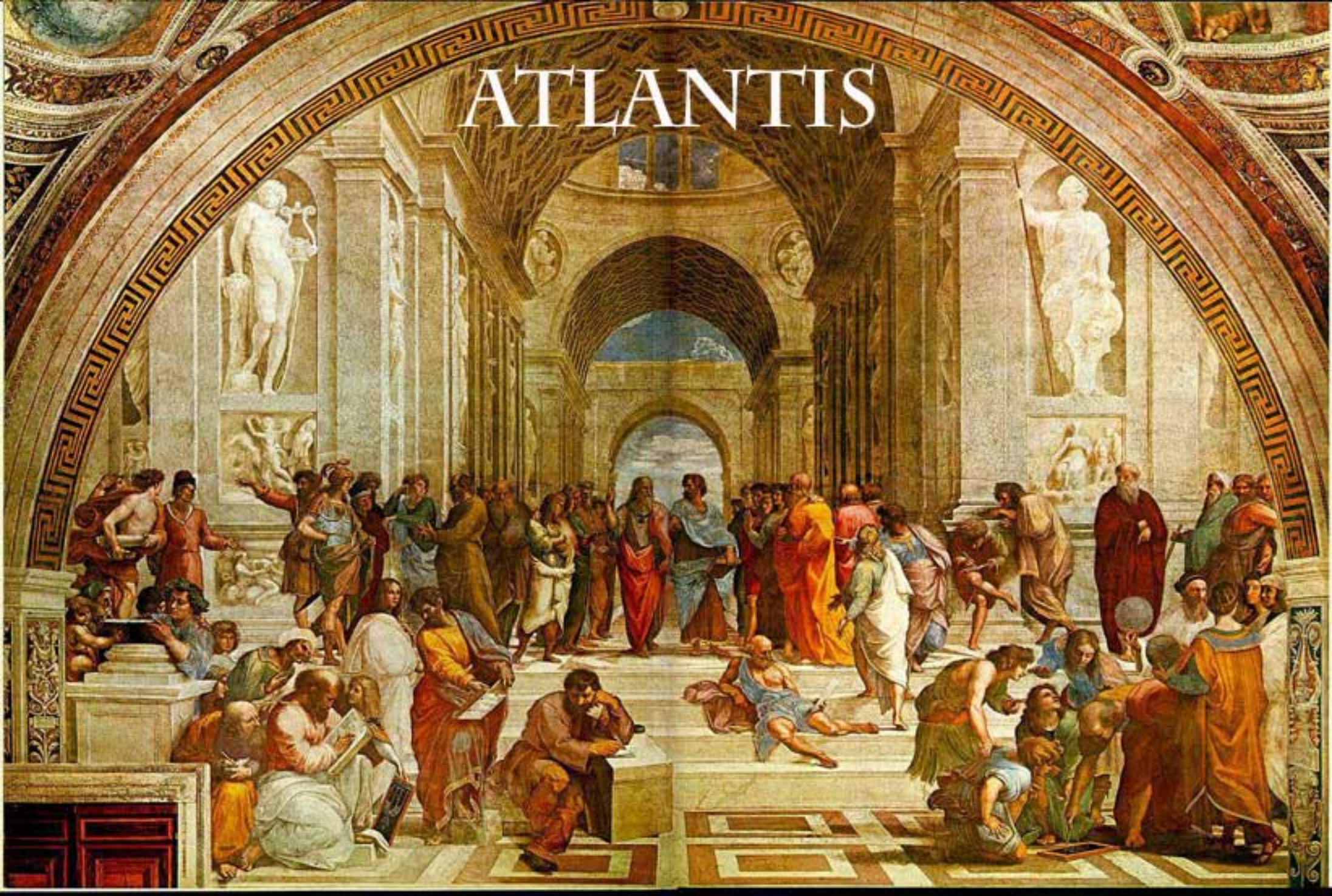

ATLANTIS

Atlantis

en politisk tragedi ur verkligheten

åskådliggjord av

Christian Lanciai
(1989)

Ur det ursprungliga förordet.

Min avsikt är att ta vara på historiska lärdomar och presentera dem i en form så att de kan bli tillgängliga för vem som helst. Eftersom det är det rent mänskliga som intresserar mig mest är min princip den, att ju mera kontroversiella mänskliga problem, vare sig de är historiska, politiska, sociala eller sexuella, desto intressantare kan de vara ur mänsklig erfarenhetssynpunkt.

Rent språkligt står jag på traditionell konservativ grund. Jag anser att varje försök till förnyelse av språket är värdelöst om man struntar i den språk- och litteraturhistoria som redan tidigare under många seklers trägen möda har byggts upp. Därför älskar jag och värnar jag ömt om gamla ord och språkformer, då det vore skada om vårt egentligen ganska så fattiga modersmål skulle bli något enda ord ännu fattigare.

Praktiska tips till 'Atlantis'

Vid en eventuell iscensättning, vare sig det skulle gälla radio, TV, film eller ren teater, kan det vara rekommendabelt att ingen skådespelare gestaltar mer än en roll. Varje roll är maximalt individualistisk och torde skilja sig skarpt från alla de andra, så att varje skådespelare borde ges utrymme och möjlighet att satsa sitt allt på en enda roll. Detta är önskvärt för spelets karaktärs skull. Om något undantag skulle tillåtas skulle det då få gälla de spartanska kungarna, som faktiskt alla kan spelas av en person.

Dramat, som kom till i oktober-november 1989, är mestadels på enkel prosa, men det finns två undantag: Aiskhylos episka monolog i akt III scen 9, samt tragedins kulminering i akt V scen 5. Den förra är på jamber, den senare på daktyler. Om man vill förkorta dramat är det akt V:s scener 2-6 som eventuellt kan utelämnas.

Verket är tillägnat den okände athenaren.

Copyright © Christian Lanciai 1989

dramats personer:

en yngre man
en äldre man
Aristagoras av Miletos
medborgare av Miletos
konung Kleomenes av Sparta
hans nioåriga dotter
medborgare av Athen
Dareios, storkonung av Persien
budbärare och tjänare
Histiaios, asiatisk hellen
Artafrenes, Dareios brorson, ståthållare i Sardes
Harpagos, persisk fältherre
Miltiades
Filippides, den förste maratonlöparen
medborgare av Sparta
Kallimakos, gammal polemark av Athen
Hippias, den siste peisistratiden
Aristides
Themistokles
Xantippos
Kimon
Xerxes
Mardonios, Xerxes general
Onomakritos, siare från Athen
Artabanos, Xerxes farbror
Pytios, en rik man
Demaretos, exkonung av Sparta
Xerxes spion
en general hos Xerxes
en odödlig perserkrigare
Epialtes, medier
Skylles, en dykare från Skione
Eurybiades, hellenska flottans överbefälhavare
Abronikos, flyktingen från Thermopyle
Adeimantos från Korint
konungen av Sidon
konungen av Tyrus
Artemisia av Halikarnassos
Sikinnos, Themistokles budbärare
Panaiteos, överlöpare
Aiskhylos
Timodemos från Afidne
Alexander av Makedonien
Kassandyne, Xerxes broders hustru
Artaynte, hennes dotter
Amestris, Xerxes gemål
Masistes, Xerxes bror
Perikles
Sokrates
Fidias
Thukydides d.ä.

Arkidamos, konung av Sparta
Sthenelaidas
medborgare från Korint
Protagoras, filosof
Kleon
Nikias
Alkibiades
Demosthenes d.ä, general
konung Agis av Sparta
Gylippos, spartansk amiral
athenska soldater vid Syrakusa
Lysander
athenska domare
Aristofanes
Xenofon
Platon
Timon

Handlingen utspelar sig i det historiska Hellas från 499 till år 399 före vår tideräkning samt (prologen och epilogen) i nutid (1989).

Atlantis

grekiskt drama i fem akter

(oktober-november 1989)

Prolog.

(Prologens bakgrundsmusik: Impromptu av Schubert för piano opus 142:2 och 94:2.)

(Ett sjaskigt sovrum med fyra sängar, två rakt mot fonden befolkade av två sovande asiater, och två på sidan till vänster. Till höger ett dunkelt fönster mot en bakgård med balkong och bakgårdstrappor. Ett tarvligt naket bord med en primitiv stol är rummets enda övriga möblemang strax bredvid ingången till höger hitom fönstret.)

En ung man sitter vid detta bord och skriver. Han är klädd i pyjamas och på väg i säng. Efter en stund gäspar han, slutar skriva, släcker ljuset och går och lägger sig i den närmaste sängen. Allt blir tyst under en stund.

En fjärde man kommer in i halvmörkret. Han kommer mycket tyst och tänder inget ljus, sätter sig på den andra sängen och börjar klä av sig. Han verkligen försöker att inte störa någon av de tre sovande. Plötsligt rullar en massa mynt från hans ficka ljudligt ut på golvet: tunga grekiska mynt. Den unge mannen sätter sig upp. Ljus på scenen.)

Den yngre Kan jag hjälpa er plocka upp dem?

Den äldre För all del, det var inte min mening att väcka er.

den yngre Jag sov inte.

den äldre Jag kan plocka upp slantarna i morgon.

d.y. Ni har alltid sovit när jag har gått ut och kommit hem efter att jag gått och lagt mig.

d.ä. Ja, jag har sena vanor.
d.y. Jag trodde ni var amerikan.
d.ä. Nej, jag är bara engelsman.
d.y. Har ni varit länge här i Athen?
d.ä. Nej, bara fem månader den här gången.
d.y. Så ni har varit här tidigare?
d.ä. Ja, första gången för ungefär tio tusen år sedan.
d.y. Jag trodde att Athen bara var 2500 år gammalt.
d.ä. Det tror alla. Men det fanns redan före Atlantis.
d.y. Vad vet ni då om Atlantis?
d.ä. Bara sådant som inte kan bevisas men som alla athenare egentligen vet rent undermedvetet.
d.y. Ni tycks känna athenarna.
d.ä. De har inte haft det lätt. Hur finner ni dem?
d.y. Svåråtkomliga, intuitiva, hårda, men ändå samtidigt öppna och gästvänliga. Mest imponerad är jag av alla grekers vitalitet och energiska mentalitet.
d.ä. Ja, de är samma idag som för 2500 år sedan. De har bara blivit grovare och mörkare till utseendet beroende på turkars och arabers förödande av deras land och våldtäkt på deras ras. Men grekerna och särskilt athenarna är misstänksamma idag. 2500 års förtryck från romares, arabers och turkars sida har lärt dem att aldrig mer ta några risker. De är rädda för att lita på främlingar fastän de gärna vill göra det, och särskilt då främlingar från Norden. Man har sagt mig att ni är från Sverige.
d.y. Det är inte helt rätt. Jag hör till den svenskspråkiga minoriteten i Finland.
d.ä. Hur stor är denna minoritet?
d.y. Ungefär tre hundra tusen.
d.ä. Det liknar den grekiska minoriteten i Turkiet. Är det svårt att ständigt leva i ett underläge?
d.y. Det är en utmaning.
d.ä. Ja. Den utmaningen frambringade Homeros och skapade Grekland. Hellas började i nuvarande Turkiet bland östgrekiska utsatta minoriteter. Kung Kroisos, till exempel, som krossades av perserna.
d.y. Kom även Atlantis därifrån?
d.ä. Nej. Atlantis var en uteslutande athensk tilldragelse.
d.y. Menar ni, att legenden är en athensk konstruktion?
d.ä. Det enda som kan bevisas om Atlantis är att historien därom kommer från Athen. Om Atlantis är en athensk konstruktion eller om Athen kom till genom Atlantis är annars huvudspörsmålet som aldrig kan lösas.
d.y. Vad vet ni om saken?
d.ä. Det samma som ni.
d.y. Vad vet jag?
d.ä. Ni är en gammal athenare precis som jag själv. Ni är här liksom jag för att återanknyta till en 2500 år gammal kärleksförbindelse med Hellas. Vi satt kanske här i detta rum redan under Solons tid och diskuterade saken. Emellertid kan den aldrig bli slutdiskuterad.

(Scenen insveps i dimma och upplöses.)

Akt I Scen 1. Miletos, 499 f.Kr.

Aristagoras Mina vänner, medborgare i Miletos, skall vi i tyst hovsamhet finna oss i längden i vilket övermod som helst? Har vi ej haft nog av våra egna tyranner? Ingen i Hellas älskade Kroisos, den guldsnikne girigbuken, som bara byggde upp sin

egendom för att den skulle bli hans fall. Vi beklagar hans övermod men sörjer honom ej. Skall vi då icke ännu mer beklaga våra persiska översittares övermod?

flera medborgare

Hör! Hör!

andra

Han har rätt!

Aristagoras

Är de utlänningar som krossade Kroisos och övertog hans tron kanske bättre än Kroisos, som ändå var hellen och talade grekiska?

en medborgare

Lydien förtjänade aldrig persernas förtryck.

en annan

Hellre hundra fåfänga narrar som Kroisos än en enda persisk barbar!

en tredje

Hellre hundra tyranner som Kroisos än en enda persisk storkonung!

en fjärde

Vi måste göra uppror!

Aristagoras

Mina vänner, ni tar ordet ur munnen på mig. Skall vi, som är den största staden i Hellas, stillatigande åse hur den hellenska friheten förtrampas och stampas ut av en barbarisk diktatur från öster? Är vi icke alla i anden lika fria som Homeros?

många

Hör! Hör!

andra

Han har rätt!

Aristagoras

Låt oss som Hellas ledande stad visa vägen för resten av Hellas! Låt oss göra med persern var persern gjorde med Kroisos! Är det icke mer än rätt?

en medborgare

Vi har inget val.

en annan

Han har rätt. Vi måste börja upproret och visa Hellas vilken väg Hellas måste välja för att få förbli Hellas.

en skeptiker (stiger upp)

Ursäkta mig, Aristagoras, men är du och dina vänner helt medvetna om vad ni gör? Hur många kämpar har Hellas mot Persiens stridande maskiner? Vi är kanske tio mot hundra. Även om vårt uppror kan börja bra måste det sluta med fullständig militär undergång för Hellas.

många (skriker vilda protester)

skeptikern

Lyssna ett tag! Vi har ändå en viss frihet och får vara oss själva och ha våra demokratiska lagar under storkonungens överhöghet. Vad återstår oss efter ett uppror? Vi kan bara förlora allt det lilla vi har.

Aristagoras

Ädle gamle man, vi vördar alla dina silverhår och din noggranna klokhet, du har sett flera krig än vi, du har upplevat Peisistratos och kände kanske själv kung Kroisos och alla hans dårskaper, och du har all rätt att tala. Du kanske till och med har rätt. Men på en punkt har du fel. Du menar att hela Hellas måste gå under om upproret misslyckas. Vad är då Hellas? Är det bara vi? Är det bara vår storstad Miletos? Är det bara öarna och hamnarna i Asien? Nej, min vän. Så lätt är det inte för perserna att komma åt oss. Har vi icke hela Attika och Peloponnesos på andra sidan havet? Har vi icke våra doriska landsmän i krigarstaten Sparta? Har vi icke Athen och hennes skeppsflottor till vårt förfogande? Har vi icke våra hellenska bröder spridda över hela havet från Egypten till Massilia? Har vi icke Hellas till och med längre österut och norrut bortom Bysans? Även om perserna kan krossa oss och vår kustbygd, som de krossade Kroisos rike i Sardes, så kan de aldrig krossa Sparta och Athen på andra sidan. Hellenerna finns överallt och är segare än hela havets livskraft. Perserna står och faller med en enda man, som bara är en stel figur av tomma åthävor: deras tomt pompöse storkonung. Jag anser att vi för Hellas sak måste offra oss för Hellas och ta initiativet.

skeptikern

Min vän Aristagoras, du är en modig man. Och alla som följer dig är lika modiga. Jag beklagar att så modiga män måste lämnas åt oss gamla att begrava.

Aristagoras

Nog av, gamle man, den dagen den sorgen! Låt oss just för att vi är unga få verka desto mera! Medborgare! Vänner! Vad säger ni? Krig eller förtryck?

alla

Uppror! Uppror! Uppror!

(entusiasmen är total, vapen börjar genast cirkulera, och Aristagoras bärs av en entusiastisk mannskara som i triumf på deras axlar. Endast den gamle står kvar och ruskar på huvudet.)

Scen 2 Sparta. Vid konungens primitiva hydda.

Aristagoras Jag hälsar dig, kung Kleomenes av Sparta.

Kleomenes Spar på högtidligheterna. Vad vill du?

Aristagoras Jag ville bara erbjuda dig en gåva.

Kleomenes Är det den där grejen du har där? Vad är det för något?

Aristagoras Det är hela världen.

Kleomenes Du skojar.

Aristagoras Inte alls. Titta här. (*demonstrerar sin koppartavla.*) Här har du hela Hellas med Sparta och Athen, Kreta och alla öarna. Här ser du det stora havet med Libyen, Syrakusa, Massilia och Herakles stoder. Och här ser du Asien.

Kleomenes (anar en försåtlig list) Vart vill du komma, Aristagoras av Miletos?

Aristagoras Du tänker tydligen långsamt, min vän. Jag trodde ej konungen av Sparta om en sådan trögtänkhhet. Vet du då icke vem jag är och vad jag har gjort?

Kleomenes Du har gjort avfall från perserna och fått med dig alla hellener i Asien. Därför kommer storkonungen att åtminstone bränna upp hela Miletos, den största staden i hela Hellas.

Aristagoras Är du lika feg som storkonungen eller fegare?

Kleomenes Provocerar du mig? Till saken!

Aristagoras Min vän, jag har genomskådat perserna, eller rättare sagt, vi har genomskådat dem, vi hellener i Asien. Storkonungen är bara en attrapp. Han är en koloss på lerböcker. Han skall falla för minsta stöt som någon bara är modig nog att våga ge honom.

Kleomenes Inbillar du dig vara hans överman?

Aristagoras Icke jag, och icke alla hellener i Asien, men du med dina spartaner.

Kleomenes Du har någon plan. Säg ut.

Aristagoras Vi hellener i Asien är alla slavar under storkonungen, och vi har varit det ända sedan Kroisos besegrades. Är det rätt att fria hellener skall få vara slavar? Nej, det är outhärdligt! Därför har vi gjort uppror, och vi ämnar icke ge oss, ty vi är desperata. Därför behöver vi hjälp, och ingen kan bättre hjälpa oss än Sparta.

Kleomenes Planen! Planen!

Aristagoras Min vän, se här på kartan över Asien. (*visar sin koppartavla.*) Närmast oss bor lyderna inne i landet. Deras land är bördigt och rikt på metaller. Där finns rum för många hellener. Intill lyderna bor frygerna, som har boskap och fruktodlingar i överflöd. Deras land är det rikaste jag vet, men det är glest befolkat. Även där finns rum för många framtida hellenska generationer. Öster om dem bor kappadokerna, och intill dem bor kilikerna. De betalar fem hundra talenter årligen i skatt till storkonungen. Kan du tänka dig sådana rikedomar? Öster om dem bor armenierna, som har världens största boskapshjordar. Sedan kommer det kissiska landet med staden Susa, där storkonungen har sina skattkammrar. Allt detta, hela denna världsdel ligger öppen för dig och dina krigare om du bara vill ha det, ty storkonungen är bara en levande kråkskrämma. Vad säger du?

Kleomenes Jag måste tänka.

Aristagoras Ingen i världen kan motstå dig och dina spartaner. Ni har aldrig förlorat i krig. Vi behöver er, ty själva kan vi inte försvara oss.

Kleomenes Säg mig en sak. Hur långt är det till denna staden Susa?

Aristagoras Från vår kust genom alla dessa länder är det ungefär bara tre månaders väg.

Kleomenes Tre månaders väg! Och dit vill du narra mig och mina spartiater? Ut ur min hydda genast! Du är en däre!

Aristagoras Nej, min kung, du är en dåre om du inte fattar, att den ära som du försummar att skaffa dig då i stället kommer att erövrats av någon annan. Imperiet är en uppsvälld elefant som ligger döende i sina egna spyor!

Kleomenes Vad du föreslår är ej förnuftigt. Jag måste tänka på mitt folk och på min ställning.

Aristagoras Tänker du på din ställning och låter detta tillfälle gå dig förbi så förlorar du bara din ställning.

Kleomenes Det är nog! Gå!

Aristagoras Konungen av Sparta är en fegis.

Kleomenes Försvinn! (*kör ut honom.*) Fantaster undanbedes i detta land var vi har nog besvär med att bara överleva.

Aristagoras Det är viktigare att leva än att överleva! Den rike och snåle försöker överleva med sin makt och rikedom men går bara under. Men de som vågar slåss för Hellas skall leva om de så dör!

Kleomenes Är du där allt ännu och stör friden?

hans 9-åriga dotter Far, främlingen kommer att lyckas övertala dig om du inte går bort från honom.

Kleomenes Du har rätt, min dotter. Kom. (*stiger upp och går med sin dotter in i ett annat rum.*)

Aristagoras Dra åt skogen, din kruka! Stick och göm dig! Till och med Sparta skall skämmas för dig! (*går*)

Scen 3. Athen, areopagen.

I bakgrunden Akropolis med primitiva befästnings- och tempelbyggnader.)

en athenare Jag vet vem han är. Han kommer från Sparta. Han är en krigshetsare.

en annan Men vad vill han då?

den första Han vill ha hela Hellas i krig med perserna. Kung Kleomenes av Sparta skickade hem honom.

Aristagoras Men hör mig då åtminstone, athenare!

den förste Vi vet vem du är. Varför vill du ha ett allhelleniskt självmordskrig mot perserna?

Aristagoras Perserna har varken sköld eller lans. De har varken hjälm eller brynja. De gå till striden klädda i byxor och turbaner. Mot dem är inget självmordskrig möjligt.

en tredje athenare Vi har rätt att få höra vad Aristagoras från Miletos har att säga.

en fjärde Är icke Miletos en dotterkoloni till Athen?

Aristagoras Förvisso, mina vänner! Vi i Miletos är athenare liksom ni, ty vår stad grundades av athenare, och vi är även jonier liksom ni, i motsats till de feiga dorerna i Sparta. Det är sant, att jag fördrevs från Sparta emedan kung Kleomenes är för feg för att våga slåss mot kvinnliga tygklädda perser. Han är för bekväm och säger att Persien ligger för långt borta. Men för athenska fartyg ligger inget land för långt borta!

den förste Du smickrar oss, milesier. Vart vill du komma?

Aristagoras Alla hellener i Asien var fria tills Persien besegrade Kroisos. Sedan dess har alla Asiens hellener blivit slavar under perserna, som bara expanderar och ökar sitt förtryck medan hellenerna bara ödmjukt ger efter. Detta har blivit outhärdligt i längden. Därför har nu alla hellenska städer i Asien gjort uppror mot perserna under Miletos ledning. Och vi ber nu alla hellener i väster om hjälp. Sparta har svikit oss. Mäktigast efter Sparta är Athen. Tjänar Athen Sparta, eller består Athen av fria hellener?

den tredje Vi har råd att skicka Miletos tjugo fartyg.

den förste Ett ögonblick. Jag vågar påstå att vår vän Aristagoras här överdriver. Hur många av Asiens hellenska städer har gjort uppror mot perserkonungen? Är det mer än en? Är det någon mer än Miletos?

den fjärde Mina vänner, innan vi förkastar krigshetsaren Aristagoras såsom Sparta har förkastat honom, så låt oss besinna oss. Har vi icke haft nog av peisistratidernas tyranni? Led vi inte under Peisistratos och hans söner under 40 år och det frivilligt, fastän den gamle Solon så ihärdigt varnade oss för honom?

den förste Du är som en gammal Solon själv.

den fjärde Men Solon hade rätt! Han var gammal och gaggig och trodde för mycket på egyptiernas sagor om ett fornhistoriskt Athen som var starkare än Atlantis, men han hade rätt! Vi förkastade honom, som Kleomenes har förkastat Aristagoras här, och därför lider vi ännu idag av hotet från Peisistratos hus. Har icke hans sonson gjort allt för att vända persernas vrede mot oss, och har icke perserna hutlöst kommenderat oss att acceptera den boven som vår tyrann? Vad har vi alltså för alternativ? Låt oss vara realistiska! Om vi förkastar Aristagoras inbjudan till krig mot perserna är det lika så gott att vi accepterar persernas vasall Peisistratos fördömda sonson som vår tyrann i stället. Vill vi det?

alla Nej!

den andre Vi har för alltid avsvärjt oss Peisistratos och valt demokratin. Den måste vi hålla på och försvara om det så är mot själva perserna!

den fjärde Vi kan endast försvara vår demokrati genom att acceptera Aristagoras inbjudan.

den förste Din gamle uv, du har rätt som vanligt. Ingen vill avvara vår hårt förvärvade demokrati. Aristagoras får våra tjugo skepp.

den tredje Om det är sant som Aristagoras säger, att perserna inte kan slåss riktigt, så har vi allt att vinna och ingenting att förlora.

den förste Och om perserna kan slåss?

(*en paus*)

den fjärde Vi måste i varje fall undsätta vår dotterkoloni Miletos.

alla Ja! Ja!

(*allmänt bifall, och Aristagoras bärs i triumf därifrån på människens axlar.*)

Scen 4. Persiske storkonungens palats. Dareios sitter ensam och intar en måltid.

en budbärare (inkommer) Herre, allsmäktige konung, de vilda barbarerna i väster har gjort uppror och bränt Sardes.

Dareios (ser upp) Vem har bränt Sardes?

budbäraren Jonerna och athenarna, men det är din ståthållare i Miletos, Aristagoras, som har väckt upproret.

Dareios Jonerna kommer väl att få alla sina städer brända för besöket, men vad är athenarna för ett folk?

budbäraren De bor i det andra landet i staden Athen i landet Attika.

Dareios Det är bra. Se till att milesiern Histiaios kommer hit till mig.

budbäraren Ja, herre. (*går*)

Dareios (tar sin båge, spänner en pil för den och skjuter rakt upp i taket. Pilen försvinner.)

O Gud, giv mig hämnd på athenarna! (*Histiaios inkommer.*)

Histiaios, jag fick just höra, att din landsman och ståthållare, som du lämnade Miletos åt, din vän Aristagoras, har gjort uppror mot mig. Var det med avsikt som du gav honom ståthållarämbetet när jag tog dig hit?

Histiaios Herre konung, jag trodde honom enbart om gott. Har han gjort något sådant, så har han gjort det helt på eget bevåg, men det har jag svårt för att tro. Jag

misstänker, herre, att ni har blivit utsatt för ett felaktigt rykte. Ingen hellen är så galen att han på eget bevåg gör uppror mot perserna. Det är ju bara perserna som härskar i världen.

Dareios Ja, det trodde jag också, men nu tycks någon vilja göra mig den äran stridig. Så du vet ingenting om saken?

Histiaios Absolut ingenting. Ett uppror skulle hellenerna bara förlora allt på och vinna ingenting, ty alla vet ju, att ingen kan motstå de persiska ryttarna och krigsmaskinerna.

Dareios (till en tjänare vid matbordet) Min vän, varje gång du serverar mig mat skall du säga till mig: "Herre, kom ihåg athenarna." Kan du komma ihåg det?

tjänaren Ja, herre. "Herre, kom ihåg athenarna."

Dareios Ja, varje gång du serverar mig mat. Nå, Histiaios, vad föreslår du att vi gör åt saken? Det är ju dina landsmän det handlar om.

Histiaios Jag föreslår att vi tar reda på sanningen först av allt. Jag föreslår att ni skickar mig till Miletos, så skall jag noga efterforska allt vad som har tilldragit sig i hellenernas läger.

Dareios Ja, du kan ju deras omöjliga språk. Stick iväg då.

Histiaios (glad och ivrig) Ja, herre.

Dareios Men kom ihåg en sak!

Histiaios Ja, herre?

Dareios (strängt) Kom tillbaka!

Histiaios Ja, herre. (*försvinner*)

Dareios (för sig själv) Han kommer aldrig tillbaka.

Scen 5. Sardes. Ståthållarens palats.

Artafrenes Var hälsad, Histiaios, du storkonungens vän och betrodde!

Histiaios (bugar sig artigt men kyligt) Var hälsad, Artafrenes, storkonungens ståthållare i Sardes.

Artafrenes Jag förmodar att storkonungen har sänt dig?

Histiaios Ja, han har bett mig utröna orsakerna till upproret.

Artafrenes Du är ju grek och kan tala det fördömda språket. Nå, vad tror du är orsaken till det grekiska vansinnet? De stackars sjömännen har gått lösa på stan och bränt ner alla oskyldiga människors hus och sedan massakrerat sig själva mot våra murar.

Histiaios Enda upphovsmannen till upproret var den nu flydde Aristagoras av Miletos.

Artafrenes Ja. Därför har vi bränt upp hela Miletos. Ingenting återstår längre av hellenernas största och rikaste stad. Där fick de för sina ansträngningar. Och den tappre härföraren Aristagoras flydde själv feigt för sitt liv för att slutligen bli dräpt i Thrakien. Må det så gå för alla upprorsmakare och förrädare! Säg efter mig!

Histiaios Du låter som Kroisos.

Artafrenes Vem var Kroisos?

Histiaios Han var konung av denna stad innan hans rike förintades av perserna.

Artafrenes Du tycks ha föredragit honom framför oss perser. Ej heller är din slutsats om att Aristagoras skulle ha lett upproret särskilt klok eller ny. Det visste storkonungen från början. Var det inte du som rådde storkonungen att sätta Aristagoras över Miletos?

Histiaios Jag trodde enbart Aristagoras om gott.

Artafrenes Jag tror snarare, Histiaios, att du sydde skon och att Aristagoras tog den på sig.

Histiaios Jag är betrodde av storkonungen.

Artafrenes Endast han beskyddar dig. Även alla dina hellener var betrodna av storkonungen tills de gjorde uppror under ledning av din kandidat Aristagoras. Vart tänker du bege dig nu?

Histiaios Tillbaka till storkonungen.

Artafrenes Det är nog bäst för dig det, om du själv vill behålla livet och om du vill hindra resten av de hellenska städerna i Asien från att brännas upp av den persiska vreden. (*går*)

Histiaios Ni kan bränna upp våra städer, men ni kan aldrig bränna upp havet, som är vi helleners element och som vi alltid kommer tillbaka över. Ni kan döda oss och ta våra hustrur och snöpa våra barn, men ni kan aldrig tukta vår ande, medan vi kan störta omkull ert fåfänga världsrrike för evigt med en enda knuff. Ty Aristagoras hade rätt. Ni lyder bara under en fåfäng tyrann, men vi lyder under Homeros evigt fria diktkonst, som aldrig kan betvingas, ty ordet är mäktigare än alla ryttare och maskiner i världen.

Därför går jag härmed inte tillbaka till Dareios utan tillbaka till mitt eget folk hellenerna. Om perserna vill stoppa mig må de komma över havet efter mig och slåss vid Marathon och Salamis, om de vågar. (*går*)

Scen 6. Dareios palats.

Dareios Ja, vad är det?

tjänaren Ståthållaren Artafrenes i Sardes och Harpagos anmäler sig.

Dareios Har de nyheter om kriget? Vet de något om Histiaios?

tjänaren Det verkar så, herre konung.

Dareios För genast in dem. (*Artafrenes och Harpagos inkommer, faller på knä och böjer på huvudet för storkonungen. Harpagos har ett stort inlindat knyte.*)

Vad har ni att berätta om kriget?

Artafrenes Upproret är kuvat. Miletos finns inte mer, och alla de andra grekiska städerna vid kusten är underkuvade. Vi har bränt Byzantion, skövlut alla städerna vid Hellesponten, erövrat Kios, Lesbos och Tenedos, gjort skallgång på alla människor där, och de vackraste gossarna längs hela kusten har vi gjort till eunucker, och de vackraste flickorna har vi släpat hit som slavinnor.

Dareios Och Histiaios?

Harpagos Honom grep vi när han ensam blev kvar efter slaget vid Malene när alla hans landsmän hade flytt.

Dareios Var är han nu?

Harpagos (*öppnar byltet, som innehåller ett blodigt huvud.*) Här.

Dareios Varför har ni dödat honom? Han var min vän! Ni skulle ha fört honom till mig levande!

Artafrenes Just för att undvika att han fick förnyat inflytande hos er lät vi döda honom.

Dareios Han ensam hade kunnat åstadkomma fred mellan oss och hellenerna! Han behärskade båda språken och kände båda folken! Nu får vi aldrig någon lösning på problemet! Min son kommer att ärva kriget, och den oduglingen kommer att förlora det! Hönshjärnor!

Artafrenes Vi gjorde vad vi trodde var säkrast.

Dareios Idiot! Våld är alltid den sämsta metoden och drabbar alltid den oskyldige!

Harpagos Histiaios av Miletos var dock en förrädare.

Dareios Påstår den som begick förräderiet mot Persien att döda honom! Han var min och hela Persiens välgörare! Det finns inga förrädare utom dumbommar som ni! Försvinn, och kom aldrig mera inför mina ögon!

Artafrenes (till Harpagos) Han är visst arg.

Harpagos (till Artafrenes) Jag tog honom levande, men du dödade honom.

Dareios Försvinn, sade jag!

(Artafrenes och Harpagos drar sig förskräckta ut.)

Hellas, vi har bränt dina städer, snöpt dina ungdomar, skändat dina jungfrur, störtat dina tempel och avfolkat dina öar! Och detta avhuggna, ensamma kloka huvud (*håller upp Histiaios huvud*) sade en gång till mig: "Vet du, konung, varför perserna bråkar med hellenerna? Bara för att hellenerna är hellener medan perserna inte är det." Och aldrig kan vi bli det heller, i synnerhet inte när vi mördar dem som har den goda viljan att försöka lära oss till det. Förlåt oss aldrig, o Histiaios!

Akt II Scen 1. Athen, areopagen. Akropolis som förut.

den förste athenaren Mina vänner, vi har ej haft samma tur denna gång som vi hade tidigare. Persernas flotta har denna gång ej förolyckats genom stormar vid Athos, Mardonios leder inte längre perserna åt skogen, i stället leds de av storkonungens brorson Artafrenes och den duglige Datis, de har landstigit i Attika, och de har redan intagit och förstört Eretria. Något måste göras.

Miltiades Så långt hade perserna aldrig kommit om inte hellener hjälpt dem.

den andre Du har rätt, Miltiades, Kimons son. Hippias själv, Peisistratos son, hjälper perserna mot sin egen fädernejord.

Miltiades Athen klarar sig aldrig ensamt mot perserna. Vi måste ha hjälp.

den tredje Vem utom gudarna kan hjälpa oss?

Miltiades Spartanerna.

den förste Miltiades har rätt. Vi måste skicka en budbärare till Sparta.

Miltiades Vi måste skicka honom genast, och han måste springa snabbt.

den andre Det finns ingen snabbare än Filippides.

den förste Finns Filippides här?

Filippides (ung och käck och spänstig) Jag anmäler mig frivilligt. Vad skall jag säga spartanerna?

den förste Kung Kleomenes finns inte mer, han har tagit livet av sig, så du behöver inte vara ödmjuk eller skräda orden. Säg som det är. Den äldsta staden i Hellas är hotad av perserna, och vi ber om hjälp till försvaret av Hellas. Säg att perserna redan intagit och förstört Eretria.

den tredje De kan i Sparta känna sig sårade av att vi kallar oss Hellas äldsta stad.

den förste Men det är ju vad vi är.

den tredje Jo, men sådant tål dorer inte höra.

den förste Nåväl då, Filippides, säg då bara att det niotusenåriga Athen är hotat av perserna.

Miltiades Skall han inte också dra hela Solons skröna om Atlantis inför spartanerna på samma gång, så att de får något att skratta åt, och så att de skickar Filippides tillbaka med en narrspira åt Athen? Nej, låt oss vara förnuftiga och för en gångs skull glömma alla myter! Nu är det krig! Säg, Filippides, att perserna landstigit i Hellas, jämnat Eretria med marken och nu hotar Athen och att Hellas framtid kräver spartanernas omedelbara hjälp.

den förste Ja, det räcker. Säg det, Filippides.

Miltiades Det förflutnas legender får vi utforska närmare i framtiden när detta krig även övergått i det förflutnas legender.

den tredje Spring iväg, Filippides, och skynda på!

Filippides Jag springer. (*springer iväg*)

Scen 2. Sparta.

- spartan 1* Här kommer en snabblöpare. Han ser ut som en athenare.
spartan 2 Då är det något ärende av högsta vikt. Athenare springer inte i onödan.
Filippides (inkommer svettig och utpumpad) Perserna har landstigit i Attika och intagit Eretria. Athen ber om er hjälp.
spartan 2 Skulle vi hjälpa Athen?
Filippides Perserna hotar hela Hellas. Ni kallas till undsättning för Hellas.
spartan 1 Vi måste alltså skicka hjälp.
spartan 2 Vänta litet. Låt perserna och athenarna förgöra varandra. Sedan kan vi skicka hjälp när Athen är mindre styvt i korken. Har vi tur finns det då varken några athenare eller några perser kvar i Hellas.
spartan 1 Men om perserna segrar? Då blir det svårare att bekämpa perserna än om vi slåss vid athenarnas sida.
spartan 3 (gammal) Vi kan inte skicka hjälp nu. Det strider mot vår lag. Det är ju den nionde i månaden idag, men det är ännu inte fullmåne. Vi måste invänta fullmånen.
Filippides Skall jag säga det till athenarna?
spartan 3 Ja, säg det. Så fort det blir fullmåne kommer vi.
(*Filippides springer iväg.*)
spartan 1 Vad har athenarna egentligen för chanser mot perserna?
spartan 3 Athenarna är liksom alla jonier ett menlöst folk av handelsmän, drömmare och filosofer. De duger bara till fred. När de slåss gör de det vettlöst och självdestruktivt. Deras enda hopp är den hjälp de eventuellt kan få från Plataiai.
spartan 1 Har de inte ganska många gudar som hjälper dem?
spartan 3 Det behövs en ny guds hjälp i så fall.

Scen 3. Athen.

Areopagen som förut. Filippides kommer in och omringas av ivriga athenare.)

- athenarna* Nå, vad sade Sparta? Skickar de hjälp? Hur många man? När kommer de?
Filippides Athenare, det kommer ingen hjälp från Sparta.
athenarna (upprört) Ingen hjälp från Sparta?
Filippides Deras lag föreskriver att de måste invänta nymånen. Sedan kommer de.
athenarna Då är det för sent!
Filippides Emellertid har jag ett annat budskap också.
athenarna Berätta!
Filippides När jag sprang förbi berget Parthenion råkade jag ovanför Tegea träffa guden Pan. Jag kände tydligt igen honom med bockhorn och getben och allt. Han anropade mig, och jag stannade. Han frågade mig rent ut varför vi i Athen inte brydde oss om honom fastän han stod på vår sida. Jag lovade fråga er om den saken. Han lovade då att alltid framgent hjälpa oss.
en gammal athenare Det var goda nyheter!
andra Låt oss genast frambära offer till Pan!
Miltiades Ja, låt oss gärna festa till Pans ära i kväll och i natt, men sedan måste vi göra upp strategin. Vi står alltså ensamma med plataierna mot de oöverbärliga perserna. Skall vi anfälla dem eller överlämna oss åt dem? Jag röstar för anfall!
en gammal fältherre Perserna har grupperat sig vid Marathon, som passar bra för deras slagordning. De har alla fördelar på sin sida. Jag röstar för att vi överlämnar oss och får fred.
en tredje Jag röstar med Miltiades för angrepp! Annars blir det tyranni här igen, och det är värre än alla förluster i världen.

en fjärde Vi har ingen chans utan spartanernas hjälp. Ett anfall vore rena självmordet. Hellre persiskt liv än inget liv alls. Låt oss kapitulera!

en femte Med plataierna har vi en chans om vi bildar flyglar som kan angripa perserna från sidan. Plataierna kan då sköta den vänstra flygeln. Anfall är vår enda chans till ett liv i framtiden!

en sjätte Ni bara fantiserar rusiga som ni är av vår löpares amsagor om Pan. Om vi dricker oss fulla i natt till Pans ära kan vi inte slåss i morgon. Jag röstar för att vi ger upp genast.

Kallimakos (gammal polemarch) Fältherrar, era meningar tycks väga jämnt mot varandra. Alltså blir det jag som får fälla utslaget. Jag röstar för...

Miltiades Ett ögonblick, Kallimakos, tänk dig för! Just för att du har utslagsrösten bör du noga ta ditt ansvar i beaktande. Av dig ensam beror Athens och kanske hela Hellas framtid och öde. Du kan ge oss friheten, och du kan ge oss dödens eviga slaveri. Om vi icke anfaller blir Athen förslavat och aldrig betydelsefullt mer. Om vi anfaller har vi däremot chansen att segra, men bara om vi anfaller tveklöst. Utan Spartas hjälp har vi då möjligheten att tillförsäkra oss positionen som den orubbligt främsta staden i Hellas. Du ensam kan ge oss en lysande framtid. Det är bättre att segra eller dö än att bara dö utan möjlighet till seger. Vilket väljer du?

Kallimakos Miltiades, Kimons son, även utan ditt tal hade jag valt segern. Vi måste anfälla.

Miltiades Till Marathon!

(Alla följer med honom med vapenskrammel och entusiastiskt diskuterande.)

Scen 4. Marathon.

Hippias Hit har vi alltså kommit. Vår formation är perfekt, vår persiska armé är oövervinnelig, och vi har alla geografiska fördelar på vår sida. Hellenerna vågar aldrig angripa oss, och gör de det blir det bara kaos i deras linjer. Vi har bara att skingra alla lösa hellenhopar för vinden och tåga direkt på Athen.

Min far var konung där, Artafrenes, men hans söner fördrevs därifrån av de bångstyriga köpmännen. Jag har alltid svurit att återvända som tyrann i min faders ställe, och nu ser jag mina drömmar uppfyllas. Jag skall bli en god lydkonung under din farbror storkonungen, Artafrenes.

Artafrenes Du är då säker om att segra?

Hippias Sparta har som vanligt lämnat Athen i sticket. Och i natt hade jag en dröm. Jag drömde att jag åter sov hos min moder, och min moder är Athen. Alltså blir jag åter konung i min egen stad innan denna dagen har gått till ända.

(får plötsligt ett förfärligt nysningsanfall. Därefter får han en hostattack.)

Artafrenes (dunkar honom i ryggen) Har du fått en förkylning, ädle Hippias?

Hippias (mellan hostningarna) Slå mig inte så hårt! Tänderna skramlar ju i munnen på mig! *(tappar en tand, som faller ner i jorden.)* Fördömt! Där förlorade jag en tand igen!

Artafrenes Bry dig inte om det.

Hippias Men jag har inte så många tänder kvar. Jag måste hitta den! *(söker på jorden.)*

Artafrenes Den blir svår att hitta här bland stenarna i sanden.

Hippias (söker förtvivlat)

Artafrenes Det var ju bara en lös tand!

Hippias (suckar djupt) Jag kan inte finna den. Jag beklagar, Artafrenes, men detta landet är inte vårt, och vi skall aldrig kunna få det, ty så stor del som jag från början hade av detta land, så stor del har nu min tand redan fått. Den vilar nu hos min moder, och själv skall jag aldrig få göra det.

Artafrenes Ack, dessa vidskepliga athenska drömmare! (*rycker på axlarna och går irriterat därifrån. Hippias fortsätter att lönlöst söka efter tanden.*)
Artafrenes (utifrån) Athenarna angriper! Till häst!

Scen 5. I stridens hetta.

Miltiades Vi har vunnit dagen, Filippides! Striden har varit hård, och många har fallit, men segern är vår! Sju skepp har vi tagit, men de övriga har perserna lyckats fly på, och de seglar nu mot Sunion mot Athen! Skynda dig och spring genast till Athen och berätta att vi har segrat, för annars kan de tro att perserna kanske har segrat! Du måste hinna före perserna! Vi kommer efter dig och hindrar perserna från att landstiga i Pireus, men spring du genast till Athen raka vägen och berätta om vår seger!

Filippides Jag springer. (*springer*)

Miltiades En jonisk sjömans- och köpmansstad har besekrat perserriket! Må storkonungen skälva i sin pansarsal inför sitt rikets första påtagliga dödsryckningar, som redan Aristagoras förebådade! Miletos, sorgen över din förintelse är otröstbar, men nu är du åtminstone tillfälligt hämnad!

Scen 6. Athen.

Aristides Nej, Themistokles, du har fel. Vår seger vid Marathon visar klart och tydligt att våra största möjligheter i krig ligger i de beväpnade fotsoldaternas angreppskraft.

Themistokles Gode Aristides, du är Athens mest aktade man när det gäller rättrådighet, men när det gäller krig tänker du med svansen. Du skulle ha rätt om det gällde spartaner, men vi athenare är ett helt annat folkslag. Slaget vid Marathon var en lyckträff som endast lyckades genom den stackars Miltiades ärorika initiativ. Men det athenska förståndet och erfarenheten säger, att vi måste satsa på havet. Vi måste bygga skepp, skepp och åter skepp, även om det kostar våra sista skogar, så länge perserna hotar oss. Den store Dareios har svurit hämnd för sina förluster vid Marathon, och vi har världens största anfallsarmé att vänta på besök här hos oss. Om vi lyckas avskräcka perserna från att våga angripa oss på havet, var vi är överlägsna, måste de skicka sina arméer hit landvägen, som är lång och svår, och i våra trånga dalar och pass kan vi lättare inringa och splittra en persisk övermakt än ute på havet.

Aristides Säger du, och skänker ändå utan vidare bort sjuttio fartyg till Miltiades, som han sedan går och slarvar bort i en vansinnessjälvmordsattack mot Paros, som han inte ens orkar besegra.

Themistokles Han krävde dessa sjuttio skepp som belöning för sin seger vid Marathon, och vi antog att han skulle använda dem till något vettigt.

Xantippos Nå, mina herrar, ni kan nu ge honom hans lön, ty han har kommit tillbaka.

Themistokles Har Miltiades kommit tillbaka?

Xantippos Ja, i eländigt tillstånd, besegrad, utan flotta och med lårbenet i kallbrand.

Themistokles Skall vi ostrakisera honom, döma honom till döden för förräderi eller ålägga honom dryga böter?

Xantippos Ostrakism är föga effektivt i hans fall, ty han dör inom en månad. Därför vore det även dumt att döma honom till döden. Men om vi ålägger honom dryga böter så kan sedan hans son Kimon betala dem.

Aristides Jag föreslår 50 talenter.

Themistokles Femtio talenter är föreslaget. Jag finner det vara ett rimligt pris för lika många bortslarvade skepp.

en athenare Men han segrade dock vid Marathon och gav oss även Lemnos!

Xantippos Om han ändå nöjt sig därmed! Vid Herakles, vad hade han vid Paros att göra med sjuttio av våra skepp fördärvade för ingenting och han själv livsfarligt skadad på köpet! Hade han bevarat sitt liv och de sjuttio skeppen åt oss i stället för att förverka dem hade han aldrig behövt betala för sig. Men om en ledande athenare som Miltiades bär sig så dumt åt så måste han betala vad hans dumhet kostar oss andra!

Themistokles Femtio talenter således?

Xantippos Femtio talenter.

Aristides (efter att ha diskuterat avsides med en person) Mina vänner, jag har just fått höra att den högt ärade Miltiades tyvärr just avlidit på grund av kallbrand. Emellertid är hans son Kimon villig att erlægga sin faders böter.

Kimon Jag vill tjäna mitt fria Athen som min fader tjänade henne, men då vill jag också göra rätt för min fader.

Themistokles Välkommen då, Kimon, till att axla din faders börda!
(*skakar hjärtligt hand med honom, och alla välkomnar honom hjärtligt till Areopagen.*)

Akt III Scen 1. Storkonungens palats i Susa.

Xerxes Nu går vi mot Egypten! Det är de egyptiska hundarna som har gjort uppror mot min fader först och främst! De måste först bestraffas!

Mardonios Men, herre konung, det var athenarna som lade er fader i graven.

Xerxes Det var egyptierna som började! Egypten kommer först! Egypten är rikast och viktigast!

Mardonios Herre konung, ämnar ni då skona athenarna, som har gjort perserna så mycket ont och vållat Asien så mycket olycka?

Xerxes Athenarna kan vänta. De bor så långt borta, och de är inte i Asien nu. Min fader kväste upproret även om det kostade hans liv. Men Egypten är inte kväst ännu.

Mardonios Men athenarnas övermod är större, och Europa är ett framtidens land. Tukta Egypten först, det kväser du lätt som en loppa, ty egyptierna är krypande vidskeplingar, men Hellas är en utmaning.

Xerxes (leende) Där sade du någonting. Egypten kväser jag lätt som en loppa. Är då Persiens största och pampigaste storkonung genom tiderna danad till att enbart fånga loppor?

Mardonios Persernas förödmjukelser och nesa i Hellas kräver hämnd, och hämnden är den heligaste av alla plikter. Dessutom har min herre konungen idag alla fördelar på sin sida. Många furstar i Hellas vill hjälpa perserna mot den odrägliga uppkomlingen Athen.

Xerxes Vem vill hjälpa mig utom de fördrivna tyrannättlingarna från Athen?

Mardonios Bland annat alevaderna i Thessalien. Jag råkar känna till att en av deras siare väntar här utanför på att få profetera för er.

Xerxes Vem är det?

Mardonios Onomakritos från Athen.

Xerxes Således en athenare? Är du säker på att han inte skickats hit för att lura mig?

Mardonios Han är själv fördriven från Athen både av athenarna och av de athenska tyrannerna peisistratiderna. Han är således fullständigt saklig.

Xerxes För in honom.

Mardonios (högt) För in Onomakritos från Athen! (*Onomakritos föres in.*)

Xerxes Vad har du att säga mig, athenske siare?

Onomakritos Ödet har bestämt, att en perser skall slå en brygga över Hellesponten.

Xerxes Det är jag det! Det är just min dröm: att förena hela Europa med mitt rike genom en gigantisk oförstörbar bro över Hellesponten! Du är en klok man, Onomakritos från Athen! Emellertid vill jag även höra vettets mening om detta företag och ej endast athenska avfällingars. (*vänder sig bryskt mot Onomakritos*) Jag vet mycket väl, Onomakritos, att du fördrevs från Athen för att du manipulerade med orakelspråken och bara sade vad som behagade dina åhörare. Jag vet även att peisistratiderna begagnar dig bara för att du smickrar dem med dina verser. Men mig kan du inte lura! Du har hört från någon annan att jag ville slå en bro över Hellesponten!

Onomakritos Din fader kunde icke kuva hellenerna. Om du inte heller kan det kan ingen det.

Xerxes Min far kunde visst kuva hellenerna! Han fick bara inte leva tillräckligt länge!

Onomakritos Han fick slag när han icke lyckades kuva hellenerna och när egyptierna gjorde uppror samtidigt. Kan du inte kuva hellenerna så kan du inte heller kuva egyptierna.

Xerxes Min vän, du formligen tvingar mig till att kuva hellenerna. Egyptierna är loppor, men hellenerna är löss! Sådan ohyra är till för att utrotas, även om jag måste tukta havet för att komma åt den! Ditt Athen skall vi förstöra! Det blir lönen för dina profetior, athenske siare. Ut med honom! För in de andra!

(*Onomakritos föres ut. Persiska hövdingar visas in.*)

Ädle persiske riddare och härhövitsmän! Icke är jag den som är fåfäng. Icke ämnar jag skryta för er om kommande projekt eller imponera på er med mina planer, och icke har jag kallat er hit för att införa nya seder, utan av tradition gör jag detta. Före mig har mina fäder och förfäder Kyros, Kambyses och Dareios tuktat och erövrat främmande folk och länder och därmed hållit vårt land i en oavlätlig expansionsprocess, som det är min plikt att fullfölja. Är icke historiens mening att ständigt överträffa sig själv? Vi har måhända historiens mäktigaste uppgift framför oss som sedan aldrig kommer att överträffas. Därför vill jag nu berätta för er vad jag planerar att göra. Jag vill föra historiens största armé mot Europa, slå en bro över Hellesponten, tukta hellenerna, erövra Hellas, bränna Athen och sålunda lägga Europa under mig för alltid. Säg mig, är icke detta en uppgift som är värdig just mig?

Artabanos (försiktigt) Vad ämnar min herre konung vinna med det?

Xerxes Hela världen! Om vi bara besestrar hellenerna har vi sedan ingen fiende kvar i hela världen och inget motstånd att möta någonstans! Jag ämnar genomföra historiens enda konsekventa universalmonarki! Och det är min plikt att göra det! Ty har icke hellenerna bränt Sardes för oss? Har de icke avfallit och gjort uppror längs hela kusten? Och har de inte grovt förorättat oss i slaget vid Marathon?

Artabanos Ursäkta att jag yttrar mig, herre konung, men Hellas är ett ofruktbart land av bara sten och klippor och berg, och där finns ingenting att hämta utom sten och klippor och berg samt ett omöjligt och vansinnigt folk till på köpet.

Mardonios Just för att hellenerna är så omöjliga och vansinniga måste vi tukta dem! Har vi icke tuktat assyrierna och babylonierna och etiopierna och indierna, och skulle vi då låta hellenerna få leva i oförskömd frihet?

Xerxes Är du rädd för hellenerna, Artabanos?

Artabanos O konung, jag är din farbror och en äldre man än du. Jag har lärt mig av dina fäders och förfäders exempel, att det enda misstag de någonsin begick, och det enda tillfälle när allting inte lyckades för dem, var när de underskattade och föraktade sina fiender. Ni planerar nu att skicka ut världens största krigshär mot ett land som ni inte ens har en karta över. Ni ämnar bygga en bro över ett hav. Ämnar ni även skicka världens största flotta över ett hav som är översållat med grund och

hellenska sjörövare och var tidigare persiska flottor ständigt seglat bort sig genom brist på kännedom om den hellenska arkipelagen med dess nyckfulla stormar och livsfarliga farvatten?

Xerxes Artabanos, du är rädd för hellenerna.

Mardonios Jag har själv krigat i Hellas och är den ende av oss som har gjort det. Jag kom ända fram till Makedonien och nästan ända fram till Athen utan att någon enda hellen ställde sig i vägen för mig för att strida.

Artabanos Från Makedonien till Athen är det sju dagsresor, och det finns inga hellener att möta förrän söder om Makedonien.

Mardonios Hellenerna är enligt min erfarenhet fullkomligt stridsodugliga. De duger bara till att käbbla och strida inbördes. De har eviga inbördeskrig sinsemellan, i dem slåss de tills alla stridande parter är döda, som de gjorde vid Ilion i tio år utan något annat resultat än nio tiondelar av alla deltagare stendöda; men ser dessa stridbara hellener en enda perser så flyr de.

Artabanos Det gjorde de inte vid Marathon.

Mardonios Det är det enda undantaget, och det måste vi hämnas!

Xerxes Du tog ordet ur munnen på mig.

Mardonios Ju mera man studerar och lär sig av hellenernas tillvägagångssätt, desto mera häpnar man över deras dumhet. Vad de än någonsin har gjort har de bara burit sig dumt åt. I deras stora uppror i sina städer längs våra kuster fick de bara alla sina städer brända och skövlade. Det är vad de ber om även i Athen.

Xerxes Och om vi tågar dit med världens största armé och världens största flotta så skall vi jämna ut själva bergen med marken och sänka alla deras hindrande öar i havet!

Mardonios Så skall det låta!

Artabanos Min brorson, detta är dårskap. Så som jag varnade din fader för hans övermodiga fälttåg mot skyterna, som han med nöd kom tillbaka från med svåra förluster, så varnar jag dig för detta äventyrliga fälttåg mot ett land och ett folk som du inte vet någonting om. Du föraktar dem visserligen, men människoförakt kommer alltid av dumhet och ignorans.

Xerxes Vill du påstå, Artabanos, att jag är dum och ignorant?

Artabanos Nej, det är du icke, men Mardonios är det, som vill kasta dig ut på ett högt spel om Hellas efter att han själv har förlorat det.

Mardonios Artabanos, du är en feg dåre.

Artabanos Det kan varken du eller jag avgöra utan endast framtiden.

Xerxes Alltså må framtiden avgöra det! Men det kan den endast göra om vi verkligen tågar mot Hellas. Alltså tågar vi mot Hellas! Ditt eget avrådande, farbror Artabanos, har avgjort saken. Må du för din feghet stanna kvar här i Susa medan vi tågar mot Hellas. Här må du sedan i allsköns ro försöka bevisa att du icke är feg!

Artabanos Om ni återkommer efter fälttåget som Europas besegrare, så må ni då dräpa mina barn och mig för min feghets skull. Men om jag fick rätt, Mardonios, och ni återkommer utan armé och utan skepp, så må dina barn bli slaktade och du med dem för ditt dåliga omdömes skull.

Xerxes Det är rättvist! Artabanos, det må bli precis som du nu har sagt! Mardonios! Till Hellas! Och hela Asien må mobiliseras så att vi må platta ut hela Hellas med alla dess berg och uppstudsiga idioter ordentligt! Hellas och Athen må utplånas som namn från historien! I stället skall den för evigt minnas Xerxes desto bättre som den ende framgångsrike skaparen av en bestående universalmonarki!

Artabanos Stora ord, min herre konung. Hellenernas farligaste vapen är dock två små ord som är större.

Xerxes Vad kan vara större än Xerxes?

Artabanos Nemesis och katharsis.

Xerxes Vad är det?

Artabanos Resultatet av hybris.

Xerxes Vad är hybris?

Artabanos Xerxes.

Xerxes (rycker på axlarna) Han talar i gåtor.

Mardonios Gubben är gammal.

Xerxes Ja, han är väl det.

(Mardonios och Xerxes skiljer sig från Artabanos och går.)

Artabanos Han är visserligen gammal, men just därför vet han också mera om evigheten och dess obevekliga tidlöshets ofrånkomliga lagar än ni, era korkade snorvalpar. *(går)*

Scen 2. Vid Hellesponten.

(Xerxes kommer in med följe. Pytios faller ner framför honom.)

Pytios Var hälsad, storkonung Xerxes, hela världens överman!

Xerxes (till de sina) Vem är denne narr?

Mardonios Pytios, Atys' son, näst efter dig den rikaste mannen i världen.

Xerxes Vad vill du mig, Pytios, Atys' son?

Pytios Jag vill hjälpa dig bli den praktfullaste storkonungen i världens historia. Jag vill ge dig allt vad jag äger i skatt till ditt heroiska krigståg.

Xerxes Vad äger du?

Pytios Bara två tusen talenter i silver och fyra miljoner dareiker i guld.

Xerxes (till Mardonios) En oöverskådlig rikedom! *(till Pytios)* Men vad skall du själv leva av då?

Pytios Mina jordegendomar ger mig tillräckligt för hela min släkt.

Xerxes Min vän, du är den första mannen i världen så vitt jag vet som frivilligt har velat erlægga skatt. För detta skall du belönas. Behåll du dina rikedomar, och jag skall själv ytterligare dryga ut dem åt dig. Det enda jag ber dig om är följande. Var alltid som du är nu, och det skall alltid gå dig väl så länge jag lever.

Pytios (underdånigt) Allt för att behaga den evigt lysande konungen.

Xerxes Hur går det nu med mitt väldiga brobygge?

Mardonios Herre konung, den väldiga bron är snart alldeles färdig. Fenikiernas brohuvud och egyptiernas brohuvud kommer snart att mötas mitt i Hellesponten.

Xerxes Ett härligt ingenjörsarbete, ett tekniskt underverk och ett äreminne åt mig för alla tider skall denna bro vara, som för evigt skall göra Europa persiskt och asiatiskt. *(plötsliga stormvindar)* Men vad är nu detta? Vad står på, Mardonios?

Mardonios Plötsliga hårda vindar från norr. Ingenting att bry sig om, herre storkonung. Bara en bagatell.

Xerxes Men se på vattnet! Det piskas av vinden och förvandlas till ett kokande inferno av vita fradgande vilddjur, som alla vräker sig mot min oöverträffbara bro! Vad skall detta betyda, Mardonios?

Mardonios Bara en förändring i väderleken, herre konung, ingenting annat.

Xerxes Men se! Mina ingenjörer flyr från broarna, och havet vräker sig mot dem från alla håll för att slita dem i stycken! Nej! Se! Linorna ger efter! Broarna brister! Ack nej! Ack nej! Ack nej! De flyter iväg med strömmen!

Mardonios Jag är rädd, herre storkonung, att av dina väldiga broar det nu endast återstår drivved, som flyter rätt ut i havet.

Xerxes Detta skall havet få umgälla! Man driver inte på detta sättet med storkonung Xerxes! Hav, du skrattar åt mig, men det skall du få ångra! Hämta hit mina bödlar och rättsskipare!

Pytios Ack herre, vilken olyckshändelse! *(Mardonios går.)*

Xerxes Bara en bagatell, som Mardonios sade. Vi bygger nya broar. Men först skall vi tukta havet! (*Mardonios återkommer med skräckinjagande bödlar och rättsskipare.*)

Ni där! Bestraffa genast Hellespontens väldiga vatten med tre hundra gisselslag! Och gissla ordentligt, så att flodens vågor får känna att de lever! Och ni där! Gå genast ner till stranden och brännmärk vågorna genom glödande spett! De skall vara vitglödande! Så skall Hellesponten slavmärkas, på det att den må vara mig underdånig och trålbunden för evigt! Och ni där! Jag vill att de två största, längsta och tyngsta järnfjättrar som finns skall sänkas ned i Hellesponten på det att den aldrig mer må resa sig mot mig! Gör som jag har befallt!

(Bödlarna etc. lommar iväg.)

Du bittra lömska vatten, detta oerhörda straff ådömer dig din stränge herre emedan du så grymt har förorättat honom utan att själv ha lidit någon oförrätt. Det är i alla fall inget fel på min logik. Och din herre Xerxes skall gå över dig med eller mot din vilja! Och det är rätt, att ingen människa erbjuder dig offer, då du är en så oförsämd och smutsig flod som du är som bara för saltvatten dessutom! Du är värdelös som flod, du usla Hellespont, som nu för evigt är lagd i tråldom under mig!

Låt ingenjörerna genast börja bygga nya broar!

Men vad är nu detta? (*solförmörkelsen inträder*) Vem vågar ha fräckheten att släcka solens sken mitt på ljusa dagen? För honom till mig, och jag skall pungslå honom!

Mardonios Min herre, det är ett himmelens tecken. Månen har gått i vägen för solen. Sådant händer ibland.

Xerxes Men det får ju inte hända nu, just när jag skall gå över Hellesponten! Det är ju rena sabotaget!

Mardonios Nej, min herre, det är bara ett gynnsamt tecken för er. Ty solen är hellenernas gud, men vår gud är månen, och månens seger över ljuset innebär ju naturligtvis persernas utplånande av hellenerna.

Xerxes Väl har du talat, min gode Mardonios! Du är i sanning en ärans och rättsskaffens man! (*Pytios framträder ödmjukt på nytt.*) Ja, vad vill du, rike Pytios?

Pytios Ädle herre, jag har en bön till dig.

Xerxes Vad vill du nu ytterligare försöka skänka mig? Du ville ge mig allt och har nu dessutom bjudit mig på en tursam solförmörkelse. Vad mera kan du ge mig?

Pytios Herre, jag har fem söner som alla kommer att följa med dig och strida för dig i Hellas. Kanske kommer de att giva sina liv för dig. Därför ber jag dig, o underbare härskare, att en av dem, den yngsta, må få stanna hemma hos mig så att åtminstone en av dem säkert må få behålla sitt liv.

Xerxes Vill du undandra mig en av dina söner, din skurk? Bad jag dig inte att enbart behaga mig? Nu har du omintetgjort hela det goda intryck du gjorde på mig från början! Vill du påstå att alla som tjänar mig måste gå under i Hellas, eftersom du inte räknar med att någon av dina söner som tjänar mig kommer att kunna överleva? Vet hut, karl! Du har fått solsting! För det skall du bestraffas! Mardonios, låt genast hämta hit den här karlens yngsta son! Just den sonen skall delas på mitten, och den ena delen skall läggas på vänstra sidan om vägen och den andra på den högra. Och så skall hela min här tåga igenom din sons döda kropp för din oförsynthets skull. Är det inte rättvist?

Mardonios Det är rättvist.

Pytios (på knä) Nåd, herre, nåd! Offra alla mina fyra andra söner men skona honom!

Xerxes Varför skulle jag då offra de andra?

Pytios Det kommer du ändå att göra i Hellas.

Xerxes Ur vägen, olycksbringande man! Din yngste son skall tudelas!

(de bryter upp och lämnar Pytios ensam gråtande kvar.)

Pytios En solförmörkelse kan bara betyda tårar och elände, katastrofer och världsolyckor, men den olycka som drabbat mig genom Xerxes är större än alla de katastrofer som kommer att drabba Xerxes och hans här i Hellas.

Artabanos (inträder) Pytios, varför gråter du?

Pytios (hämtar sig) Ack, herre, se all denna härlighet! Hela Asien tågar mot Hellas, perser, meder, assyrier, baktrier, skyter, indier, arier, armenier, araber, etiopier, libyer, syrier och till och med jonier deltar i världens största här för att krossa den hellenska friheten, och med dem rycker världens största flotta ut för att lägga den hellenska arkipelagen i evig trälldom. Vilken prakt! Vilken härlighet! Vilken omätlig storvulnhet! Och likväl skall icke en enda av alla dessa praktfulla krigare finnas kvar om hundra år. Denna gigantiska armé är bara en vindpust som förgår likt ett vissnat löv.

Artabanos Sant talar du, grekiske filosof, och jag har förgäves försökt avstyra all denna tomma teater. Jag har gått med på att följa min broson hit men icke längre. Härifrån vänder jag tillbaka till Susa för att sedan när den dagen kommer trösta en återvändande slagen armé och en vanärad Xerxes utan kläder på kroppen.

Xerxes (återkommer) Farbror, är du här?

Artabanos Min broson, en sista gång besvär jag dig att avstå från att skicka alla dessa hundratusenden män i döden.

Xerxes Farbror, du är galen.

Artabanos Min broson, inser du inte, att ju större armé du har, desto mera sårbar blir den i ett land som är fullständigt främmande för den? Din flotta är så stor att den aldrig kan finna skydd i någon hamn, ty omkring detta hav är alla hamnar små. Och din armé är så otalig att den aldrig kan få plats i de trånga grekiska passen eller på landets smala vägar genom lömska dalar och över farliga berg var den bara kan möta umbäranden utan tal. Vänd åter hem, o Xerxes, innan det är för sent!

Xerxes Pytios, hämta hit Demaretos från Sparta.

Pytios Min son då?

Xerxes Han är redan tudelad. För hit Demaretos!

Pytios Hans bröder förlåter oss aldrig! (*går*)

Artabanos Vem är Demaretos?

Xerxes En hellensk överlöpare. Han var konung av Sparta men drevs i landsflykt av sin egen medkonung Kleomenes, som senare på helleners vis blev galen och tog livet av sig med att gradvis egenhändigt karva loss köttet från sin kropp. – Här kommer nu Demaretos.

Demaretos Vad önskar ni av mig, storkonung?

Xerxes Säg mig ärligt, Demaretos, och inför min farbror här, hur stora chanser har hellenerna mot oss?

Demaretos Skall jag svara uppriktigt eller blott vad som behagar dig?

Artabanos Säg oss sanningen.

Demaretos Lovar Xerxes att ej skada mig för att jag säger sanningen?

Artabanos Jag är vittne till att han ej skall skada dig vad du än säger.

Demaretos Nåväl, konung, då skall du och din farbror få höra sanningen. Hellas är ett fattigt land, och hellenerna är ett fattigt folk. Det har de alltid varit, och det kommer de alltid att vara. Perserna däremot är ett rikt folk, och deras land är rikast i världen. Detta är dock ett tillstånd som ej kan vara för evigt.

Xerxes Du svarar inte på min fråga.

Demaretos Ditt tålmod tryter redan konung, fastän du ej ens sett Hellas ännu. Låt mig få tala till punkt. Hellenernas fattigdom har härdat dem. Perserna har tusen frillor var och en, men hellenerna har lagar. Och även om du besegrar alla hellener i hela Hellas, så finns det ett släkte där som du aldrig kommer att kunna besegra.

Xerxes Och det är?

Demaretos Spartanerna.

Xerxes Invånarna i Sparta? Men det är ju bara en liten by ute på landsbygden!

Demaretos Likväl skall folk från den hålan aldrig släppa in dig i Hellas.

Xerxes Hur många är de?

Demaretos Det spelar ingen roll. De är spartaner.

Xerxes De låter som ett högmodigt folk.

Demaretos De har inget högmod, men de har en stolthet, och den stoltheten är deras lagar.

Xerxes Vad säger då deras befängda lagar?

Demaretos Att den som bringar trälldom åt Hellas aldrig kan tolereras i Hellas.

Xerxes Det kallar jag uppstudsighet.

Demaretos Det är bara naturlig instinkt och sunt bondförnuft.

Xerxes Våra farligaste fiender blir sålunda bönder. Hur många? Om de så är femtio tusen är vi femtio tusen gånger fler.

Demaretos Det spelar ingen roll om spartanerna är femtio eller hundra eller tusen. De slåss och dör eller segrar.

Xerxes Tusen spartaner mot oss? Det är som en loppa mot en gräshoppsvärm! Och en sådan loppa skulle vi vara rädda för?

Demaretos Ni har inte mött spartanerna i strid ännu.

Xerxes Medge, Artabanos, att detta är för löjligt. De kommer att försvara Hellas mot oss genom tusen halvnakna spartaner. Skulle vi då dra svansen mellan benen och fly för en sådan barnkammare? Vi har mobiliserat miljoner och spenderat miljoner. Skulle vi då avstå från att fullfölja projektet för att några erbarmliga byfånar står i vägen? Medge, Artabanos, att det vore att begära för mycket.

Artabanos Min konung, jag reser härmed hem till Susa. Du får själv pröva sanningen av Demaretos varningar.

Xerxes Ja, res du hem till Susa, erbarmlige kråkskrämman, och ställ dig där och vakta mitt harem tills jag kommer hem. Men dig, Demaretos, tackar jag för dina ord, ty de endast bekräftar att jag handlat vist i mitt väldiga företag.

Artabanos Endast en fråga, Demaretos. I perserhären ingår ju talrika jonier från Asiens kust. Finner du det klokt av storkonungen att anlita dessa i ett anfall på deras eget land?

Xerxes Hela Asien är mig lojalt. Ingen jonier vågar sticka upp mot oss längre.

Artabanos Jag frågade Demaretos.

Demaretos Jag är spartan och kan endast svara för dorerna. Jonierna känner jag icke.

Artabanos Du undviker frågan.

Xerxes Nej, han är hellen och vet hur galna jonierna är, men som hellen vill han inte tala nedsättande om dem.

Demaretos Jag har bara besvarat era frågor så gott jag har kunnat och ber om att få gå.

Xerxes Tack för dina råd, spartan. De bekräftar att mitt krig är riktigt.

Artabanos Ingenting kan bekräfta att ett krig är riktigt utom dess konsekvenser, och dessa har aldrig någonsin påvisat att något krig var riktigt.

Xerxes Ur vägen, din gamla träkmåns, och res hem till ditt harem!

Artabanos Histiaios räddade din far Dareios från ett fullständigt nederlag mot skyterna, ty Histiaios var en jonier och mänsklig. Men Demaretos här skall aldrig rädda dig i Hellas, ty han är en dorier och hårdare än döden. Jonierna är mjuka, ty de tillhör vattnet, men dorerna är hårda, ty de tillhör stenen.

Xerxes Åk hem nu, ditt gamla skrälle, och dra dina amsagor för barnen där hemma! Lämna kriget åt oss karlar!

Artabanos Nej, jag lämnar det åt er dårar.

Demaretos Endast spartanerna krigar klokt.

Artabanos Och dem skall denne dåre till storkonung möta! Det blir en cirkus!

Demaretos Det är redan en cirkus.

Xerxes Nog av! Jag skall ha mitt krig och hör sen! Varken malliga spartaner eller gaggiga släktingar skall hindra mig! Nu går jag över Hellesponten! (*går*)
Artabanos Vad menar du, hellen, om en sådan narr?
Demaretos Låt honom hållas. Även han har någon uppgift i historien.
Artabanos Med vilket resultat?
Demaretos Mera fåfånga.
Artabanos Ni spartaner vet något om historien. (*går*)
Demaretos Nej, vi vet bara hur man bekämpar dess fåfånga.

Scen 3. Vid Thermopyle.

Xerxes Här kommer nu min spion tillbaka. För första gången på vårt härtåg finner vi hellener grupperade för att strida med oss, men de kan ej vara många. – Nå, min spion, vad lyckades du utspionera?
spionen Jag såg allt och fick komma och gå som jag ville. Ingen av hellenerna brydde sig om mig.
Xerxes Var de då inte rädda för dig? Såg de inte att du var perser? Fattar de inte att min omätliga här har kommit för att förintna dem?
spionen Herre konung, jag såg vad jag såg. Vad hellenerna tänker vet jag inte.
Xerxes Nå, vad såg du? Hur stor är deras styrka?
spionen De är ungefär tre hundra män anförda av Leonidas, yngre bror till konung Kleomenes.
Xerxes Tre hundra stackare! Och vet de hur många vi är? Vet de om att för var och en av dem har vi tusen oöverbärande odödliga fruktansvärda perser?
spionen Jag vet inte vad de vet. Jag såg bara vad de gjorde.
Xerxes Nå, vad gjorde de?
spionen De kammade sitt hår.
Xerxes Du påstår att de kammade sitt hår? Är de då kvinnor? Såg du rätt, att det verkligen var män och icke menlösa kvinnor?
spionen De är allesammans män, och de övar sig oavbrutet för strid, och mellan övningarna kammar de sitt hår.
Xerxes Men detta är ju löjligt! Inte ägnar sig seriösa krigare åt att kamma sitt hår när de skall till att dö! Antingen slåss de eller flyr de! Är hellenerna då ett så fåfångt och vanvettigt släkte, att de kammar sitt hår när perserna kommer för att utrota dem! Detta förefaller mig att vara rena rama höjden av dårskap! Jag måste få klarhet i det här. Gå och hämta Demaretos. Han kanske känner till om det betyder något som vi inte känner till.
Demaretos Jag är här, herre.
Xerxes Bra. Min tjänare här påstår att dina landsmän inför mötet med mig ägnar sig åt att kamma sitt hår som kvinnor som skall till att möta sina friare. Kan du för mig förklara en sådan omanlig dårskap bland män?
Demaretos Då är de spartaner, Hellas fruktansvärdaste krigare. De bereder sig på döden. De tänker slåss mot dig tills de dör. Därför smyckar de sig. Spartanska krigare är i regel långhåriga, och ju mera långhåriga de är, desto mer fruktansvärda är de. Alltid före en strid trimmar de och tvättar de och kammar de sitt hår för att bli ännu mera fruktansvärda. De smyckar sig mycket riktigt för kärlek, men deras kärlek är krigets lek med döden.
Xerxes Men det är ju för absurt! Tre hundra feminina män står i vägen för oss och ämnar slåss mot en förkrossande övermakt bara för att jävlas med oss! Vi sopar ju undan dem med kvastar på en halv timme. Väntar vi ett slag tar de nog sitt förnuft till fånga och ger sig av hem igen.

Demaretos Min herre, de har nog avsiktligt valt att gruppera sig just här vid detta pass för att möta er emedan detta pass är så trångt. De kommer aldrig att släppa er igenom levande.

Xerxes Jag vill inte offra mina ordentliga krigare på en sådan fånig hop av barnsliga lösdrivare. Det är ju som att skicka en armé för att skrämma bort näsvisa barn! Nej, vi väntar här på att de ska försvinna. Dumma barn måste vi ge en chans till att uppföra sig bättre. Om de inte försvinner inom fem dagar får vi sätta i gång med att börja skrämma dem.

Demaretos De låter sig inte skrämmas.

Xerxes Då är de dumma!

Demaretos Tids nog, store konung, får du stifta närmare bekantskap med all deras dumhet.

Scen 4. Femte dagen.

Xerxes Nu är det femte dagen. Har de dumma spartanska fiantarna ännu gett sig iväg?

Demaretos De står kvar och övar sig fortfarande för strid, min konung.

Xerxes Då är det dags att vi får börja göra någonting åt saken. Skicka ut mina sämsta krigare, medierna och kissierna, och be dem ta den larmande barnahopen till fånga.

en general Store konung, de skall gå till anfall genast.

Xerxes Men se till att de för hit de gemena snorvalparna levande.

generalen Ja, store konung. (*går*)

Demaretos Härifrån kan vi väl se vad som händer i passet. Mederna anfaller lugnt och utan att skydda sig. Spartanerna angriper däremot beslutsamt och snabbt. Det blir en hård strid. Det blir genast kaos i våra led. Mederna kan inte försvara sig. De dödas som flugor. Jag är rädd, herre konung, att spartanerna inte så lätt låter sig tagas till fånga. Ni får nog döda dem först. Se själv. De har nu dödat alla mederna.

Xerxes Det här är ju alldeles förbålt! Vem var det som sade mig att hellenerna var lika styva krigare som mederna och att de flesta hellener hellre skulle slåss vid medernas sida mot Hellas än våga försvara Hellas mot mig? Mederna är ju helt odugliga! Hur många har fallit?

Demaretos Minst fem tusen.

Xerxes Och hur många spartaner?

Demaretos Det verkar som om några av dem hade fått sig några skrubbsår, men inte en enda av dem har fallit.

Xerxes Det här börjar ju nästan likna en mardröm. Vi får nog ta den där långhåriga slyngelskaran med våld. Skicka genast ut mina odödliga perser mot dem!

generalen Ja, store konung.

Xerxes Ingenting biter på mina egna odödliga perserkrigare. Nu får vi se på riktig persisk överlägsenhet! Nu skall minsann alla spartaner få bita i gräset medan inte en enda perser ens får något skavsår.

Demaretos Det verkar inte så, herre konung.

Xerxes Vad menar du, din slyngel?

Demaretos De odödliga angriper beväpnade till tänderna, men det går dem inte bättre än vad det gick mederna.

Xerxes Vill du påstå att de oförskämda spartanerna gör motstånd?

Demaretos De gör mer än bara motstånd. De slår dina odödliga tillbaka. De massakrerar dem. De odödliga flyr efter svåra förluster.

Xerxes Omöjligt!

Demaretos Titta själv.

Xerxes Det har aldrig hänt förut.

Demaretos Men nu har det hänt. De odödliga ligger kringsspridda som hjälplösa lik över hela området. De få som klarat sig är skräckslagna och kommer flyende tillbaka med panisk förskräckelse i sina ansikten.

Xerxes Den som flyr skall dö!

Demaretos Med den principen kommer ingen i din här att överleva.
(*En mycket skamfilad skräckslagen odödlig perserkrigare kommer fram till Xerxes. Hans överdådiga rustning är fullständigt i trasor.*)

den odödlige Store konung, vi rår inte på hellenerna! De slåss som maskiner!

Xerxes Krossa dem då med maskiner! Låt mina stridsvagnar rycka fram genom passet och platta ut de fördömda fienderna mot marken! Skicka ut varenda häst och varenda vagn emot dem!

generalen Ja, store konung.

Xerxes Nu får dina hellener något att bita i! Ingen kan motstå mina oövervinneliga stridsvagnar!

Demaretos Jag är rädd att dina hästar får hårdare saker att bita i än vad hellenerna får, ty dessa känner hästen, och hästar har aldrig kunnat användas i krig mot dem.

Xerxes Min general, hur går det för mina hästar?

generalen Jag är rädd att Demaretos har rätt. Hellenerna har lagt sig på marken, och hästarna skadar dem inte. I stället rusar hästarna rakt in i passet, – men vad är detta?

den odödlige Skicka inte hästar in i passet, store konung!

Xerxes Och varför inte det, din fågelskrämna?

den odödlige De har ju byggt en mur där inne!

generalen Det är riktigt som vår odödlige vän säger. Hästarna kan inte väja för muren. De vänder tillbaka och krocker med varandra. Vagnarna trasslar in sig i varandra, och nu tar hellenerna körsvennerna och soldaterna bakifrån. De behöver inte göra mycket. Det värsta gör våra perser själva.

Xerxes O nåd! Nåd! Huru långt skall då detta fiasko få gå utan att det vänder sig?

generalen Nu börjar vagnarna komma tillbaka utan körsvenner och utan soldater.

Xerxes O nåd! Nåd! Där föll alla mina bästa krigare! Tusen stridsvagnar ur leken! Vilken katastrof! Och de tre hundra lever än?

Demaretos En eller två tycks ha stupat.

Xerxes Detta förlåter jag hellenerna aldrig! Finns det då ingenting som kan stäcka deras övermod? De har ingen rätt att slå tillbaka oss överlägsna världserövrare!

generalen Store konung, vi har ingen chans att tränga genom passet. Spartanerna strider för skickligt.

Xerxes Nej, de har bara tur! Det är vi här i världen som kan strida, vi har ju lagt under oss hela världen, och så skall dessa oförsynta hundar få stå oss i vägen och klara sig helskinnade undan oss bara för att de har tur! Vad hette deras ledare nu igen?

Demaretos Leonidas, herre.

Xerxes Leonidas! Du skall flås! Jag skall spotta dig i ansiktet, och ditt huvud skall skiljas från din kropp emedan du har fräckheten att våga stå i vägen för mig, din uppstudsige lymmel, din oborstade fähund!

Demaretos Ta det lugnt, store konung. Hela din här är inte slagen ännu.

Xerxes Hur stora förluster har vi gjort, min general?

generalen Ungefär tio tusen man.

Xerxes Och hellenerna?

den odödlige Tre eller fyra, högst fem.

Xerxes Och Leonidas lever ännu, den ohängde kanaljen!

Demaretos Ja, och ämnar nog leva så länge han har perser kvar att försvara sitt land mot.

Xerxes Man kunde nästan tro, *Demaretos*, att det är du som har varnat ditt folk för oss så att de har sänt ut sina tre hundra allra bästa krigare mot oss.

Demaretos Nej, herre konung, *Leonidas* har själv valt sina tre hundra, ty det är seden i Sparta, att när det är krig väljer kungen själv ut de män vilka han önskar ha stridande vid sin sida, och jag råkar veta, att *Leonidas* har valt ut sina tre hundra kamrater enbart bland män som har familj och barn. Alla dessa tre hundra har alltså allt liv i världen att kämpa för och försvara.

Xerxes Ändå börjar jag tro att du har varnat dem. De verkade väl känna till tidpunkten och platsen för vår ankomst till Hellas eftersom de i god tid hunnit bygga upp en mur genom passet.

Demaretos Muren har alltid funnits där.

Xerxes Så intakt och så modern? (*Epialtes* visar sig.)
Vem är du?

Epialtes *Epialtes*.

Xerxes Och vem är *Epialtes*? Vet du vem jag är?

Epialtes Du är storkonungen.

Xerxes Du talar som en medier. Varför kommer då en tiggande oduglig medier till storkonungen?

Epialtes Därför att storkonungen är rikast i världen.

Xerxes Du kommer alltså för att tigga personligen av mig, din skälm, mitt i höjden av vårt mest vanärande slags fiasko och totala nederlag?

Epialtes Jag kommer för att sälja en hemlighet som kan rädda ert ansikte. Men jag vill ha mycket pengar.

Xerxes Hur kan du, en oduglig medier, vända krigslyckan för världens tappreste krigare till deras nederlag?

Epialtes Jag känner en annan väg omkring berget.

Xerxes Gör du det? Menar du att vi kan omringa spartanerna?

Epialtes Ja, om du ger mig pengar.

Xerxes Din bov, du skall få allt guld du begär bara vi lyckas döda varenda en av de tre hundra spartanerna.

Epialtes Det blir ingen konst med er outtömliga armé bara vi kan anfälla hellenerna bakifrån.

Xerxes Så visa min general vägen!

Epialtes I natt skall vi smyga oss över den så att du i morgon har segern och *Leonidas* huvud i din hand. (*går bort med generalen.*)

Xerxes Nå, *Demaretos* från Sparta, vad säger du nu?

Demaretos Det ska till den yttersta odugligheten, snikenheten och fegheten för att få det yttersta hjältemodet, ädelmodet och dygden på fall, ty en spartan kan endast fällas genom svek.

Xerxes Hellas svek mig. Alltså har jag rätt att fälla Hellas genom svek.

Demaretos Nej, store konung, Hellas svek aldrig dig, men du har nu svikit Hellas. Du har förklarat Hellas krig, Hellas har accepterat kriget och försvarat sig hederligt, men du går nu bakom ryggen på hedern.

Xerxes Menar du att jag har något val?

Demaretos Ja. Res hem.

Xerxes Varför skulle jag göra det?

Demaretos Därför att detta slag skall förena hela Hellas mot dig, och liksom du ej skall skona *Leonidas* skall heller icke Hellas skona dig.

Xerxes Ha-ha-ha! Hör på den!

Demaretos Store konung, en spartan skrattar aldrig även om han segrar.

Xerxes Är han så tråkig?

Demaretos Ty han vet att döden blir hans enda yttersta belöning ändå.
(Xerxes blir svarslös och går.)

Scen 5. Flottan vid Artemision. Ombord på Themistokles skepp.

Themistokles Vad nytt från Thermopyle?
en budbärare Leonidas och hans spartaner håller stånd.
Themistokles Hur många är de?
budbäraren De är tre hundra, men med dem är 400 hoplitter från Thebe och 700 från Tespiai i Boiotien.
Themistokles Och hur många är perserna?
budbäraren Minst hundra tusen.
Themistokles Hur länge tror du våra vänner kan hålla stånd?
budbäraren I evighet, så länge perserna inte hittar den andra vägen runt berget. När jag sprang därifrån hade de ännu inte gjort det, och minst tio tusen perser hade då redan fallit.
Themistokles Min vän, det bådar gott. Gudarna är då åtminstone på vår sida. Må vi då bekymra oss om den persiska flottan. Hur många skepp har de?
budbäraren Ungefär tre tusen.
Themistokles Och vi har 278. Vi skulle behöva litet hjälp från ovan. Var stormen förra veckan inte oss behjälplig?
budbäraren Jo, perserna låg då vid Magnesia, och 415 av deras skepp krossades mot klipporna. Men en så liten förlust märks inte i deras flotta.
Themistokles Om vi ändå kunde få en fingervisning från någon av gudarna!
Skyllies (utanför relingen) Ohoj!
Themistokles Vem ropar?
Eurybiades Det är någon i vattnet.
Themistokles (lutar sig över relingen) Vem där?
Skyllies (som förut) Jag är Skyllies från Skione, och jag har dykt hit från persernas fartyg!
Themistokles Menar du att du dykt vid Afele och kommit upp först här?
Skyllies Tjata inte utan hissa upp mig! Jag har nyheter att berätta!
Eurybiades Hissa upp honom!
(Skyllies hissas upp och kommer ombord våt och naken.)
Themistokles Du har dykt åttio stadier under vattnet, om du har talat sant.
Eurybiades Alla vet utom du, Themistokles, att Skyllies från Skione är Hellas skickligaste dykare.
Themistokles Har du flytt från perserna?
Skyllies Ja, jag tröttnade på att rädda deras pengar från deras ideligen sjunkande vrak. Men hör på nu. Perserna har skickat två hundra fartyg runt Euboia för att blockera sjövägen till Attika för er.
Themistokles Det var värdefulla nyheter. Då är det därför deras huvudflotta väntar med att angripa oss.
Eurybiades Vad skall vi göra?
Themistokles Vi kan inte lämna vår position här så länge dina spartaner försvarar Thermopyle. Men bland persernas skepp finns många joniska skepp med joniska manskap. Vi måste få dem att överge Xerxes.
Eurybiades Hur?
Themistokles Perserna tror att vi är dumma som vågar möta dem med tre hundra skepp mot tre tusen och tre hundra spartaner mot hundra tusen. Men en Odysseus' list är inte alltid att förakta. Vi seglar bort härifrån vid midnatt, upphinner vid

gryningen persernas två hundra utskickade skepp och driver dem på klipporna. Men vi lämnar här ett budskap till våra vänner jonierna i persernas sold.

Eurybiades Många perser förstår att tyda grekiska.

Themistokles Jag vet. Rista på flera olika stenar följande rader: (*dikterar*)

"Jonier, ni är hellener liksom vi och bör ej strida för perserna. Kom över till vår sida! Om ni inte kan det, så håll er utanför alla strider! Om ni inte kan det heller, så visa er feiga i striden, och vi skall icke skada er. Kom ihåg, att det var ni som inledde det hellenska upproret mot perserna!"

Det tror jag räcker.

Eurybiades Allt är gott och väl om jonierna får läsa sådana inskrifter och icke perserna. Men vad händer när perserna får se dem?

Themistokles Då håller Xerxes jonierna utanför striderna, vilket är det näst bästa vi kan önska oss.

Eurybiades Du har rätt. Jag gjorde rätt som överlät mitt överbefäl över flottan åt dig.

Themistokles Du gjorde rätt som tog emot mina pengar. Men här ser jag nu en roddbåt komma från land. Det måste vara mera nyheter från våra tappra spartaner.

Eurybiades Han ser uppriven ut.

Themistokles Jag fruktar att han har dåliga nyheter.

Abronikos (kommer ombord) Mina herrar, svek och förräderi har för alltid krossat Hellas tappreste hjärtan.

Eurybiades Vad har hänt?

Abronikos En medisk man kände till hemligheten med stigen över berget och sålde den till Xerxes för dyra pengar. I natten gick perserna över berget. Följande morgon stod spartanerna med perserna på båda sidor om sig. Allt återtåg var omöjligt. Det var bara för dem att strida och dö.

Eurybiades Var det ingen som vaktade vägen över berget?

Abronikos Jo, en fokisk skara, men de flydde upp för berget för att försvara sig medan perserna bara tågade förbi dem och ner igen på andra sidan.

Themistokles Hur gick det för Leonidas?

Abronikos Han och hans spartaner och de thebaner och boiotier som var med dem stred till sista man. In i det sista försvarade spartanerna sin fallne konungs lik. När alla var döda skar Xerxes huvudet av Leonidas och satte upp det på en påle. Annars plägar perserna hedra sina fallna fienders lik, men Xerxes var så arg på Leonidas för de förlusters skull som han liden under de veckolånga striderna att han gick hur långt som helst i skändningen av Leonidas lik. Jag har aldrig sett en konung uppföra sig så illa.

Eurybiades Så nu är vägen öppen för perserna in till Hellas?

Abronikos Ja, men det kostade dem nästan tjugo tusen man.

Themistokles Det är en femtedel av deras styrka. Och vi har redan lyckats oskadliggöra en femtedel av deras flotta. Det börjar bra. Men låt oss nu fortsätta! Vi har fyra femtedelar av vårt arbete kvar! Lätta ankar! Vi lämnar Artemision!

Eurybiades Vart skall vi fara?

Themistokles Till Salamis! (*flottan bryter upp.*)

Scen 6. Vid Salamis.

Eurybiades Här ligger vi nu vid Salamis och kan inte annat. Hur går det med evakueringen av Athen?

en sjöman Den är i det närmaste slutförd. Det återstår bara några fattiga och präster, som vill stanna kvar och försvara Akropolis.

Eurybiades Hur tror de att de skall kunna göra det mot perserhären?

sjömannen Akropolis har bara en uppgång, och kunde inte spartanerna försvara Thermopyle ända tills de blev kringrända?

Eurybiades Det är riktigt. Men perserna är inte dummare än att de bestiger Akropolis även från andra sidan förr eller senare.

sjömannen Men hur kunde du, en spartan, överlåta ditt överbefäl över flottan åt Themistokles, en athenare?

Eurybiades Han övertalade mig och köpte mig. Men jag är fortfarande överbefälhavare. Jag gör bara som Themistokles vill.

sjömannen Hur kan en spartan finna sig i en athenares vilja?

Eurybiades Min vän, när det gäller att försvara Hellas frihet mot en övermäktig asiatisk invasion måste man lägga all stolthet åt sidan för det allmänna bästa. Och Themistokles är en bättre amiral än jag. För formens skull gav man överbefälet åt en spartan, då det var villkoret för att Sparta helhjärtat skulle delta i försvaret av Hellas.

sjömannen Men tror du inte Athen kan bli övermodigt om det får göra vad det vill med hela den hellenska flottan?

Eurybiades Därför är jag fortfarande överbefälhavare och kan beröva Themistokles hans kommando när jag vill. Så länge Athen sköter sig låter vi Athen hållas.

sjömannen Här kommer en budbärare.

budbäraren Perserna har intagit Athen! De har förhärjat hela Attika, hela Boiotien, hela Thebe, hela Athen och intagit Akropolis!

Eurybiades Försvarades inte Akropolis?

budbäraren Jo, idogt, så att Xerxes blev riktigt bekymrad, men så klättrade en perserstyrka upp bakifrån, så att borgen kunde intas. De har bränt ner alla templen.

sjömannen Detta är förfärligt. Vad skall vi göra?

budbäraren Vi har ingen chans mot övermakten. Vi måste fly för våra liv! Vi måste fly till Peloponnesos och försvara Isthmos och Korint, så att de åtminstone inte tar sig över näset!

Eurybiades Vi gör ingenting förrän Themistokles kommer.

budbäraren Många skepp lättar redan ankar för att fly.

sjömannen Eurybiades, du kan inte hålla en flotta samlad vid Salamis när Athen har bränts ner.

budbäraren Här kommer Themistokles.

Themistokles Varför hissar alla skeppen segel?

Eurybiades De vill fara bort och försvara Peloponnesos.

Themistokles Skingras flottan nu blir den aldrig samlad igen. Om skeppen tillåts lämna Salamis far var och en hem till sitt eget land och sin egen ö för att försvara sina egna, och så rinner hela försvaret av Hellas ut i sanden.

Eurybiades Vi kan ännu samla de andra anförarna och höra vad de säger.

Themistokles Vi athenare är flest till antalet och lämnar icke Salamis! Här skall avgörandet mot perserna träffas! Vi har redan utkämpat två framgångsrika strider mot dem vid Artemision och vet nu vad vi har att kämpa mot. Till sjöss är de oss underlägsna hur många fler de än är.

Eurybiades Themistokles, vid tävlingslekarna får de stryk som börja i förtid.

Themistokles Men de som blir efter får inget pris. Hör på, Eurybiades. Om vi seglar till Korint för att slåss vid Isthmos får vi slåss på öppet vatten, vilket inte är gagneligt för oss, eftersom våra fartyg är tyngre och färre. Dessutom förlorar du då Salamis, Megara och Aigina åt perserna. Dessutom kommer hela perserhopen till lands ner till Peloponnesos lockade dit av dig personligen. Här är vattnen trånga, och vi känner dem väl, och här är det till vår fördel att slåss med våra färre fartyg mot deras klumpiga massor av skepp. De känner icke dessa sund, deras manövrering blir otymplig, och vi får alla fördelar på vår sida, vilket vi kan behöva, då vi är en mot tio. Vid Peloponnesos har vi icke samma fördelar. Dessutom har vi evakuerat hela Athens och hela Attikas och Boiotiens befolkning över till Salamis. Kan du, en

spartan, lämna alla dessa kvinnor och barn i sticket utan vidare? Kämpar vi här skall du icke få en enda perser till Peloponnesos. Om vi besegrar deras flotta, vilket vi bara kan göra här, måste hela perserhopen till lands hals över huvud fly hem till Persien, ty Xerxes kan icke underhålla en armé i ett land, som han förhärjat själv, utan sin flotta.

sjömannen Du, Themistokles, har förlorat din stad åt perserna och vill ändå bestämma över alla oss andra hellener.

Themistokles Min bäste Adeimantos från Korint, vi athenare har fortfarande två hundra skepp kvar, medan alla ni andra sammanlagt bara har hundra. Är det inte skäl nog för att låta Athen få hålla i flottans roder? Om man ej fattar förnuftiga beslut, Adeimantos, finns det heller ingen risk för att gudarna skall kunna hjälpa en. Om ni inte stannar här och slåss, Eurybiades och Adeimantos, seglar vi med våra två hundra skepp härifrån till Italien och lämnar hela Hellas i sticket, så får ni på Peloponnesos dras med perserna så mycket ni vill.

Eurybiades Vi har inget val, Adeimantos. Themistokles får det som han vill. Signalera till skeppen att vi stannar.

Adeimantos Inte ett enda skepp har rört sig i avvaktan på resultatet av Themistokles ankomst.

Themistokles Mina herrar, vi får en god men arbetsam dag.

Scen 7. Athen, areopagen. Persernas rådplägning.
Akropolis syns fullständigt förhärjat i bakgrunden.

Xerxes Mina obetvingliga, oöverbärliga kaptener och amiraler, jag har samlat er här för att få slutgiltigt höra er mening om det stundande sjöslaget, som jag hoppas skall avgöra vårt krig i Hellas. När väl den athenska flottan är förstörd har vi bara Peloponnesos kvar att förhärja, och mot den delen av landet tågar vi redan. Om ni har något att komma med inför historiens största sjöslag, i vilket vi bara kan segra, emedan vi alltså är en oinskränkt och absolut övermakt, så ber jag er att framlägga era synpunkter nu.

Mardonios Stor är i sanning du, hela världens blivande överkonung, som så totalt redan har söndersmulat allt hellenskt motstånd till lands! Vi mötte några kråkskrämmor vid Thermopyle, och det var allt. Nu har vi några barkbåtar att stjälpas sönder där vid ön, som är för rädda av sig för att våga fara ut på öppet vatten. Skulle vi icke ta och sänka dem också? Vad säger ni, män av Asien?

Konungen av Sidon Jag ser inget hinder i vägen för ett sjöslag. Om athenarna är så dumma att de offrar sina sista skepp fastän deras stad redan är fallen och skövlad för evig framtid, så får de väl offra sina skepp då.

Mardonios Tala, konung av Tyrus.

Konungen av Tyrus Jag delar fullständigt min frände konungen av Sidons mening. Mot Asien förmår några pappersbåtar ingenting. Hellenerna är ett stolligt folk som offrar sig för ingenting. Det har vi konstaterat vid skärmytslingen vid Thermopyle.

Artemisia Likväl gjorde konung Xerxes en svidande förlust på tjugotusen man vid Thermopyle medan endast tusen hellener föll.

Mardonios Det är lögn!

Artemisia Ni vet alla lika väl som jag att Xerxes lät klä tio tusen av sina egna lik i hellenska dräkter bara för att alla skulle tro att så många hellener hade fallit, medan han gömde de övriga tio tusen i massgravar för att ingen skulle se dem.

Mardonios Artemisia, du utmanar storkonungen!

Xerxes Tala, Artemisia av Halikarnassos. Nu gäller det den stundande sjöstriden vid Salamis. Vad har du för mening om den, du min enda ärliga rådgiverska och främsta sjöbefälhavare?

Artemisia Mitt råd, o Xerxes, är: anfall icke. Lämna de athenska skeppen i fred. Tids nog skall de skingras ändå. De har bara fördelarna på sin sida om vi angriper dem var de ligger just nu. Låt dem ligga där och skvalpa tills de ruttar. Invadera i stället Peloponnesos, och när väl Sparta har besegrats skall sedan ingen mera stödja de upproriska och malliga athenarna.

Mardonios Artemisia är feg och rädd för att slåss med athenarna till sjöss.

Xerxes Tyst, Mardonios. Artemisia, du är själv av doriskt blod och känner athenarna. Är du rädd för dem?

Artemisia Jag var icke den som utmärkte sig minst i sjöstriderna vid Artemision. Men fastän flera andra av dina fenikiska befälhavare utmärkte sig bättre är jag den enda av oss som vågar erkänna att athenarna är lika mycket bättre i strid till sjöss än vi som män är än kvinnor. Jag förutspår, att om vi möter deras flotta var de själva vill att vi skall möta dem, så hotas du av undergång. Alla som inte inser detta är falska rådgivare och sjömän med dåligt omdöme, o Xerxes, vare sig de är konungar av Tyrus eller Sidon eller hela Egypten.

Mardonios Hon hädar!

Konungen av Sidon (till konungen av Tyrus, belåtet) Nu lyssnar Xerxes aldrig mer på henne.

Konungen av Tyrus (till konungen av Sidon) Det är slut med hennes karriär.

Xerxes Min dotter, det skall alla veta, att av alla era rådslag har jag alltid satt det största värdet på Artemisias, och det gör jag nu mera än någonsin, emedan hon har talat friast av er alla. Emellertid finner jag att en majoritet bland eder är för en drabbning medan Artemisia är ganska ensam om sin avvikande mening.

Artemisia Jag är den enda av dina befälhavare, o Xerxes, som rätt känner athenarna. Jag är den enda av oss alla som inte begår misstaget att underskatta dem.

Xerxes Ditt ord väger tungt, o dotter. Jag måste tänka över detta. Kanske vi väntar med sjödrabbningen. Vi måste ju ändå erövra hela Peloponnesos. Varför inte göra det först och uppskjuta problemet med athenarna?

Mardonios Om vi besegrar athenarna till sjöss knäcker vi samtidigt Peloponnesos hela moraliska motstånd.

Artemisia O Xerxes, du har redan intagit Athen, som var roten till upproret mot din fader och som det var ditt mål att besegra. Athenarna har förlorat sin stad. Håll fast vid denna seger och fika inte efter att riskera att förlora den med att ge dig ut på för djupa vatten.

en tjänare Herre, här är en budbärare från athenarna. Jag tror att han är en överlöpare.

Xerxes Vad har han att säga?

budbäraren (Sikinnos) Jag har i hemlighet blivit hitsänd av en av mina befälhavare. Han låter hälsa att han hellre önskar er seger än tjänar hellenerna. Han ber mig upplysa er om att hellenerna är mycket ängsliga och tänka på att fly. De är icke eniga sinsemellan, och om ni angriper dem nu skall ni finna att de börjar slåss sinsemellan, somliga för att få fly och andra för att hindra dem från att fly.

Mardonios Detta är tecknet.

Artemisia Stopp ett tag! Vilken befälhavare sände dig?

Sikinnos Themistokles.

Artemisia Xerxes, tro icke på denna mannens ord. Detta är en list av Themistokles. Jag kan icke själv klart förstå dess innebörd, men Themistokles är den slugaste av alla athenare, och han har ont i sinnet mot dig.

Xerxes Vem är Themistokles?

Mardonios Athenarnas ledare och deras flottas befälhavare. Men han står under spartanen Eurybiades befäl.

Xerxes Om Themistokles bara är en underbefälhavare finner jag denne athenske överlöparens ord trovärdiga. Ni hellener och särskilt ni athenare, min käre överlöpare, tycks mest bestå av överlöpare och förrädare.

Artemisia Det är list, Xerxes.

Xerxes Jag har svårt för att fatta motivet bakom en sådan list, Artemisia. Vågar du förneka att denne man talar sanning?

Artemisia Jag kan ej förneka att det kanske är som han säger, men samtidigt anar jag någon beräkning hos Themistokles med att skicka mannen hit.

Xerxes Vi anfaller omedelbart. (*rådslaget avslutas.*)

Scen 8. Athenarnas läger vid Salamis.

Adeimantos Jag har just fått goda underrättelser från Peloponnesos. Muren över det Korintiska näset är färdig. Alla Peloponnesos sju folk har slitit natt och dag för att bygga den, och nu är de redo att möta perserna och försvara vad som återstår av det fria Hellas. Låt oss därför resa dit och sluta oss till dem.

Themistokles Adeimantos, vi hade ju kommit överens. Varför vill du nu på nytt så oenighet och träta mellan oss?

Adeimantos Eurybiades, jag kan inte förstå hur du som Hellas flottas överbefälhavare alls kan med att höra mera på denne athenske skrävlare och över huvud taget bry dig om hans ord.

Eurybiades Jag är rädd, min gode Themistokles, att de flesta av oss hellre sluter upp kring försvaret av Peloponnesos än stannar här och slåss för ett Attika som redan har dukat under.

en tjänare (inkommer) Themistokles, en herre söker dig.

Themistokles Vem är det?

tjänaren Aristides.

Themistokles (förvånad) Aristides! (*ett sus går genom församlingen*)

Eurybiades (till en annan) Vem är Aristides?

den andre (Aiskhylos) Themistokles' politiske motståndare i Athen. Han har nu tydligen återvänt från sin landsflykt.

Themistokles Stanna här. Jag går ut och talar med honom.

(*går avsides. De andra fortsätter överläggningen.*)

Var hälsad, min käre frände. Du borde ha stannat några år till i din landsflykt.

Aristides Min arge broder, låt oss glömma oss själva och tänka på Hellas. Det var med största svårighet jag kunde ta mig hit förbi persernas bevakningar. Men jag har sett nog för att kunna informera er om att ni är fullständigt omringade. Perserna rycker an med sina fartyg vid sundets båda öppningar.

Themistokles (hjärtligt leende) Min vän, du kommer med de bästa tänkbara nyheter. När jag märkte att korintierna och spartanerna ej kunde enas med oss skickade jag min tjänare till Xerxes och bad honom berätta hur ängsliga hellenerna var.

Aristides Themistokles, du spelar farligt.

Themistokles Vi har ingenting att förlora. Detta var vår enda chans.

(*till de andra*) Eurybiades! Adeimantos! Vänner och kaptener! Aristides har återkommit från sin landsflykt och berättar nu att vår flotta är inestängd av perserna. Ni kan inte segla till Peloponnesos längre utan att först slåss med hela den persiska flottan!

Eurybiades (för sig själv) Themistokles får det alltid som han vill.

Adeimantos Det är en ny fint, ett nytt trick från Themistokles sida för att få oss att stanna kvar. Tro honom inte!

Aristides, du som redan är gammal, hur kan du se något i detta mörker?
Aristides Ön Psyttaleia kryllar av perser som landsatts där i natt för att de i morgon där skall samla ihop era vrakdelar och ilandflutna lik. Ni är helt innestängda.

Adeimantos Vi tror inte på dig. Du är inte betrodd i detta krig. Tro inte på honom,
Eurybiades Dessa athenare är bara lögnare, skådespelare, överlöpare och förrädare, och mest förråder de varandra. De duger ingenting till när det gäller krig.

Themistokles Likväl lämnade ni oss att ensam segra vid Marathon. Det är väl avundsjukan över att inte ha varit med vid det slaget som fortfarande gör er gröna av mindervärdeskomplex.

Eurybiades Sluta gräla nu, mina underbefälhavare! Vi gör ett försök i morgon att segla till Peloponnesos. Finner vi inga perser i vägen klarar vi oss, och finner vi perser i sundet får vi väl klå dem.

Themistokles Mina herrar, ni inser inte situationens allvar.

Adeimantos Du pratar bara strunt, Themistokles. Låt oss segla iväg omedelbart innan Themistokles har skaffat hit varenda perser bara för att få oss att gå under med honom.

Panaiteos (inkommer upprörd och andfådd i full stridsberedskap) Mina herrar, perserna har samlat hela sin flotta i sundet! Jag har lämnat dem för att slåss och dö med mitt eget folk! Vi måste omedelbart bereda oss till samlad strid!

Themistokles Det var det Aristides försökte säga.

Eurybiades Snacka om överlöpare.

Adeimantos Themistokles, du tycks i alla fall få det som du vill. Men ve dig om vi nu förlorar denna dag!

Themistokles Om vi förlorar, Adeimantos, är det lika synd om oss bägge två som det blev om Leonidas.

Eurybiades Mina herrar, låt oss sluta prata och börja slåss.
(*församlingen bryter snabbt och beslutsamt upp.*)

Scen 9. Ljusn dag över sundet vid Salamis. Aiskhylos träder fram.

Aiskhylos Med segern säkert i sin hand inringar perserflottan sundet mellan Salamis och Aigaleosberget, var kung Xerxes sitter för att iakttaga striden. Ifrån öster tränger joniska fartygen in mot sundet mot peloponnesiernas flotta, och från väster kommer den fenikiska eskadern seglande rakt mot athenarna. Men knappt får de hellenska männen syn på Xerxes' flotta så utbrister de i klar och jublande glad stridshymn och är genast i perfektaste stridsordning. Xerxes tittar på från berget och får ideligen noggranna rapporter om allt vad som händer. När ett av hans fartyg utför någon bragd så tar han reda på vem den kaptenen är för att belöna honom senare, och när en perser visar prov på feghet tar han likaledes reda på vem krukan är för att bestraffa honom senare. Och han har lovat alla sina perser, att vem helst som låter något grekiskt fartyg klara sig skall plikta för den uraktlåtenheten med sitt liv. Så känner alla perser tungt sin konungs öga vila på sig, och de seglar och ror på för glatta livet in i sundet.

Men hellenerna slåss denna dag som lejon. Perserna har ingen ordning på sitt angrepp, och i sundets trånga vatten trasslar de blott till det för sig. De kan icke heller simma, så när något persiskt fartyg rammats och begynner sjunka går varenda man till botten med sitt skepp. Hellenerna är däremot simkunniga och vana vid sitt hav, så när ett grekiskt fartyg sänks så klarar sig varenda man i land på Salamis. Där samlas under Aristides' ledning en hoplitfalang, som går i land på Psyttaleia och förgör varenda perser som där samlats för att samla vrakgods och hellenska lik.

Snart uppstår kaos i den store Xerxes' oerhörda flotta. Skeppen längst fram in i sundet kapas, sänks och dränks av de till havs stridskunniga hellenerna. Då griper en panik de främsta leden av den persiska armadan så att dessa börjar fly och backa ut ur sundet. Men den oerhörda flottan trycker på från havet utan att de bakre skeppen fattar vad som händer dem där inne i det trånga sundet, och så stor är flottan, att när de mest utsatta försöker fly så kör de bara in i muren av de fartyg som fortfarande är på väg in i sundet. Därigenom ramar många asiatiska fartyg varandra så att dessa sjunker och varenda stridsman går till botten.

Se på Artemisia av Halikarnassos! Hon har seglat främst i täten av kung Xerxes flotta men är nu så hårt trängd att hon måste fly. I vägen står för henne då ett persiskt fartyg, som hon ramar. Detta observerar hennes attiska förföljare, som spörjer: "Se hur Artemisia ramar sina egna! Alltså strider hon för oss och ej för perserna!" Och han förföljer henne icke längre utan låter henne klara sig.

Och Xerxes ser från berget hennes tilltag, men han tror att hon med skicklighet har rammat en hellensk trier, och han blott prisar henne ytterligare för hennes djärvhet.

Men hans blick blir ständigt mörkare när han bevittnar oredan och katastrofen i sin flotta, och han säger pessimistiskt inför Artemisias initiativ: "Så har då männen blivit kvinnor medan kvinnorna ha blivit män."

Fenikierna beskyller katastrofen helt på joniernas förräderi, då några jonier hörsammat Themistokles' uppmaning och i striden visat loj passivitet; men Xerxes har själv sett hur samothrakerna angripit en athensk trier och sänkt den och hur de därefter rammats av ett fartyg från Aigina, men hur samothrakerna ifrån sitt sjunkande krigsfartyg slungat sina spjut mot aigeneterna. Därav har Xerxes dragit slutsatsen att jonierna förvisso stridit väl för honom, och han kastar skulden för sitt nederlag i stället på fenikierna själva.

Slaget är en katastrof för perserna, och Xerxes gråter inför synen. Hjaltemodigast i striden har Aiginas folk och fartyg varit som beslutsamt angripit och sänkt fler fientliga skepp än någon annan folkgrupp av hellenisk stam. Men dagens segrare är först och främst Themistokles men även Eurybiades från Sparta och den samma dag från ostrakistisk landsflykt återvändande Aristides.

Gråt, o Xerxes, ty du är en fallen man, ty varje ord som Artemisia sade i uppriktig varning av lojalitet och vänskap har nu visat sig ha varit nog det enda goda råd du fick av någon.

Scen 10. Athen, areopagen. Akropolis i ruiner i bakgrunden som tidigare.
Themistokles uppträder med en olivkrans.

Themistokles Athenare, jag har goda nyheter! Ej endast är den persiska flottan förintad vid Salamis, ej endast har de sista överlevande persiska fartygen återvänt till Asien, ej endast har Aristides kommit tillbaka och bidragit till segern vid Salamis, utan det bästa av allt är, att Xerxes har anträtt sitt återtåg!

Aristides Och det återtåget lär du ha hjälpt honom till, Themistokles.

Themistokles Jag skall berätta som det är. Jag yrkade på att få förfölja resterna av den persiska flottan och förgöra dess sista fartyg, jag ville att vi skulle rasera Xerxes bro över Hellesponten, men ni ville inte att Xerxes skulle tvingas bli kvar i Hellas. Därför bad jag i stället Xerxes att skynda på och gav honom fri lejd tillbaka till sitt eget och lovade honom att inte röra hans bro över Hellesponten. Om hans återtåg vet jag nu att berätta följande. Hans otaliga här har hemsökts på vägen av hungersnöd och svält och sämsta tänkbara väder. Liksom stormarna efter Salamis förgjorde de flesta flyende perserskeppen och krossade dem mot Euboia, så har

vintern förföljt Xerxes under hela hans väg till Hellesponten. Mer än hälften av hans jättelika här har gått under. Och när han äntligen nådde fram till Hellesponten fann han sin bro även den fullständigt raserad av stormar. Där fick han för att han gisslade Hellespontens vatten och försökte lägga dess böljor i fjättrar! Och vi hellener är som havet: inte ens en Xerxes kan inringa oss utan att vi glider undan och klarar oss lika lätt som vintern pungslog Xerxes sista resurser! Xerxes är en bruten man, och hela hans världsrrike är paralyserat av sorg.

Aristides Likväl håller sig Mardonios kvar i Hellas.

Themistokles Det är riktigt. Xerxes har lämnat Mardonios kvar i Thessalien med en tredjedel av hären på det att det inte må vara Xerxes fel utan Mardonios fel om dessa nu blir ytterligare slagna av oss. De har redan blivit slagna vid Potidaia. De belägrade staden i tre månader och lyckades inte ta den ens genom förräderi. Sedan uppstår ebb i havet, och de utnyttjar denna till att marschera fram till Potidaia på havets torra land. Men då kommer havet tillbaka i en plötslig springflod och dränker dem alla. Det blev ett vått slut på den belägringen!

Aristides Perserna förstår inte att man inte kan sätta sig över naturen.

Themistokles Berätta hur det var i Sparta.

Aristides Här är det min tur att ge Themistokles mitt erkännande. Ni vet alla, o athenare, hur man har pläгат behandla oss i Sparta: med en axelryckning. Themistokles är den förste athenare som har blivit ordentligt hedrad, firad och uppskattad i Sparta. Tillsammans med Eurybiades fick han denna olivkrans som hederspris för sina insatser, som han har all rätt att bära. Themistokles, du står idag på höjden av din levnad, framgång och lycka, och jag önskar bara att du icke grumlat detta med de övermodiga angreppen på Andros, Paros och Karystos. Hämnaden är gudarnas och icke vår, och om vi lyckats bli av med tyrannen Xerxes har vi för det inte rätt att göra oss till tyranner över andra.

Timodemos Rätt så, Aristides! Och tro inte, Themistokles, att du fick din heder av Sparta för din egen skull! Du fick den bara för att du råkar vara athenare.

Themistokles Det är riktigt, Timodemos från Afidne. Hade jag varit en belbenit hade jag inte fått denna ära, lika litet som du hade fått den om du så hade varit athenare.

Aristides Nog om den saken nu. Jag ser nu ett sändebud nalkas från Mardonios.

Themistokles Det är Alexander från Makedonien. Var hälsad, Alexander. Vad meddelar Mardonios?

Alexander Jag har ej endast bud från Mardonios utan från själve Xerxes. Så låter Xerxes kungöra för eder:

"Athenare, jag förlåter er alla förbrytelser mot mig, och om ni sluter förbund med mig så skall jag låta återuppföra alla era förstörda helgedomar."

Så storsint är den väldige Xerxes. Och Mardonios ber mig då framföra detta till er:

"Varför fortsätter ni att motstå perserkonungens ohyggliga övermakt? Ni har ju sett hans oöverskådliga arméer och måste inse att ni i längden icke kan stå honom emot. Det är ju hur lätt som helst för honom att ur intet framskapa en dubbelt så stor invasionsarmé som den ni redan sett, och så länge ni fortsätter att underhålla konflikten får ni aldrig leva i fred. Så slut då fred i stället och mottag den öppna vänskapliga hjälparhand som Xerxes erbjuder er ensamma i hela Hellas."

Themistokles Vi har några gäster från Sparta ibland oss. Vad har ni, våra spartanska bröder, att komma med inför Mardonios fredsanbud?

en spartan Themistokles, Aristides och alla ni andra våra athenska bröder och systrar, vi är upprörda inför detta illsluga utspel från persernas sida, och vi är upprörda över att ni över huvud taget kan lyssna till sådant prat. Var det icke för er skull som vi offrade våra bästa män vid Thermopyle, och var det icke ni som från början drog hela Hellas med sig in i detta kriget? Var icke Miletos er dotterkoloni?

en gammal athenare Nämn icke Miletos!

Themistokles Min bror från Sparta, du gör klokt i att icke nämna Miletos, ty den stadens utplåning är det djupaste och mest oläkliga såret i samtliga athenares hjärtan.

spartanen Jag ber om ursäkt. Icke desto mindre inbjuder perserna nu er, krigets upphovsmän, till att tillsammans med dem lägga hela Hellas i bojor efter att hela Hellas har hjälpt er mot dem. Det är ett skamligt förslag. Vi vill komma med ett annat förslag. Vi har deltagit med er i ert betryck och beklagar att ni nu har förlorat två års skördar och så länge fått leva utan hus och hem. Så länge kriget fortsätter vill vi åtaga oss att försörja era kvinnor, barn och tjänare på det att ni må fortsätta uppträda i full frihet mot perserna som Hellas ledande befriare. Detta är vårt förslag.

Aristides (till Themistokles) Får jag svara våra vänner från Sparta?

Themistokles Var så god.

Aristides Bröder från Sparta, det var med avsikt som vi väntade med att mottaga Mardonios fredsanbud tills ni var här och själva kunde åhöra det. Det sårar oss att ni kunde tro att vi skulle vara i stånd att allvarligt överväga det. Vi tackar er för ert erbjudande, men vi är nöjda som vi har det och vill ej falla er till last. Vet att hela Hellas har ett och samma blod och ett och samma språk. De gudar och tempel som bränts och raserats här i Attika och Boiotien tillhörde hela Hellas. Hellenen Homeros förenar alla hellener mellan Ilion och Ithaka i ett oupplösligt vänskapsförbund som millenniers omvälvningar icke kan skada. Var därför säkra på, o spartaner, att så länge det finns en enda athenare kvar i livet så skall Athen aldrig sluta förbund med någon utomstående makt utan endast alltid förbli allierat med hela Hellas.

spartanen Ett sådant svar hoppades vi på.

Themistokles Alexander från Makedonien, du kan återvända till din Mardonios och berätta för honom att vi ser fram emot fortsatt krig med honom till våren.

Alexander Det kommer att innebära fortsatt persisk ödeläggning av hela Thessalien och Makedonien.

Themistokles Athenarna har offrat sin stad för Hellas frihet, och Sparta har offrat sin ende Leonidas. Och ni i Thessalien och Makedonien vågar klaga?

Alexander Mardonios blir inte glad.

Themistokles Det är inte meningen heller.

Aristides Alexander från Makedonien, vi beklagar, men vi ser ingen annan utväg ur kriget än att kämpa oss igenom det, för på annat sätt får vi aldrig behålla vår frihet, och i det fattiga landet Hellas är denna det enda som är värt någonting.

Alexander Jag högaktar er och skall framföra er utmaning. Jag hoppas det en gång må förunnas oss barbariska makedonier att få hjälpa er.

Themistokles Det hoppas vi också. Farväl, Alexander. (*Alexander går.*)

spartanen Det gläder oss att vi får fortsätta slåss med er mot en gemensam fiende.

Themistokles Någonting säger mig, att så länge Persien plågar Hellas så kan ingenting skada Hellas.

Aristides Vad gör vi, menar du, när perserna är borta?

Themistokles Jag är rädd att vi då börjar slåss inbördes igen, jag med dig och Athen med Sparta och Grekland med Italien. Hellas började med inbördeskriget vid Ilion och slutar även med inbördeskrig, ty inbördeskrig är allt vad Hellas lever på. Perserkriget är vår stora underbara tillfälliga befrielse därifrån.

Aristides Så pessimistisk var aldrig Solon.

Themistokles Det var han som berättade myten om vår erövring av Atlantis. Persien är vårt Atlantis. Om vi kan erövra Persien får Solons optimism rätt. Tror du att vi kan göra det?

Aristides Vi har åtminstone kommit en bit på väg. Slaget vid Salamis har berövat perserna deras initiativ, och de kan kanske aldrig återfå det.

Themistokles Du är av samma skrot och korn som Solon. (*med en vänskaplig klapp på Aristides skuldra. De går bort tillsammans.*)

Scen 11. Xerxes' praktfulla gemak i Sardes.

Xerxes Kassandyne, jag älskar dig.
Kassandyne Håll dig borta ifrån mig, otäcka karl! Jag är ju redan gift med din bror!
Xerxes Vad spelar det för roll? Jag är ju storkonungen!
Kassandyne Du bara äcklar mig med ditt tarvliga kladd. Håll dig till dina konkubiner i stället.
Xerxes Men jag har ju gjort allt för att vinna dig. Jag har till och med gift bort din dotter, min broders dotter, med min egen son!
Kassandyne Ja, och så starkt bländades du av glansen vid min dotters bröllop att du förälskade dig i henne och lovade henne halva världen.
Xerxes Jag lovade henne bara vad hon önskade sig.
Kassandyne Nåväl, hon vet vad hon önskar sig. Jag har just talat med henne. Får hon komma in?
Xerxes Hon är alltid välkommen.
Kassandyne Artaynte! (*Artaynte kommer in.*) Artaynte, vet du vad du vill ha?
Artaynte Ja, mor.
Xerxes Säg mig då vad du önskar dig, mitt barn.
Artaynte Då ber jag om att få din mantel, o storkonung.
Xerxes (förskräckt) Min mantel! Men, o jämmer och darr, varför vill du just ha min mantel?
Kassandyne Hon vill bara ha den för att den är så vacker. Var glad för att hon inte önskar sig något kostligare. Din mantel är en ringa sak i jämförelse med vad du äger.
Xerxes Men, o gudar, det är min gemåls present åt mig! Om hon såg den på en annan kvinna skulle hon bli mycket sårad.
Kassandyne (går fram och tar manteln av Xerxes och sätter den på sin dotter) Det blir i så fall en sak mellan henne och min dotter.
Amestris (inträder) Xerxes!
Xerxes O fasa! Här kommer nu min hustru!
Amestris Har du gett bort min bröllopspresent åt dig till flickan där?
Xerxes O, min hulda maka, du vet hur frikostig jag plägar vara. Jag tänkte inte på att jag hade fått den av dig.
Amestris Att du inte skäms, din toffelhjälte! Men som gottgörelse ber jag att du låter mig önska något av dig.
Xerxes Du får vad helst jag äger.
Amestris Jag önskar mig då Kassandyne, din bror Masistes gemål.
Xerxes Men hon är ju ett levande väsen!
Amestris Än sen då? Äger du icke alla själar i Persien?
Xerxes Så tag henne då. Hon är din.
Amestris Välkommen till mitt hushåll, slav!
Kassandyne Men se! Här kommer Masistes, min man, Xerxes broder.
Masistes (inträder) O store konung, jag har nyheter från kriget.
Xerxes Glöm kriget. Masistes, jag ber dig att avstå från din hustru. Du får till hustru i stället en av mina egna döttrar.
Masistes Skulle jag lämna min hustru? Varför det? Jag älskar ju henne, och vi har fullvuxna barn tillsammans. En av mina döttrar med henne har ju till och med blivit din sons hustru. Skulle jag då förskjuta och vanära min enda hustru och din egen sonhustrus moder? Nej, konung, be mig icke om något sådant. Det finns villigare män än jag till att gifta sig med din dotter.
Xerxes Förolämpar du mig, din skurk? Nåväl, då skall du varken få min dotter eller få behålla din hustru.

Kassandyne Saken är den, Masistes, min make, att konungen åtrår mig och vill ta mig ifrån dig. Dessutom är han kär i sin sonhustru, vår dotter, som han också vill ha, som om det inte räckte med hela hans harem.

Amestris De orden, Kassandyne, skall kosta dig dina bröst och ditt utseende. Vakter! (*vakter klampar in.*) För bort Kassandyne och skär av henne hennes bröst, hennes näsa, hennes öron, hennes läppar och hennes tunga! Det skall lära henne hålla tyst, och det skall lära min make att inte åtrå henne! (*vakterna för ut Kassandyne.*)

Masistes Är ni då alla galna här i hovet?

Xerxes Vill du själv också dö, Masistes?

Masistes Kom, min dotter, detta dårhus är inget ställe för oskyldiga människor. (*går med sin dotter.*)

Amestris Nå, min konung, är du nöjd nu?

Xerxes Masistes kommer att göra allt för att göra mig illa. Han måste dö. Gå, min hustru! Lämna mig ensam! Jag måste få tänka.

Amestris Artabanos har just kommit. Han har mycket att berätta om kriget.

Xerxes Bra. Jag hoppas han säger något positivt. Gå du och låt Artabanos få komma in och muntra upp mig i stället. (*Amestris går.*)

Ingen av de kvinnor jag åtrår får jag, men de som plågar mig slipper jag aldrig. Samma är det med mina krig. Segrarna uteblir, men nederlagen har jag mer än nog av. Nå, Artabanos, vad nytt från Mardonios?

Artabanos Jag beklagar, herre konung, men den store Mardonios är död.

Xerxes (*reser sig mycket upprörd*) Död?

Artabanos Ja. Han stupade i slaget vid Plataiai i Boiotien.

Xerxes Det har då utkämpats ett större slag?

Artabanos Ja.

Xerxes Berätta allt därom.

Artabanos Hellenerna hade lyckats samla sin största här någonsin. Om vi var tjugo mot en vid Thermopyle och tio mot en vid Salamis så var vi vid Plataiai bara tre mot en. Varken hellenerna eller Mardonios ville inleda slaget, ty någon hade sagt att den som anföll skulle förlora.

Xerxes Vem anförde hellenerna?

Artabanos Kung Leonidas brorson Pausanias av Sparta.

Xerxes Vad avgjorde striden?

Artabanos Troligen var det Alexander av Makedonien, som stred på vår sida. Efter flera dygns väntan och upprepade truppflyttningar till följd av hellenernas ytterst nyckfulla manövrer tappade Mardonios tålamodet och beslöt att anfälla. Då varnade Alexander av Makedonien hellenerna och bad dem bereda sig på ett angrepp. Vi hade övertaget till en början, de persiska ryttarna rev sönder hellenernas linjer, men de slog oss tillbaka gång på gång. Alla våra bästa ledare stupade jämte Mardonios. Men det är inte allt.

Xerxes Tur att det inte var jag som stannade kvar och bet i gräset. Vem anförde athenarna?

Artabanos Aristides.

Xerxes Så athenare och spartaner stred tillsammans?

Artabanos Ja.

Xerxes Tillsammans är de oslagbara. Så nu är det slut med de sista perserna i Hellas.

Artabanos Samma dag angrep en flotta Mykale.

Xerxes Men det är ju här i närheten? Det är ju vid vår kust!

Artabanos Ja. Vår flotta hade sökt sig till Mykale för att finna skydd där, men hellenerna kom efter.

Xerxes Blev det ett slag?

Artabanos Ja, ett stort slag.

Xerxes Berätta allt därom.

Artabanos Det var en man från Samos som hette Hegesistratos. Han seglade till hellenernas flotta vid Delos och bad dem befria hans land.

Xerxes Vem anförde hellenernas flotta?

Artabanos Leutykides från Sparta.

Xerxes (efter en paus) Hur avslöpte striden?

Artabanos Vi hade dragit upp vår flotta i skydd på land, men hellenerna landsteg. Då kom det ett rykte till dem om att Mardonios var död och att hans här hade förintats. Med en sådan vind kunde de bara segra. Våra perser stred tills de dog eller flydde, och alla våra bästa ledare stupade. När hellenerna vunnit segern brände de alla våra skepp. Och just nu är en flotta från Athen ledd av Xantippos på väg mot Hellesponten för att återerövra städerna där.

Xerxes Vad sade du att mannen från Samos hette?

Artabanos Hegesistratos.

Xerxes Vem var han?

Artabanos (med en bugning) Min herre och konung, han var son till Aristagoras av Miletos.

Xerxes Så är då den förste upprorsstiftaren hämnad, och hans uppror har verkligen lyckats för hellenerna efter tjugo års kamp. Nu kan ingenting stoppa dem. De har tagit initiativet ifrån oss, och världen är deras nu. De kommer att återta alla sina joniska städer vid kusten och kanske även Sardes. Men få se hur länge de klarar sig. De tål ju inte ha några herrar över sig, därför har de slagit oss, därför har de med sina hötjugor och sina papphjälmor och träsvärd offrat sina städer och alla sina bästa söner bara för att slippa oss. Få se nu vad de gör med sina inhemska herrar. Den där Themistokles, till exempel, verkar väl stor i truten. Honom tål de nog inte länge. Och den där Pausanias blir väl högfärdig efter sin seger så att de gör sig av med honom också. Det är något ytterst självdestruktivt över hela det hellenska folkets beteende.

Artabanos Det finns ett namn för denna självdestruktiva kraft.

Xerxes Vad heter den?

Artabanos Hellenerna själva kallar det kultur, store konung.

Xerxes (efter en paus) Det låter som en sjukdom. Är det smittosamt?

Artabanos Den som drabbas av det drabbas för resten av livet. Alla hellener är drabbade av det men inga andra.

Xerxes "Kultur" sade du att det hette?

Artabanos Ja.

Xerxes Var det denna sjukdom som fick dem att ställa upp hundra man mot våra tio tusenden och segra?

Artabanos Ja.

Xerxes Då är det en heligare sjukdom än epilepsi.

Artabanos Man kan kanske kalla det en gudomlig nationalsinnessjukdom.

Xerxes I fortsättningen föredrar jag att stillatigande åse dess fortsatta härjningar framför att själv befatta mig med den. (*går*)

Artabanos Likväl kommer den att bli din död, min gode Xerxes. (*går*)

Akt IV Scen 1. Areopagen i Athen.
Ruinerna på Akropolis i bakgrunden bortstädade.

Aristides Nej, Themistokles, du är för hård. Du går för hårt fram. Du gör oss bara förhatliga för det övriga Hellas och gör oss till värre tyranner än perserna.

Themistokles Jag tänker bara på Athens bästa, Aristides, medan du i din ringhet och anspråkslöshet inte tänker på någons bästa utan bara tänker på skrupler.

Aristides Ditt förslag att den församlade icke-athenska flottan skulle förstöras är skändligt. Det är viktigare att tänka på vad som är rätt än att tänka på Athens bästa. Om Athens bästa gives prioritet före rätten och rättvisan så går Athen bara under liksom perserriket.

Themistokles Så tänk inte mera på det. Athenarna förkastade ju mitt förslag utan att känna till det.

Aristides Men förslaget är ett hårresande symptom på ditt moraliska tillstånd, Themistokles.

Themistokles Jag är bara realistisk. Men se! Här är nu Xantippos! Välkommen, Xantippos, vår bäste general efter mig! Hur står det till vid Hellesponten?

Xantippos När vi kom dit var redan alla broar rivna. Antagligen hade stormar förstört dem. Det var en lätt sak för oss att återta Sestos och de andra av de viktigaste städerna. Farleden är öppnad, och vi kan åter tryggt segla till det Euxinska havet. Men jag har en annan nyhet som är större. Xerxes är död.

Aristides Är Xerxes död?

Xantippos Han blev mördad av sin egen farbror Artabanos i en palatsrevolution. Dådet var rättvist ur persisk synpunkt, ty Xerxes hade vanärat sin familj mest genom incestuösa förhållanden inom familjen. Dessutom hade han före sitt krigståg till Hellas lovat Artabanos att döda dennes barn när han kom tillbaka, så Artabanos hade minsann anledning.

Aristides Hur fick du veta det?

Xantippos Artabanos skickade mig ett personligt meddelande. "Hälsa Athen att Xerxes är död och att det är jag som har dödat honom."

Themistokles Blir Artabanos storkonung nu?

Xantippos Nej, Xerxes söner Kyros och Artaxerxes blir konungar, och det blir förmodligen inbördeskrig mellan dem, och antagligen vinner väl Artaxerxes, som är den större skurken av dem.

Kimon Det var svåra nyheter. Dess värre når oss även ett sorgebud från Sparta.

Themistokles Vad nytt från den sjuka staten?

Kimon Den stat som höll passet vid Thermopyle med tre hundra man mot hela Xerxes världsarmé kan aldrig kallas sjuk, Themistokles, vad som än händer där.

Themistokles Du försvarar dina spartaner som vanligt, Kimon. Varför reser du inte dit och blir konung över dem tillsammans med den förrädaren Pausanias?

Kimon Det var just om tragedin Pausanias jag hade något nytt att berätta. Mina vänner, athenare och bröder, vår utomordentligt härlige segrare vid Plataiai, den underbare Pausanias, är död.

Themistokles Kimon, jag ler åt din högtidlighet. Det var väl förstås spartanerna själva som dödade honom?

Kimon Inte riktigt. Processen mot honom pågick som bäst, men det kunde aldrig bevisas att han gått över till persernas sida. Hans kontakter med perserna var närmast diplomatiska.

Themistokles Så hånar Kimon vår frihet och demokrati med att försvara en odräglig tyrann som försökte förråda sitt land åt perserna för pengar!

Aristides Pausanias blev hård när han fick sina spartaner emot sig, men anklagelserna mot honom för förräderi kunde aldrig bevisas vara riktiga. Hur dog Pausanias, Kimon?

Kimon När han försökte fly tog han sin tillflykt till ett tempel. Spartanerna fann honom där och stängde in honom, och för att tukta hans övermod och hårdhet beslöt de att hålla honom inspärrad ett tag. Därför murade de för ingången så att han omöjligt kunde bryta sig ut. När de antog att han blivit tillräckligt försvagad för att kunna tas om hand släppte de ut honom. Han levde då ännu men bara en liten stund. (tystnad)

Themistokles Spartanerna betar sig som djur. De är inte bättre än perserna eller vilka barbarer som helst. Giv dem en segrare, och låt honom ge dem vår största och skönaste historiska seger, och de skall ge honom en sådan lön. Jag varnar er, athenare, för spartanerna. Pausanias försökte åstadkomma en allians mellan Sparta och Persien. Nu när vi har perserna på behörigt avstånd borde vi en gång för alla krossa de oberäkneliga spartanerna, som annars en dag kommer att krossa oss.

Xantippos (till sin son Perikles) Detta är inget gott exempel för dig att följa, min son. Lyssna inte på honom.

Kimon Nyheten är inte slut ännu, Themistokles. Efter Pausanias död har nya fakta kommit fram angående hans stämplingar. Bland annat har en korrespondens uppdagats mellan Pausanias och Themistokles av Athen.

Themistokles Du vill störta mig, din groda.

Kimon Spartanerna har bett mig offentliggöra dessa brev för athenarna.

Themistokles Vad anklagar du mig för, Kimon, Miltiades son, grön av avund över min ställning, som du vill erövra bara för att kunna leva upp till din faders seger vid Marathon, fastän du inte vann den segern själv?

Kimon Athenare, jag anklagar icke Themistokles. Jag endast beklagar hans fåfänga, hans övermod och hans dumma intriger.

Aristides (tittar på breven) Jag är rädd, Themistokles, att detta är komprometterande brev.

Xantippos Vad handlar de om?

Themistokles Ni begriper er inte på politik, era stackars lantbrukare. Om jag och Pausanias har haft gemensam kontakt med perserna, än sedan? Vad begriper ni er på högre diplomati?

Kimon Men i detta brev skriver du uttryckligen till Pausanias: "Min vän, det är för tidigt ännu för mig att ta ställning mot athenarna och Hellas, ty än så länge ärar de mig fortfarande. Kom tillbaka med dina bittra erbjudanden när jag själv sjunkit lika lågt som du i mitt eget folks aktning, så kanske jag får lika stor anledning som du att vilja hämnas. Om hellenerna gör sig av med både dig och mig förtjänar de inte bättre än att krossas av perserna som de otacksamma grälsjuka inskränkta småborgare de är."

Xantippos Har Themistokles skrivit det?

Kimon Svara, Themistokles.

Themistokles Det tycks mig, athenare, som om ni börjar tröttna på att få gåvor av en och samma hand. Jag har skänkt er segern vid Salamis och hjälpt er till en absolut maktposition i det Aigeiska havet. Om ni nu vill visa mig samma otacksamhet som spartanerna visade Pausanias så står det er fritt, ty den friheten är det jag har givit er.

flera athenare Ostrakism! Ostrakism!

Xantippos Majoriteten kräver ostrakistisk omröstning.

Aristides Du blir ostrakiserad, Themistokles.

Themistokles Vi skall tydligen alla den vägen vandra, Aristides.

Aristides Har du tur blir du återkallad efter tre år som jag.

Themistokles Mig återkallar athenarna aldrig. Jag har blivit för stor för dem.

Aristides Jag tror aldrig att du har reflekterat över att hjälpa perserna mot hellenerna.

Themistokles Visserligen är inte hellenerna det minsta bättre än barbarerna, utan snarare är de till och med grymmare. Det enda som skiljer dem från barbarerna är att Homeros råkade vara hellen. Ändå, Aristides, skulle jag hellre dö än kämpa vid persernas sida mot hellenerna.

Xantippos Ostrakismen är avgjord. Alla röstar Themistokles. Themistokles, jag beklagar, men du måste lämna Athen på tio år.

Themistokles Aristides och Kimon, jag lämnar Athen åt er. Förvalta det väl i min frånvaro.

Aristides Jag är gammal. Dina segrar, Themistokles, får i framtiden bli endast Kimons.

Themistokles Aristides, mitt livs ständiga fiende, du är den enda sanna athenaren. (går)

Xantippos Tror ni han far österut eller västerut?

Kimon Sannolikt söker han sig till Kerkyra, och det gör han i så fall klokt i. Men perserna vill nog gärna köpa honom.

Aristides Gästfrie Kimon, vad har du mera för dåliga nyheter?

Kimon Sparta ber oss om hjälp, ty Messenierna har gjort uppror, och Elis och Arkadien hotar att delta.

Xantippos Themistokles är borta, som är den ende som skulle ha nekat spartanerna hjälp. Athenare, Kimon har för oss rensat upp hela Aigeiska havet och befriat hela den joniska kusten ända bort till Cypern, så att perserna aldrig mer vågar sticka näsan utanför Sardes. Skulle vi då icke ha tid och möjlighet att räcka vår drunknande broder, som kämpade för oss vid Thermopyle och Plataiai, en hjälpsande hand?

Aristides Kimon, dina spartaner får våra arméer.

Kimon Det tackar jag och Sparta för.

Perikles Far, hjälp inte Sparta.

Xantippos Vad säger du, min son?

Perikles Themistokles hade rätt.

Xantippos Min son, du är ännu för ung för att kunna avgöra världens öden. Tig och håll dig stilla tills din tid en dag kommer.

Kimon Är vi alltså alla överens om helhjärtad undsättning till spartanerna? Några frågor?

Aristides Så länge spartanerna står på vår sida, Kimon, så står vi även på deras.

Kimon Tack.

Scen 2. En gata i Athen.

Perikles Tag inte illa upp, Aiskhylos. Du kan ju inte kräva att få vinna jämt.

Aiskhylos Men att förlora mot en uppkomling!

Perikles Du förblir ändå Athens främsta tragöd.

Aiskhylos Men min ära är fläckad, och min tro på athenarna är rubbad!

Perikles Det demokratiska systemet kan vi inte göra mycket åt. Seklerna har visat att det är det bästa tänkbara av alla politiska styrelsesätt, ty framför alla andra politiska system har det förmågan att ständigt förnya sig. När någon politiker blir för egenmäktig ostrakiserar vi honom, vilket händer med både Aristides, Themistokles och Kimon bland många andra, varvid nya yngre politiker släpps fram och ger staten nya krafter och idéer, som jag. Av samma skäl har vi tävlingar varje år om vem som åstadkommit det bästa dramat, folket får själva rösta fram det bästa dramat, och om du en gång förlorar så bör du se det som en ära i stället för motsatsen, på samma sätt som politiker ostrakiserade i landsflykt får det bättre än de som stannar kvar och lider.

Aiskhylos Men hur kan du tycka att en sådan som Sofokles är någonting att ha, denne publikflirtare, denne ynglingsdyrkare, denne feminine posör utan ryggrad, denne tunne och ytliga kallhjärtade stela staty utan moral?

Perikles Han må vara allt vad du säger, men han har stil och elegans, han har finess och en ädel hand med språket, och framför allt är han ung och kommer han med någonting nytt. Och du måste medge att han i alla fall är bättre än Euripides.

Aiskhylos Ja, den dekadente feministen tar priset i degenerering. Du har rätt. Jag får vara nöjd så länge han åtminstone inte tar priset.

Perikles Men här kommer bildhuggaren Sokrates.

Aiskhylos Hur kan du umgås med en sådan ful och tarvlig karl?

Perikles Han är värdefullare för mig än alla andra athenare, ty han säger alltid sanningen.

Aiskhylos Du menar att han är den ende som vågar ge dig dåligt samvete?

Perikles Ja, ungefär så.

Sokrates Hell dig, Kimons fördrivare!

Perikles Hell dig själv, du skoningslöse sanningssägare! Men idag har du för en gångs skull fel. Ingen pläderade varmare än jag för Kimons återkallande.

Sokrates Likväl var det du som fick honom ostrakiserad.

Perikles Athenarna har sin fulla rätt till ostrakisering och till att ostrakisera vem de vill. Det kan bli jag nästa gång. Ingen kan inkräkta på denna athenarnas demokratiska försäkring.

Sokrates Du vet mycket väl, Perikles, att du aldrig blir ostrakiserad, ty du har från början vinnlagt dig om att skaffa dig det enkla folkets majoritet på din sida.

Perikles Aristokraterna behövde trängas tillbaka.

Sokrates Ja. Kimon behövde landsförvisas. Themistokles behövde göras till förrädare. Aristides behövde avlägsnas. Och nu är de alla borta, och det är bara du kvar.

Perikles Aristides dog en naturlig död som den ädlaste av alla athenare i ödmjuk fattigdom och plikttrogen in i det sista. Themistokles bevisade sitt överlägsna mod och befäste sin integritet när han i tjänst hos perserna hellre begick självmord än drog vapen mot athenarna. Även Kimon stupade på sin post i slaget om Cypern lika oantastlig i sin livsgärning som de andra två.

Sokrates Jag ifrågasätter bara din behandling av Kimon, vars ostrakisering du genomdrev.

Perikles Min bästa Sokrates, jag skulle på samma sätt kunna ifrågasätta dina kvaliteter som bildhuggare, men jag gör det inte, för jag tycker om dig för din ärlighets skull. Emellertid är ingen människas ställning så utsatt som en politikers. Jag möter svidande kritik varje dag för mina ambitioners skull, men ändå har jag långt kvar till att bli hatad som Kimon. Han hade otur i sina affärer med Sparta, på hans inrådan skickade vi hjälp till Sparta som spartanerna kränkte och skickade tillbaka, deras stolthet har gjort klyftan mellan Athen och Sparta oöverstiglig, och ironiskt nog var det Kimons generositet som åstadkom brytningen, men det var inte därför han blev ostrakiserad. Han tog mutor från Makedoniens konung, och en athensk politiker tar inte mutor.

Sokrates Han förnekade det.

Perikles Just emedan en athensk politiker inte tar mutor måste han förneka det när han gör det. En sådan dubbelmoral är oacceptabel i Athen.

Sokrates Och du är fläckfri?

Perikles Jag försöker vara det. Jag har all respekt för athenarnas rätt till ostrakism.

Sokrates Det bästa med dig, Perikles, är din respekt för hellenernas människovärde. Därför är även du respekterad. Men det sämsta med dig är dina ambitioner. Vart vill du egentligen komma?

Perikles Jag vill skapa en vacker värld för mänskorna att leva i. Jag vill göra Athen till världens skönaste stad för hela världen nu och i framtiden att se upp till. Jag vill göra min stad till världens ledarinna för den hellenska kulturen. Jag vill att världen skall vara vacker, och därför börjar jag med Athen, ty det är kanske bara med min egen stad som jag har möjlighet att lyckas. Se. Här kommer min bästa medhjälpare. Välkommen, Fidias.

Fidias Var hälsad, du de fattigas vän och frihetens främsta främjare.

Sokrates Hans främjande av frihet och skönhet kostar Athen all dess förmögenhet. Han entusiasmerar athenarna till att ruinera sig.

Fidias Fel, Sokrates. Han gör ingenting som Athen inte har råd med. För att kunna genomföra byggnadsverken på Akropolis avstår han som Aristides från att främja sina egna intressen och från att öka sin egen förmögenhet för att i stället, som Aristides, klokt främja alla Athens ekonomiska intressen.

Sokrates Inbilla mig inte att Perikles inte är rik.

Fidias Vad han äger har han ärvt av sina föräldrar, men allt guld han hämtar öser han i Athens kassa. Han har inga inkomster medan Athens växer desto mera.

Sokrates Fastän alla dina fiender och konkurrenter är borta, Perikles, så har du likväl ännu Thukydidens kvar att bekämpa, och som ledare för aristokraterna ger han sig inte.

Perikles Jag är medveten om att en duell mellan mig och Thukydidens på areopagen är oundviklig.

Sokrates Även om du besestrar honom, Perikles, så tro inte att du någonsin kan bli fullkomlig. (går)

Fidias Vem var den boven?

Perikles En bildhuggare. Men han kommer att sluta som vår klokaste filosof.

Scen 3. Areopagen.

Man ser det nya Akropolis resa sig i bakgrunden med byggnadsarbetena halvfärdiga.

Thukydidens Jag anklagar härmed inför folkförsamlingen Perikles för att ha gradvis tillvällat sig absolut makt över Athen. Jag kräver ostrakism.

Perikles Detta är en grov anklagelse, Thukydidens. Jag ber dig att närmare redogöra för grunderna för denna lösa anklagelse.

Thukydidens För det första har Perikles fullständigt kullstörtat areopagens folkförsamlings hävdvunna makt så att denna institution inte längre fungerar. Perikles har krossat vår högsta form av rättvisa!

Perikles Areopagen som domstol var ett verktyg i aristokraternas händer. Du är själv ledare för aristokraternas parti, Thukydidens, så man kan väl förstå din harm över lagstiftningens övergång från areopagens högsta domstol direkt till folket.

Thukydidens Likväl krossade Perikles denna högsta domstol med politiska kupper som medel!

Perikles Säg Efialtes och inte Perikles. Att areopagens högsta domstol avskaffades var folkets vilja. Annars hade det inte kunnat ske. Är det Thukydidens avsikt att vända sig emot folkets vilja? Han bör i så fall tänka två gånger innan han kräver ostrakism.

Thukydidens Jag förklarar för er, athenare, att Perikles eftersträvar absolut makt över Athen. Med denna målsättning har han från början vänt aristokraternas ryggen, fastän han är aristokrat själv, för att i stället nästla in sig hos det fattigare flertalet. Med denna målsättning motarbetade han från början Kimons fredliga Spartapolitik, och risken är att Perikles fientliga Spartapolitik med åren kommer att leda till ett allhelleniskt inbördeskrig av överskådliga katastrofartade konsekvenser framför allt för Athen. Med denna målsättning fick han Kimon ostrakiserad fastän Kimon gjort

mera för Athen än någon annan. Kimon segrade alltid. Hur många segrar har Perikles vunnit? Han är den ende nu levande athenare som alltid fört athenarna i krig mot Sparta med nederlag som följd.

Perikles Du talar städse illa om mig, Thukydides. Vad är dina egna målsättningar? Har du några? Är det att återupprätta areopagens högsta domstol så att all rättvisa ånyo bestäms endast av aristokraterna? Är det att återinföra aristokraternas monopol på all handel? Du ordar så vackert om Kimon. Är det din avsikt att själv segla ut mot perserna och fortsätta det hjältemodiga krig som avbröts med Kimons beklagliga bortgång? Ingen har ärat Kimons egenskaper och minne så som jag. Vems minne har Thukydides vårdat sig om utom sitt eget?

Thukydides Jag varnar er för denne man, athenare. Med sitt införande av dyrt lyxliv i Athen, med sitt främjande av parasiter inom konsten, av lycksökare inom teatern, av klåpare inom byggnadskonsten och av farligt dyra nöjen åt det enkla folket kommer han att ruinera Athens och alla era kassor! Hans så kallade främjande av kulturen kommer enbart att medföra moralisk lössläpphet, politisk upplösning och kaos i framtiden! Jag måste kräva att han blir ostrakiserad. Ni måste välja mellan honom och mig.

Perikles Thukydides, du talar nu om saker som du inte vet någonting om. Athens statskassa består av 9000 talenter. Alla de av mig inledda byggnadsverken, Akropolis återuppbyggnad med ett nytt tempel åt Athena, de långa skyddsmurarna ner till Pireus, vårt nya Odeon med mera, kommer sammanlagt högst att kosta 3000 talenter. Nåväl, athenare, må det vara orätt av mig, som tagit initiativet till dessa byggnadsverk, att betala dem med statens kassa och era pengar. Må jag i stället själv bekosta templet Parthenon och det nya Odeon och ta pengarna ur egen kassa. Men må det i så fall även bli så att mitt namn blir inristat på dessa byggnadsverk och icke athenarnas.

Thukydides Athenare! Hur röstar ni? Mig eller Perikles?

athenarna Perikles! Perikles!

en athenare Perikles, behåll du dina pengar, men låt de nya vackra byggnaderna få tillhöra oss och staden Athen. Det spelar ingen roll vad de kostar.

en annan Thukydides, vi ostrakiserar dig, ty folket vill behålla sin frihet, sin expansion, sina byggnadsverk och sin Perikles.

Thukydides Ni får krig med Sparta!

Perikles Det blir Spartas fel i så fall och icke vårt.

en tredje athenare Vi beklagar, Thukydides, men du måste lämna Athen. Alla vill ha det så.

Thukydides Behåll då er Perikles och med honom era dumma skådespel och alla de fjantar som gör sig till på scenen! Ni förtjänar inte bättre än att bli ruinerade av Perikles förförelsekonster! Lev med honom idag, men klaga inte sedan när även han en dag är borta och efterräkningarna börjar komma!

Perikles Thukydides, vi tackar dig för dina varningar.

Thukydides Dra åt skogen! (*går*)

Aiskhylos Perikles, vi tackar dig för att du stannar kvar. Sofokles och Euripides och jag ber att få gratulera.

Fidias Betyder detta att vi kan fortsätta arbetet med Parthenon?

Perikles Ja, Fidias, nu är det fritt fram. Spara inte på er entusiasm! Låt Parthenon få bli det vackraste templet i världen, låt dina skulpturer få blanda gudarna med sin skönhet, och låt Pallas Athena få bli den grannaste gudinnan på jorden! Jag gör dig ensam ansvarig för hela Akropolis, Fidias, och du får anställa vem du vill. Det enda jag kräver är skönhet.

Fidias Det är också det enda vi hellenska konstnärer kan åstadkomma.

Perikles Det är bra! Fortsätt med det!

Scen 4. Sparta, rådsförsamlingen.

Arkidamos Vad är det nu då?

Sthenelaidas Det har kommit en beskickning hit från Korint. De har märkliga saker att förtälja om Athen.

Arkidamos Gäller det bråket vid Kerkyra?

Sthenelaidas Ja, i högsta grad, och det verkar som om Athen den här gången verkligen har gått för långt.

Arkidamos Låt oss höra korintierna.

Sthenelaidas Ambassadörer från Korint, var vänliga och stig fram. Ni har klagomål mot athenarna?

1 korintiern Vi har klagomål mot athenarna och mot spartanerna.

Sthenelaidas Låt höra.

1 korintiern Kerkyra är vår dotterkoloni. Epidamnos vid Illyriens kust är Kerkyras dotterkoloni och alltså vår dotterdotter. Nu ansattes Epidamnos svårt av barbarer. Alltså bad Epidamnos sin moder Kerkyra om hjälp, men Kerkyra ville icke hjälpa dem. Alltså vände sig Epidamnos till oss, och vi hjälpte dem. Men då vaknar Kerkyra och säger: "Korint har ingenting med Epidamnos att göra" och skickar ut en flotta mot Epidamnos, tar staden med våld och kränker korintierna. Alltså blir det krig mellan Kerkyra och Korint.

Arkidamos Allt det där känner vi redan till. Försök fatta dig kort, min vän, och var inte lika tröttsam och vidlyftig som de självupptagna athenarna.

1 korintiern Jag försöker bara vara fullständigt klar. Korint är mäktigare än Kerkyra, varför Kerkyra naturligtvis blir rädd för kriget. Alltså ser sig Kerkyra om efter bundsförvanter. Hon söker därför allians med Athen. Athen beslutar att hjälpa Kerkyra och skickar ut trettio skepp att strida vid hennes sida mot oss. Alltså är det nu krig även mellan Korint och Athen.

Arkidamos Du hade klagomål även mot Sparta. Vari består detta klagomål?

1 korintiern Sparta är trögt. Sparta sover. Athen växer Hellas över huvudet, och dess diktator Perikles hotar att göra sig till konung över alla hellener, men Sparta bara sover. Kerkyra övar våld mot sina egna hellenska bröder, och Athen bistår henne däri, men Sparta bara sover och gör ingenting åt saken.

Arkidamos Athenarna är kända för att handla först och tänka sedan. Här i Sparta föredrar vi att tänka först och handla sedan.

1 korintiern Det är dags att handla nu! Annars blir Athen för mäktigt för oss. Hennes övermod måste tuktas innan det krossar och kväver all frihet i Hellas!

Arkidamos Du vill att vi förklarar krig mot Athen?

1 korintiern Ja.

Arkidamos Ett krig är ingen liten sak, och vi krigar ytterst ogärna mot andra hellener. Krig är något man övar mot barbarer som perser och egyptier och inte mot sina egna bröder. Du vill inte ha krig, min gode man. Vad du kräver är ett allhollenskt inbördeskrig.

Sthenelaidas Vad är denne Perikles för en person?

1 korintiern Han är en duglig politiker och den bästa man Athen har haft efter Kimon.

Arkidamos Var det inte han som fick Kimon ostrakiserad?

1 korintiern Jo, men efter Kimons återkomst försonades de, och Kimon stupade sedan mitt i sin största seger över perserna i slaget vid Cypern. Den segern avgjorde perserkriget, och sedan dess håller sig perserna helt borta från den joniska kusten vid Asien. Men efter Kimons död har Perikles styrt Athen i en alltmer imperialistisk riktning. Hans mål är att göra Athen till huvudstad för hela Hellas.

Arkidamos Allt detta vet vi, men Perikles har oss veterligen icke gjort sig skyldig till något felsteg. Han bevarar freden, han sköter Athens ekonomi och rättvisa, han värnar om Athens demokrati och är helt lagligt återvald till strateg varje år, vilken titel är hans enda, så jag förstår inte varför ni kallar honom diktator.

Sthenelaidas Jag kan berätta något därvidlag som inte är lika vackert. Han var gift med en änka som hade barn från sitt tidigare äktenskap, hon födde två söner åt Perikles, men de skilde sig, och hon tog sig en annan man. Perikles föll då för en bordellmamma som hette Aspasia. Men denna Aspasia var inte vem som helst. Hon var från Miletos och lika ökad vid den asiatiska kusten som Thargelia.

Arkidamos Jag minns den där Thargelia. Hon kunde få vilken man som helst, men hon valde bara de bästa, som i hennes händer omvandlades till lydiga verktyg i persernas händer. Och Perikles föll för en sådan Thargelia?

Sthenelaidas På Aspasias inrådan företog sig Perikles krigståget mot Samos. Samos var en blomstrande koloni till Athen som dock gärna ville vandra sina egna fria vägar, men Perikles och Athen trälband henne därför med våld. Detta menar jag vara Perikles enda felsteg.

Arkidamos Han samlever med en bordellmamma som får honom att forcera fram Athens makt i farligt tilltagande takt. Detta medger jag att är betänkligt, men det är ingen anledning till krig.

1 korintiern Genom Athens allians med Kerkyra hotar Athen idag alla de peloponnesiska staternas frihet. Endast Korint kunde tävla med Athen om herraväldet på havet, och endast Kerkyra konkurrerade med Korint. Mot Athen och Kerkyra tillsammans har Korint ingen chans, Athen skaffar sig därigenom handelsmonopol för hela Hellas, och vad händer då med Peloponnesos? Gradvis kommer vi att tvingas in under Athens lagar och vilja varvid vi måste avstå från all vår egen frihet. Athens demokrati gäller bara för athenare och deras tjänare. Alla andra blir tyrannen Athens slavar.

Arkidamos Jag medger att detta är betänkligt. Men vi kan aldrig besegra Athen, och vi kan aldrig besegra Perikles, ty han är för klok för att någonsin inlåta sig i strid med oss. Vi kan förhärja Attika, men vi kan aldrig nå dem bakom deras murar eller komma åt dem till havs. Ett krig är dödfött från början och blir ändlöst och kan bara innebära total utarmning för hela Hellas. Ett inbördeskrig vore ingenting annat än en total självdestruktivitet för hela Hellas. Någonting sådant anstår icke oss hellener.

Sthenelaidas Vi kom överens med Athen så länge Kimon levde, men Perikles var mot Sparta från början. Han har alltid önskat Sparta bort från kartan då Sparta ensamt motstår hans ambitioner. Han må vara hur skicklig och klok som helst, och Athen må må hur väl som helst i hans händer, men även han måste en dag dö. Hur går det då för Athen med alla dess vilda skådespel, extravaganta slöseri och absurda skrytbyggen? Jag tror att ett krig med Athen bara kommer att vara tills Perikles dör. Sedan besegrar vi henne och tuktar vi hennes övermod. Vi kan aldrig besegra Perikles, men Perikles kan heller aldrig besegra Sparta. Däremot kan Sparta besegra Athen när väl Perikles är borta.

Arkidamos Det kan ta årtal.

1 korintiern Det gäller friheten för Hellas eller en framtid under ett athenskt tyranni.

Arkidamos Hela mitt väsen uppreser sig mot ett hellenskt inbördeskrig, men jag är bara konung och har ingen talan. Rådsförsamlingen äger att besluta om detta, och tyvärr är jag medveten om att de flesta har fått nog av Athens skrytsamhet, övermod, aggressioner och fåfänga. Det blir antagligen krig, och säkert är att ingenting gott kommer att komma av det kriget.

Sthenelaidas Man från Korint, du kan meddela din hemstad att Sparta inte sover längre.

Korintiern Jag tackar för det beskedet. (*bugar sig och går.*)

Arkidamos Varje år i femton års tid har Perikles betalat oss tribut för att vi skall lämna Athens intressen i fred. Vi har tolererat Athens otroliga expansion och endast mått väl av vår tolerans. Jag är rädd att de uteblivna tributpengarna från Athen kommer att fylla Sparta med en viss saknad.

Sthenelaidas Vad är pengar mot plikten? Hellas frihet är i fara, och om något så är väl Sparta till för att försvara den?

Arkidamos Jag är rädd för att du tyvärr har alldeles rätt. Men som spartan kan jag inte ge upp så lätt. Jag skall själv besöka Perikles i Athen och tala med honom.

Sthenelaidas Det skulle göra saken endast värre. Du skulle bara väcka uppståndelse.

Arkidamos Nej. För Hellas frihets skull ämnar jag gå dit inkognito.

Scen 5. Athen, areopagen.

Det färdiga Akropolis glöder i bakgrunden i solnedgången.

Perikles Du har bett om ett möte med mig ensam, konung Arkidamos av Sparta, och du har fått det. Ingen vet att du är här utom jag.

Arkidamos Jag förmodar att du gissar mitt ärende.

Perikles Jag tror att vi är ute i samma ärende.

Arkidamos Fred till vilket pris som helst är mitt budskap.

Perikles Det är även min vilja, och det låter vackert, men det är opraktiskt. "Fred till vilket pris som helst" är oväntade ord av en konung från krigarnationen Sparta som dessförinnan kommenderat Athen till att häva belägringen av det rebelliska Potidaia och ge Megara dess frihet.

Arkidamos Spartanerna kräver frihet åt hela Hellas, och de har rätt i sitt krav. Athenarna kräver att få behålla sin makt, och de har rätt att få försvara vad de under så många år så ihärdigt har arbetat ihop. Det kommer an på oss två att jämka våra båda nationers krav med varandra.

Perikles Athenarna tror inte på Spartas goda vilja och vackra ord. De tror att Sparta bakom sitt vackra krav på frihet bara döljer sina intriger för att beröva Athen dess maktställning. Athenarna anser att Sparta vill beröva Athen dess ledarställning i Hellas bara för att själv göra sig till ledare av Hellas i stället. Sparta kallar Athen för en tyrann. Skulle Sparta vara en bättre tyrann för Hellas än Athen?

Arkidamos Du har rätt. Bakom allt vapenskrammel ligger ingenting annat än bara låg mänsklig avundsjuka. Den har väckts av Korint mot Athen, och Korint har infekterat Sparta och hela Peloponnesos därmed, och den kan icke stillas. Den kräver blod, om vi två ej kan tillmötesgå dess rimliga krav på större frihet.

Perikles Ni kräver frihet för Megara och Potidaia. Antag att vi böjer oss för dessa båda krav. Tror du att Korint blir nöjt därmed? Nej, Korint kommer endast att därvid bli rasande över att det ej fick det krig mot Athen som det önskade. Vad blir resultatet? Nya hårdare krav på eftergifter från vår sida. Ger vi Korint en lilltå kommer de i sin bittra avundsjuka att omedelbart kräva hela foten.

Arkidamos Ändå ber jag dig att ge Hellas en chans. Vi är inne i en svår kris som är obehaglig för alla. Det är inte hellenernas uppgift att tvista sinsemellan. Deras uppgift är att gemensamt trotsa Persien, erövra Egypten och kolonisera Italien. Ett krig inom Hellas kommer endast att försvaga oss inför barbarerna, som då eventuellt kommer att återta sitt initiativ. Pågår det inte redan från både athenskt och peloponnesiskt håll försök att få perserna på den ena hellenens sida mot den andra hellenen? Är det inte skamligt? Skäms vi inte för vår egen egoism? Vi har skapat ett ädelt Hellas som världens ledande nation på enbart grunden av demokrati. Inget annat folk har någon demokrati. Skall vi då låta vår underbara demokrati gå under i ett småaktigt inbördeskrig och låta alla de omgivande tyrannerna få skratta på sig av

skadeglädje och leva i fred och bli feta av våra fåfänga mutor? Kan vi tillåta någonting sådant, Perikles?

Perikles Vi kan inte acceptera era krav. Om vi ger Megara och Potidaia fria måste Sparta ge friheten åt Messenien, Elis och Arkadien.

Arkidamos Det är omöjligt.

Perikles Vi har belägrat Potidaia i sex månader. Kan någon kräva att en så lång belägring avbryts utan vidare? Det är lika omöjligt.

Arkidamos Ack Hellas, i fåvitskt övermod har du förhävt dig själv så att hela du blivit lika självdestruktiv som någonsin Pausanias och Themistokles när de fann sin undergång i att söka stöd för sina maktpositioner genom att fria till det persiska tyranniet! Har då Hellas ingenting lärt av deras exempel? Skall då Hellas enbart fostra fåfänga egoister och inga diplomater?

Perikles Du sade, Arkidamos, att ditt budskap var fred till vilket pris som helst. Men ditt folk vill icke ge några eftergifter, lika litet som athenarna vill det.

Arkidamos Låt oss bedöma situationen praktiskt. Majoriteten av hellenerna står på vår sida. Athen har gjort sig hatat medan Sparta har allas sympati. Vi har en armé som ni saknar, och det är lätt för oss att väcka uppror bland era allierade i ert stora sjöförbund. En flotta är er enda fördel, men Korint kan fortfarande mäta sig med den.

Perikles Vår flotta kan utan svårighet plundra alla era kuster och förhärja dem. Ni kan lätt komma in i Attika och förhärja landet, men ni kan aldrig komma längre än till våra murar. Ni kan ha yttre framgångar till en början, men vårt försvarskrig kommer i längden att överleva era attacker. Och vi kommer aldrig att inleda kriget själva.

Arkidamos Apollon i Delfi säger att vi kommer att vinna till slut om vi satsar allt. Han har förklarat sig vara på vår sida vare sig vi åkallar honom eller inte.

Perikles Nu bedömer du inte längre situationen praktiskt. Apollon var den ende som ställde upp för Hektor, men Hektor dödades till sist ändå liksom hela Troja förintades fastän Apollon, den ljusaste och ädlaste av alla gudar, stod på dess sida. Jag är rädd, Arkidamos, att krig alltid är gudlöst i vilken religions och guds namn man än utkämpar det.

Arkidamos Vi kommer aldrig att starta kriget om vi inte blir angripna först.

Perikles I så fall får du som du vill. I så fall får vi båda som vi vill, nämligen fred.

Arkidamos Men vi måste eliminera krigsriskerna, så att det aldrig kan bli krig mellan oss! Ack, varför blev den ädle Pausanias galen? Det var han som först grävde klyftan mellan Sparta och Athen. Och varför finns det inte längre någon man som Kimon, som kunde entusiasmera hela Hellas mot yttre fiender i stället för att låta hellenernas aggressioner få utlopp i trista gräl på hemmaplan!

Perikles Themistokles hade rätt som menade att hellenerna i många fall var grymmare och svårare än barbarerna i stället för bättre.

Arkidamos Ändå har vi vår unika demokrati konsekvent genomförd i nästan hela Hellas! Ändå har ni athenare denna underbara stad, detta glänsande civilisationens monument Akropolis, alla dessa gudomliga diktare som Aiskhylos, Euripides och Sofokles....

Perikles Aiskhylos är död och har ersatts av spefågeln Aristofanes.

Arkidamos Ändå har ni er filosofi och era vetenskapsmän. Är då denna andliga odling icke värd att försvara och skona från ett barbariserande inbördeskrig? Glöm er själva, athenare, glöm era privilegier, era pengar och drömmen om era segrar, som bara förleder er till stolthetens självdestruktiva falskhet! Tänk på Hellas i stället och på framtiden för vårt lysande folk!

Perikles Jag har ofta tänkt, att om det blev inbördeskrig, så levde både Aristides, Themistokles, Kimon och jag själv förgäves, och då segrade vi fåfängt vid både Marathon, Salamis och Plataiai.

Arkidamos Vi tänker samma tankar, Perikles. Vi har samma själ, och hela Hellas tänker som vi. Kan vi då icke undvika ett inbördeskrig?

(*en budbärare inkommer*)

budbäraren Aspasia sade mig att jag kunde finna er här. Perikles, Athens strateg, det har utbrutit krig mellan Plataiai och Thebe i Boiotien.

Perikles Vad säger du, olyckskorp?

budbäraren En grupp thebaner försökte göra en kupp i Plataiai, men de slogs tillbaka, och i stället har Plataiai slagit till mot Thebe och haft framgångar.

Perikles Era förbundsbröder i Thebe, Arkidamos, försökte skaffa sig herraväldet över våra förbundsbröder i Plataiai, men Plataiai ansätter nu i stället Thebe. Vem började kriget, Arkidamos?

Arkidamos Det tvingar sig på oss utan att vi själva vill ha det.

Perikles Och jag är rädd, Arkidamos, att vi som helst önskade avstyra det kommer att utses till dess första offer.

Arkidamos Vi är gamla, du och jag, Perikles, och det är kanske vår lycka, ty plötsligt verkar det som om ridån har gått ner för vår framtid.

Perikles Arkidamos, ridån går aldrig ner utom för oss politiker. På scenen kommer dramatiken alltid att fortsätta, och även om Hellas kommer att misslyckas politiskt så kommer hennes teater att bestå och erövra hela världen. Vår religion, Arkidamos, i Athen är dramat, det är en mänsklig religion utan gudar, och den skildrar det öde som är till för att trotsas. Människan är oskyldig, Arkidamos, liksom vi två är oskyldiga till detta krig. Men även om vi två som politiker blir bestraffade av de våra för detta krig, så kommer människans oskuld alltid att bestå, och den kommer alltid att leva vidare genom vårt hellenska drama.

Arkidamos Men i era tragedier så dör ju alltid alla.

Perikles Nej, vi bara renas från vår skuld just för att oskulden desto klarare alltid skall leva vidare.

Arkidamos Perikles, du borde ha blivit filosof och icke politiker.

Perikles Om någon vill kanske jag får en ny chans.

Arkidamos Tala med Pythagoras. Farväl. (*går*)

Perikles Farväl, du trogna Sparta, du frihetens yppersta försvarare genom tiderna.

Akt V Scen 1. Två år senare. En pelargång i Athen.

Sokrates Nej, min bäste Protagoras, du har alldeles fel. Försök se på saken från den här sidan i stället. Antag att spjutet hade träffat en människa i stället för en häst. Hade det då fortfarande bara varit en olyckshändelse eller någonting för en domstol att handlägga?

Protagoras Mannen ville inte döda någon. Att hans arm fick en knyck mitt i kastet så att spjutet kom snett i tävlingen berodde inte på att han siktade fel. Det var alltså en olyckshändelse, och ingen kan belastas för en olyckshändelse som han inte önskat själv, lika litet som Perikles kan lastas för det peloponnesiska kriget.

Sokrates Vill du påstå att han är oskyldig till kriget, han som själv startade det?

Protagoras Tyst! Jag ser honom komma!

Perikles (inträder, åldrad och böjd) Var hälsade, vänner filosofer.

Sokrates Var hälsad, Perikles. Vi står fortfarande kvar var du lämnade oss igår. Vi vet fortfarande inte om det var mannen som kastade spjutet, tävlingslekarnas föreståndare eller själva spjutet som bar skulden till den olyckligt träffade hästens död.

Protagoras Hur står det till, Perikles?

Perikles Jag hoppades få träffa Pythagoras.

Sokrates (till Protagoras) Något har hänt honom.

Protagoras (till Sokrates) Han är långt borta.

Sokrates Pythagoras, Perikles, har varit död i sjuttio år.

Perikles Nej, han lever ännu liksom Solon.

Protagoras Har Aspasia grälat med dig nu igen, Perikles?

Perikles Nej, hon har bara förlorat alla sina söner.

Sokrates Men du har en son kvar, Perikles.

Perikles Nej, han dog igår.

Protagoras (efter en paus) Vi beklagar.

Perikles Det är ingenting att beklaga. Han dog som alla andra. Pesten är inget att beklaga. Den är bara en del av naturen. Kriget är ingenting att beklaga. Det berövar oss bara alla våra män.

Sokrates Varför startade du det då?

Perikles Min bästa Sokrates, du går alltid rakt på sak, och därför är du min bästa vän. Jag startade kriget, Sokrates, emedan jag ansåg att vi inte kunde förlora men däremot hade allt att vinna.

Sokrates På samma sätt resonerar spelaren när han kastar sina tärningar. Ändå förlorar han mer än han vinner, vilket han aldrig kan erkänna för sig själv, och därför fortsätter han spelet.

Perikles Där föreligger dock en skillnad, Sokrates. I detta krig var vinsten från början säker. Med vår flotta hade vi makt att kunna fullständigt isolera och lamslå hela Peloponnesos, och det var i huvudsak endast där som Sparta hade sina allierade. Med våra athenska murar ända ner till Pireus var vi fullständigt skyddade mot attacker och hade bara att undvika spartanerna i närstrid. Vi hade vunnit hela kriget inom dessa två år om inte pesten hade kommit, och den räknade inte ens spartanerna med.

Sokrates Nej, men de räknade med Apollons hjälp, och han är ju känd för att kunna sprida pesten bland dem han inte tycker om. Det gjorde han ju redan vid Troja. Men du, Perikles, liksom Alkibiades och andra den nya tidens män tror ju inte längre på gudarna.

Perikles Sokrates, du har rätt så till vida att pesten är ett straff för mitt övermod.

Protagoras Vari består då ditt övermod, Perikles?

Perikles Det bestod i att jag ansåg segern given på grund av de materiella omständigheterna, och därmed nonchalerade jag varje möjlighet till befintligheten av några som helst övernaturliga faktorer.

Sokrates Pesten är likväl endast naturlig.

Perikles Är den det? Varför drabbas då endast athenarna av den och icke spartanerna? Varför dör då alla de bästa medlemmarna av min familj medan endast rötäggen överlever? Varför får jag leva vidare när alla mina vänner och hela mitt folk dör i pesten?

Protagoras Perikles, du om någon måste leva kvar. Utan dig vore Athen förlorat. Det är ju du som har skapat staden och givit oss och världen den. Utan dig hade Akropolis aldrig pånyttskapats i så vacker gestaltning. Utan dig hade det attiska sjöförbundet aldrig blivit ett så mäktigt och väl sammanhållet imperium. Hellas står och faller med dig, Perikles.

Sokrates Och det är egentligen min enda invändning mot dig, Perikles. I ditt skapande av världens vackraste stad och dess idealiska demokrati har du begått ett brott just emedan din skapelse står och faller med dig. Varför har du givit oss detta oförlitliga Athen och dess makt när allt ändå måste sammanstörta så fort du är borta? Det finns ingen athenare som kan axla ditt ansvar när du är borta. Om du dör innan kriget har vunnits av Athen så kan Athen aldrig vinna det.

Protagoras Om athenarna får veta vad du har sagt, Sokrates, och Perikles då inte längre finns kvar att skydda dig, så kommer de att kräva av dig att du tömmer giftbägaren för så demoraliserande ord.

Sokrates Jag är endast realist och säger som det är. Det är inget brott.

Perikles Sokrates visar mig vägen. Jag beklagar, mina herrar, men jag är en färdig man. Det hade varit bättre för Athen om det hade gjorts som Sparta hade önskat och ostrakiserat mig innan kriget bröt ut. Endast då hade kriget kunnat undvikas. Jag blev den ende athenske ledare som Athen aldrig ostrakiserade, och det blev Athens undergång.

Protagoras Ni ser båda för dystert på saken. Athen kan aldrig gå under, Perikles. Du har skapat det för att det skall bestå för alla tider. Ditt livsverk hör evigheten till.

Perikles (förtvivelad) Vad spelar mitt livsverk längre för roll när min sista son dör framför mina ögon i den pest som än så länge är det enda mitt imperialistiska krig har fört med sig?

(paus)

Protagoras Du är den enda som kan rädda Athen, Perikles.

Perikles Jag har kanske skapat Athen, men jag har också därigenom skapat mig en alltför solid ställning som maktmänniska, och det finns ingen tyngre och hårdare fjättrande boja än en sådan teatermask som man inte mera kan ta av sig. Vilken skådespelare kan stå ut med en roll som han aldrig får upphöra med att spela?

Sokrates Är då även du bara en skådespelare, Perikles?

Protagoras Men din roll, Perikles, är den bästa av alla roller.

Perikles Ändå avundas jag Euripides som har friheten att kunna skriva både goda och sämre roller utan att själv någonsin behöva spela dem. Och han döms i alla fall i landsflykt ibland för sina dåliga roller medan ingen straffar mig för att jag har skaffat Athen både kriget och pesten!

Protagoras Du blev dömd till att betala femtio talenter i böter.

Perikles Som om brott kunde gottgöras med pengar! Homeros var lycklig som startade Hellas. Jag önskar att jag hade sluppit bli den som kanske blev dess avslutning. (går)

Protagoras Han är en alltför olycklig man för att kunna botas.

Sokrates Han är färdig. Ju förr han dör, desto mindre olycklig blir han.

Protagoras Menar du att han kan bli mera olycklig annars?

Sokrates (efter något begrundande) Nej, jag tror nog inte att ens Perikles kan bli en mera olycklig man än Perikles.

Scen 2. Areopagen.

ett spartanskt sändebud Athenare! Vi är sända hit från Sparta för att erbjuda er fred och försoning. Vårt avskyvärda krig, som varken Arkidamos eller Perikles önskade men som drabbade oss ändå, har nu hållit på i sju år utan att någonting annat har skördats därav än sorg och död, gravar och likkistor, änkor och faderlösa barn i outsäglig mängd över hela Hellas. Endast för vår egen skull, för oss spartaners skull och för er athenares skull och för våra egoistiska maktintressen har dessa otaliga offer krävts från Sicilien till Cypern och från Kyrene till Thrakien. Har vi rätt att sålunda bara för vår egen skull utgjuta det bästa mannablodet i Hellas? Vi är trötta på att hata er, och ni måste vara trötta på att hata oss. Kriget måste även ha berövat er själva liksom det har berövat oss själva våra bästa män. Dog inte Perikles själv i den pest som blev krigets första konsekvenser?

Kleon (reser sig) Athenare, tro inte på denne baksluge spartan. Han talar söta ord för att smicka oss och lura oss, ty så är han instruerad av de sina. Det passar spartanerna att tigga om fred nu när de för första gången under dessa sju år är i

underläge. Skulle vi släppa tyglarna nu när vi har allt att vinna? Aldrig! Perikles startade det här kriget för att vi inte kunde annat än vinna det, och han hade rätt. Skulle vi avstå från den seger som Perikles lovade oss? Aldrig! Och du har fel, spartan, beträffande hans död. Han dog inte av pesten, och pesten kom inte av kriget. Pesten kom från Libyen och började i vår hamnstad Pireus, och Perikles dog av feber till följd av en överansträngning. Så var det med det.

Nikias (reser sig) Jag ber att för en gångs skull få säga några ord.

Kleon Sätt dig ner, Nikias. Du har ingen talan.

flera athenare Tyst, Kleon! Låt Nikias få tala! Han säger ju aldrig mycket ändå.

Nikias Mycket har jag sett i mina dagar, och alltid har athenarna lyckats överträffa sig själva i ren dårskap, men Kleon tar faktiskt priset. Athenare, vi har inte råd att avstå från en fred som gudarna kanske aldrig mer kommer att erbjuda oss annars. Sparta erbjuder oss att få förbli oss själva, och är inte det allt vad vi begär? Vi får behålla vårt handelsimperium och våra långa murar, och de krav som Sparta ställde som inledde kriget ställer inte Sparta nu längre. Det enda vettiga är därför att med hela vårt hjärta omfamna och välkomna den första möjlighet till fred som visat sig på sju alltför långa och svåra år.

Kleon Du är feg, Nikias, därför att du är gammal och är rädd för att i din ålder riskera din förmögenhet. Du vill inte fortsätta slåss mot spartanerna bara därför att du hellre vill slå dig till ro och stagnera i din rikedom.

Nikias Athenare, jag har tidigare med svårighet lyckats avstyra dårskaper från denne skrävlarer Kleons sida, och det är tyvärr inte alltid som jag har lyckats. Men alltid när jag har lyckats har det varit Athen till godo. Kleon ville slakta alla mytilenare när Lesbos gjorde uppror, jag lyckades få dem skonade, och Lesbos har därför icke på nytt lämnat förbundet. Kleon ensam representerar den athenska grymheten i detta krig, ty han är född till att vara en blodtörstig slaktare. Jag ber er, spartanska sändebud, att ursäkta Kleon och icke tro att någon athenare är lika brutal som han.

Kleon Nikias är för god för att kunna genomsåda spartanernas list. Vi har just nu kniven i ryggen på spartanerna genom att vi bitit oss fast vid Pylos, och bara därför tigger nu spartanerna om fred på vilka villkor som helst bara för att kunna ge igen senare när de har ryggen fri igen.

Nikias Vi kan icke hålla Pylos, Kleon. Det är för långt borta, och det är bara ett tillfälligt brohuvud.

Kleon Är du rädd för att bege dig dit och undsätta de våra?

Nikias Om du verkligen inbillar dig att vi kan hålla Pylos och den vägen besegra Peloponnesos, så föreslår jag att du själv beger dig dit som general och slåss, du som är så modig.

Kleon Jag antar utmaningen. Nikias har skänkt mig överbefälet. Jag tar kommandot över Pylos. Vi skall etablera en fästning där och den vägen krossa det peloponnesiska förbundet!

Nikias (till spartanerna) Han har alltid varit så där stor i truten. Redan Perikles varnade oss för honom.

spartanen Synd att dårskapens högljuddhet i allmänhet överröstar vishetens försynthet.

Nikias I politiken hörs bara den som gormar värst och fulast.

spartanen Vi beklagar, men så länge det är på det viset i Athen lär det aldrig bli någon fred. *(bryter upp)*

Nikias Bege dig då till Pylos, Kleon, och krossa spartanernas belägring så gott du kan. Hur utgången än blir så blir det till fördel för Athen, ty antingen förlorar spartanerna, eller också förlorar vi dig.

Kleon Vår duell fortsätter när jag kommer tillbaka som segrare, Nikias!

Alkibiades (avsides) Kleon är en vulgär krigshetsare som skämmer den athenska nationalismen och progressiviteten, men låt honom hållas: så länge han segrar gör han ingen skada vilka medel han än tillgriper.

Sokrates (hans beskyddare) Och när han inte segrar längre?

Alkibiades Då försvinner han som den våta fläcken efter en slagen mygga. Och då är jag mogen att ta över.

Scen 3. Areopagen.

Nikias Athenare, det är med sorg i hjärtat som jag måste konstatera att ni med svek och bedrägeri åter vill driva Athen in i blodigt krig inom Hellas. Åstadkom vi då en efterlängtdad fred efter tio års mardrömskrig alldeles förgäves? Lever Kleon fortfarande som en fantom bland er fastän han stupade mot Brasidas vid Eion? Har ni ingenting lärt av de tio krigsårens umbäranden? Ni erbjöds fred när Sparta låg i underläge, men ni avböjde den. I stället fick ni en mycket dyrare fred efter svåra förluster i Thrakien och Boiotien, så att ni ångrade att ni inte först tagit emot freden. Nu står ni i färd att börja krig igen mot Sparta under ledning av denne unge omogne vilde äventyrare Alkibiades, vars politiska metoder är svek och förräderi som knappast anstår en så ädelboren man och som inte ens var värdigt Odysseus!

Alkibiades Har jag handlat fel, athenare, när jag lyckats få över Argos, Mantinea och Elis på vår sida mot Sparta?

Nikias Du gjorde det genom svek!

Alkibiades Jag gjorde det genom att få spartanerna att visa sitt rätta ansikte.

Nikias Det var en kupp!

Alkibiades Nej, det var vänskaplig övertalning.

Nikias Du gick bakom ryggen på mig!

Alkibiades Ja, ty annars hade du bara satt käppar i hjulet för Athens utveckling.

Nikias Gudarna själva demonstrerade sin missbelåtenhet med dina intriger med att verkställa jordbävningar så fort den nya alliansen var undertecknad!

Alkibiades Jag föredrar att kalla jordbävningar nyckfulla olyckshändelser på grund av naturliga fenomen.

Nikias Du är gudlös!

Alkibiades Nej, realistisk. Det lärde mig Perikles och Sokrates att vara. Man måste kunna se verkligheten i vitögat utan att behöva gardera sig med vidskepliga föreställningar. Det kallas vanligt mänskligt sunt förnuft.

Nikias Du förnekar den andliga tillvaron av gudomliga makter och öden!

Alkibiades (skickligt) Min vän Nikias, nu kommer du in på filosofiska frågor som inte har ett dugg med politik att göra. Om du vill bringa ordning i dina filosofiaska grubblerier och religiösa frågor så vänd dig till Sokrates.

Nikias Ni vill båda avskaffa och utesluta Homeros ur vårt samhälle och vår bildningsvärld!

Alkibiades Homeros är död varför vi knappast behöver ostrakisera honom. Att du vill få mig ostrakiserad och vice versa är naturligt, men jag föreslår att vi går samman i stället för Athens framtids bästa. Vore inte det bäst, athenare?

general Demosthenes Det synes mig att Alkibiades trots sin ungdom och brist på erfarenhet dock har ett klart förstånd och en rak logik parad med en ungdomlig livskraft och energi som vi bör ta vara på. Det synes mig till och med att Alkibiades har ärvt något av vännen Perikles politiska snille. Vad anser ni andra, athenare?

olika athenare Jo, han har rätt. Alkibiades har visioner. Låt oss lyssna på Alkibiades. Han bedrog spartanerna, men han bedrar inte oss.

Demosthenes Jag ber dig således, Nikias, att du samarbetar med Alkibiades i stället för att motarbeta honom. Du har all den vishet och erfarenhet som

han saknar, och han har all den visionära idealism och ungdomliga kraft, energi och beslutsamhet som du saknar. Tillsammans är ni oövervinneliga.

Nikias Alkibiades är en rucklare utan karaktär och en hänsynslös egoist utan moral. Han kommer att bli Athens fördärv om ni följer honom.

Alkibiades Sokrates, du min lärare som känner mig bättre än någon annan, är jag en rucklare utan karaktär och en hänsynslös egoist utan moral, som den gamle hedersmannen Nikias påstår?

Sokrates Visst är Alkibiades ung, men bara för att han är ung har ingen rätt att avundas honom hans ungdom.

Alkibiades Må det vara svaret på ditt förtal, Nikias.

Nikias Om Alkibiades nu är så angelägen om att få stå vid de ansvarstygda politiska ledarnas sida, så ber jag Alkibiades redogöra för vad han egentligen vill.

Alkibiades Du gör mig en tjänst, Nikias, med att formligen be mig framlägga mina planer för framtiden. Athenare, vi har hos oss två beskickningar från Sicilien, från våra bundsförvanter där i Egesta och i Leontine, som plågas av de doriska syrakusanernas förtryck. De ber oss sända en flotta till Sicilien till deras undsättning. Sänder vi en tillräckligt stor flotta kan vi besegra det övermodiga och tyranniska Syrakusa, den största staden i Hellas näst efter Athen, och därmed vinna hela Sicilien för vårt imperium. Jag finner detta vara en strålande idé, och om ni tänker efter skall ni alla dela min mening. Betrakta vårt attiska sjöförbund. Våra städer är trångbodda, våra öar i öster är begränsade, till och med våra hav och kuster i öster är begränsade då havet slutar vid Pontos, Fenikien och Egypten. I väster däremot är havet och världen fri och öppen för oändlig expansion. För femton år sedan var Athen så överbefolkat, att pesten bröt ut bara därför och vållade oss katastrofala skador. Vi behöver fritt expansionsutrymme i väster. Enbart därför vill jag satsa allt på att vi skickar en oövervinnelig omedelbar expedition till Sicilien.

Nikias Alkibiades, din dårskap är större än jag trodde. Inser du inte, att om vi skickar en betydande flotta till Sicilien, så lämnar vi Athen och våra bundsförvanter och hela det egeiska havet blottat och sårbart för alla våra fiender? Vi dras med uppror i Thrakien, och Khalkidike har vi ännu inte lyckats återvinna för vårt förbund. Skulle vi då skicka alla våra bästa män och flesta fartyg bort på ett äventyrligt hasardspel västerut när vi som bäst behöver dem för att trygga vår egen existens?

Alkibiades Nikias talar som vanligt av inskränkt slentrian och självgod försoffning. Du stirrar dig blind på trivialiteter, Nikias, och ser inte den öppna horisonten framför dig. Till varje pris vill du tvinga athenarna till att fastna i din egen försoffning medan vi alla vet, att det är kriget som fostrar män, expansionen som ger pengar och initiativet som ger oss makten i våra händer. Om ni gör som Nikias vill blir ni alla förgubbade och slöa som han och stagnerar ni i er slentrianmässiga bekvämlighet. På så vis förlorar vi initiativet, men Athens maktställning kan vi endast behålla om vi ständigt vidareutvecklar den med att aldrig upphöra med att ta nya initiativ.

Nikias Alkibiades, din egen lärare Sokrates är lika skeptisk som jag mot dina storhetsvansinniga planer.

Alkibiades Vad säger Sokrates?

Sokrates Jag säger ingenting, men jag stannar hellre hemma, och Nikias är klokare än du, Alkibiades, när det gäller praktisk genomförbarhet. Din idé är stor men blott en idé, som förefaller mig farligt orealistisk.

Alkibiades Ni som klandrar mig för gudlöshet och realpolitisk krasshet, känner ni då icke till myten om Atlantis? Har icke athenarna redan för nio tusen år sedan erövrat det väldiga Atlantis bortom Herkules stoder? Skulle vi då kunna vara sårbara till sjöss? Skulle vi, som kunde besegra Atlantis, vara rädda för några vilda bybor på Sicilien? Och en annan sak: om vi ej krossar Syrakusa skall Syrakusa göra sig till hela Siciliens övermakt och göra gemensam sak med Sparta.

Nikias Athenare, låt oss tänka praktiskt. Sicilien är fullt av väl tränade hoplitter, och där finns ryttare i massor. Sicilien är dessutom självförsörjande när det gäller mat. Det duger inte att bara skicka dit några skepp och tro att hela ön ska ge sig som ett annat Melos. Nej, Sicilien är stort och mäktigt och mycket större och rikare på folk och resurser än Kreta. En expedition mot Sicilien skulle kräva minst hundra fartyg och därtill en armé på minst fem tusen man. Tror ni att Athen har råd med detta? Då är ni inte kloka.

Sokrates (för sig själv) Nikias har rätt, men athenarna är bländade av sitt eget omåttliga självförtroende.

Alkibiades Hade Athen råd att motstå perserrikets samlade arméer på flera hundra tusen man? Likväl gjorde Athen det med bara några tio tusen vid Marathon och Salamis.

Demosthenes Nikias, Alkibiades har entusiasmerat folket, och de flesta tror på företaget. Vi har överlevt pesten och klarat oss, vi har genom din femåriga fred hämtat oss efter det tioåriga kriget, och faktum är att Alkibiades har rätt när han påstår, att vi endast i väst har obegränsade expansionsmöjligheter. Det är ett stort och heroiskt initiativ som Alkibiades föreslår oss, och utmaningen däri är så lockande att företaget är oemotståndligt. Vi bara måste skaffa de hundra skeppen och de fem tusen män som du föreslår. Vi har fred med Sparta fortfarande, och om vi bara kuvar Syrakusa vågar Sparta aldrig mera bryta den freden.

Nikias Det är ansvarslöst hasardspel med oräkneliga människoliv och resurser!!

Alkibiades Nikias, låt oss tillsammans erövra Sicilien och dela äran där för. Låt oss tillsammans tjäna Athen liksom Aristides, Themistokles, Kimon och Perikles. Vi har mindre att förlora den här gången än när Perikles startade kriget för femton år sedan, och nu behöver vi inte ens frukta någon pest. Stannar du hemma är du feg och färdig för senilitetsasylen.

Demosthenes Nikias, du kan icke ensam motstå vad hela Athen icke kan motstå.

Sokrates (för sig själv) Han är rädd för konsekvenserna men vågar inte medge det.

Nikias Nåväl, jag får väl foga mig efter majoriteten då, men jag lovar er att det inte kommer att bli någon lätt nöt att knäcka. Därför måste vi verkligen förbereda oss så väl, att varje möjlighet till misslyckande blir utesluten.

Alkibiades Bra, Nikias! Du är klokare än Sokrates! Vi skall göra allt vad du kräver för flottans utrustning! (*omfamnar Nikias som föres i triumf därifrån av den entusiastiska församlingen, men själv är Nikias icke belåten.*)

Scen 4. Sparta.

Konung Agis Spartaner, ni vet alla vad som har hänt. Med sitt överfall på Syrakusa har Athen kränkt freden.

spartan 1 Vad annat har väl Athen varit sysselsatt med ända sedan freden slöts?

Agis Tyst! Det här är allvarligt! Under Alkibiades ledning har Athen skickat ut en överväldigande flotta mot Sicilien ej blott för att erövra Syrakusa utan för att erövra hela Sicilien. Motivet bakom denna expedition är enbart storimperialistiska ambitioner främst för Alkibiades egna egoistiska del, och på längre sikt räknar han med att fullständigt eliminera Spartas roll i världspolitiken. Det är ganska klart att han eftersträvar absolut makt för Athens del bara för att sedan få äga den själv. Detta måste vi diskutera. Emellertid har vi även en athenare ibland oss, och han har ganska intressanta saker att berätta. Athenska sändebud, träd fram!

athenskt sändebud Expeditionen som har skickats från Athen mot Sicilien och Syrakusa är den största, vackraste och rikaste armada som någonsin skickats ut i erövringsuppdrag. Den omfattar 130 skepp på vilka befinner sig 5000 hoplitter. Men den har ej avseglat under lyckliga auspicer.

Dagen före avseglingen påträffades massor av våra statyer av Hermes vara vandaliserade. Ingen kunde vittna om något, och ingen kunde direkt misstänkas för helgerånet och händelsen som ägt rum i hela staden. Naturligtvis anklagades därför Athens mest avundade män, och den främste av dessa var Alkibiades. Han förnekade all kännedom om saken och föreslog, att det genast skulle göras noggranna undersökningar, och att han själv skulle provas först av alla. Ändå fick flottan segla iväg under Alkibiades och Nikias befäl. Men när flottan kommit fram till Sicilien och kriget mot Syrakusa redan börjat, kallades Alkibiades plötsligt hem igen för att ställa sig inför rätta. Han måste alltså avbryta fälttåget och överlämna ansvaret i den mera motvillige och långsamme veteranen Nikias händer. Alltså började erövringståget mot Sicilien genast så illa som det över huvud taget kunde börja.

Agis Men var inte Alkibiades just ganska känd för att inte vara särskilt gudlig av sig? Är han inte jämte Sokrates och Perikles en av de tre stora fritänkarna i Athen? Var det inte skäligt att misstänka just honom?

athenaren Att han skulle ha varit ansvarig för dådet var bara en teori bland många. Andra anklagade rent ungdomligt okynne och överdåd. Andra påstod att det var gudens eget verk för att därigenom demonstrera sin ovilja mot företaget. Andra anklagade spartanerna för att ha utfört en argan list. Men ingenting kunde bevisas.

Agis Mig synes detta var ganska klart och tydligt ett varningens tecken från ovan mot athenarna. Vad synes det eder, spartaner?

spartan 1 Hur går det för athenarna vid Sicilien?

athenaren De belägrar Syrakusa, men staden kan hålla stånd och får oavbrutet förstärkningar. Även Nikias kallar på förstärkningar från Athen, som antagligen skickar ut en lika stor omgång fartyg och hopliter till.

Agis Då vinsten inte är säker dubblar de insatsen, som om det kunde göra vinsten säkrare. Så spelar en desperat förlorare som ännu inte fattat att han förlorat.

en annan spartan Om Syrakusa faller har Peloponnesos ingen chans mot det athenska imperiet.

Agis Syrakusa faller inte. Men vi måste ändå sända ut förstärkningar till dess försvar.

spartan 1 Vad tänker du själv om hela saken, Agis?

Agis Jag beklagar athenarnas hybris. De har ej hållit fredsvillkoren, de har ej återbördat Pylos till oss, och nu har de vettlöst kastat sig ut på rent hasardspel där insatsen är deras egen framtid, deras eget liv eller död. De är inte kloka.

athenaren Allt är Alkibiades fel. Endast han genomdrev expeditionen till Sicilien. Nikias och även Alkibiades egen lärare, filosofen Sokrates, var emot det. Emellertid har flera saker hänt efter det. När Alkibiades återkallades till Athen for han aldrig till Athen.

spartan 1 Vart for han i stället?

athenaren Hit.

Agis Vad? Hur vågar han?

athenaren Han är här nu och ber om att få tala till er.

Agis Vad menar han?

athenaren Han vill hämnas på Athen. Därför vill han berätta för er vad ni har att göra.

Agis Athens oövervinnelige tyrannkandidat förrädare mot sin egen stad? Jag kan inte tro det.

Alkibiades (uppträder) Likväl är det sant, konung Agis. Här är den mest förorättade av athenare mitt bland sin stads värsta fiender för att egga dessa mot hans egen stad, och han vet hur den skall tas.

Agis Alkibiades, hur kan du göra detta mot Athen?

Alkibiades Hur kunde Athen vara så inskränkt och lågsinnat och dumt att det vågade göra mig till sin största fiende? Jag hade kunnat giva Athen hela Sicilien på en säsong. Nu skall ni få Sicilien i stället och hela Athen dessutom.

Agis (nästan med fruktan) Vad har du riktigt i tankarna?

Alkibiades Ren krigsstrategi och ingenting annat. Hör på mig. Söder om staden Syrakusa ligger den stora hamnen som athenarna har ockuperat, men hamninloppet är trångt. Söder om hamnen ligger kullen Plemmyrion. Athenarna fäster inte stor vikt vid den, men den är områdets strategiskt viktigaste plats, om athenarnas fiender kan befästa sig där. Det vore lätt för en mindre spartansk enhet att erövra kullen och sedan bygga en fästning där. Därefter kan hamnen blockeras, och athenarna sitter fast i en fälla. Det blir slutet för deras två hundra skepp och deras tio tusen soldater.

Agis Vi skall göra som du säger, Alkibiades, för att rädda Syrakusa. Gylippos, du får resa ut med tusen man som du sedan får komplettera med syrakusaner och sicilianare.

Gylippos Det skall bli mig ett nöje.

Alkibiades Sedan gäller det Athen. När dess flotta på 200 skepp är borta och deras armé på 10,000 man är tillfångatagen eller död borta på Sicilien har Athen inga resurser kvar längre, och hon faller som en mogen frukt i era händer. Men ni kan sätta struptygel på henne redan innan avgörandet fällt på Sicilien.

Agis Vi avvaktar ditt råd.

Alkibiades Det är lätt för er att bränna och skövla Attika, men så fort ni ger er av från landskapet sätter athenarna det i ordning igen. Ni måste skaffa er en bestående fästning, så att ni alltid kan kontrollera hela landsbygden omkring Athen. Därför måste ni från Boiotien erövra och befästa Dekeleia. Det ligger mellan Athen och Marathon, och därifrån kan ni ständigt hålla hela landsbygden i schack.

Agis Du ber oss bygga en fästning på deras eget område?

Alkibiades Ja. Det är inte mer än rätt åt dem. Då får de inga skördar mer, och de tvingas leva i oavbruten skräck bakom sina murar utan att kunna försörja sig.

Agis Du måste hata dem.

Alkibiades De har förolämpat mig.

Agis Nej, Alkibiades, när den sicilianska expeditionen beslöts på din inrådan sade Hermes upp bekantskapen med Athen, och det visade han med att låta sina statyer verka vandaliserade. Mest av allt har han sagt upp bekantskapen med dig, anstiftaren av självmordsplanen, och därför har du blivit mest misstänkt, och därför har du mer än någon av Athens fiender vänt dig mot Athen. Hermes förlåter aldrig athenarna detta ofattbara hybris, och dig använder guden som vapen mot athenarna och till ditt eget fördärv. Dig väntar nu endast fredlöshet och ond bråd död vart du än vänder dig. Vi skall göra som du har sagt. Vi skall befästa Plemmyrion vid Syrakusa och Dekeleia i Attika då detta av allt att döma är gudens vilja. Men så oerhört är ditt förräderi, Alkibiades, att athenarna efter dessa åtgärder inte har en chans att värja sig. Det återstår för dem bara en dödskamp, och det är enbart din förtjänst. Jag råder dig därför att lämna oss och återvända till athenarna. Du är nu den enda som kan försvara dem mot följderna av ditt eget förräderi, och inte ens du kan försvara dem där emot i längden. Du kommer att gå under liksom Athen. Var vänlig och lämna oss genast.

Alkibiades Jag har försökt hjälpa er.

Agis Du har kastat hela den hellenska världen i krig efter att Nikias med stora svårigheter just lyckats åstadkomma en dräglig fred. Hela Hellas kommer att förbanna dig för evigt, Alkibiades.

Alkibiades Ni har själva bett mig övergå till athenarna. Skyll er själva. (*går*)

Agis Om den mannen bringats om livet som barn hade tio tusen helleners och det underbara Athens liv kunnat skonans. Nu måste Hellas gå under till följd av en vacker ung mans nyckfulla fåfänga.

Scen 5. Det athenska lägret innanför Syrakusa.
Natt och månsken. Eldbränder i fjärran.

Nikias (trött och smutsig, sårad och sjuk) O natt utan ände, o elände utan den ringaste tröst, o förbannade plågor och mardrömmar som bara är bister verklighet! Varför får jag icke dö förr än allting går under? Vi har nu belägrat den segslitna staden i två outhärdliga år, den har två gånger nästan gett upp, men varenda gång har något hänt som har räddat den. Hur kunde den där Gylippos anlända från Sparta precis när de höll på att kapitulera? Hur kunde mitt underbefäl ta så farliga risker och trotsa mig med att på eget bevåg göra dödfödda angrepp mot staden, som bara blev starkare därav? Och hur kunde dessa spartaner få den infernaliskt snillrika idén att i smyg attackera Plemmyrion och sätta sig fast där? Hur kunde de veta att den kullen var vår Akhilleshäl?

(svårt sårade hopliter kommer)

Har ni ej erövrat staden, som ni så käckt lovade göra?

soldat 1 Jag har aldrig utstått en hemskare strid.

soldat 2 Det var varken tillräckligt mörkt eller tillräckligt ljust. Överallt hördes det stridsvrål, och överallt myllrade krigare. Vi hade haft någon framgång, men när vi var uppe på höjden så kom vi i oordning. Från alla håll kom det krigare springande mot oss, och vi tog för givet att alla var fiender. Men många av dem var våra kamrater, som flydde och som fått panik. Många hundra av oss blev så dödade av våra egna. Då började vi förstås fråga av alla som kom emot oss efter lösen, men syrakusanerna kände vår lösen och sade den. När vi då skonade dem i tron att de var våra män dräpte de oss. Våra egna män visste att syrakusanerna kände vår lösen, så de sade blott att de var våra bröder. De blev inte trodda då utan blev dräpta. Så kom hela hären i oordning tills alla flydde. Men marken var svart, och ibland försvann månen i moln. Många flydde åt fanders, kom vilse och störtade utför de tvärbranta klipporna. Många blev kringrända och systematiskt förintade till sista man. Tusentals ligger kvar dödligt sårade med brutna ben sönderkrossade efter ohyggliga fall efter flykten från klipporna....

Nikias Var är Demosthenes?

soldat 1 Här är han nu.

(Demosthenes, genomblodig och genomsmutsig, inträder stapplande.)

Nikias Broder, jag bad dig ju att icke våga ett angrepp.

Demosthenes Allting är ditt fel, försiktige Nikias. Om du hade angripit staden direkt när du först kommit hit för två år sedan hade den fallit direkt. Men du tvekade, dröjde och uppsköt affären och seglade hit och dit av och an mållöst längs kusten och inlät dig bara i skärmytslingar. Under tiden förstärkte sig syrakusanerna och lärde de sig förakta dig och den athenska armadan. Nu har de, uppfostrade under två år till att motstå varenda tänkbara övermakt, blivit ett oövervinneligt stridsfolk av järn. Vi har bara att överge hela Sicilien och fara tillbaka till Hellas.

Nikias Ger du upp så lätt? Är vi icke fortfarande helt överlägsna till lands och till sjöss? Vi är säkra bakom våra dubbla förskansningar. Allt hade gått enbart väl, om mitt underbefäl och du själv icke ständigt gått bakom min rygg och förstört våra chanser med att ständigt ta egna katastrofala initiativ.

Demosthenes Vi var tvungna att handla då du icke själv ville handla.

Nikias Jag har aldrig någonsin blivit besegrad, på grund just av min överdrivna försiktighet. Aldrig har jag tagit risker. Och därför har jag alltid lyckats när jag sedan genomfört något. Om allt hade gått som jag noggrant planerat, så hade Siciliens huvudstad för länge sedan själv gjort sig athensk utan att någon enda man därför förlorat sitt liv. Just emedan du, Lamakhos och Eurymedon beständigt sökt strid,

slösat bort era män och prisgivit otaliga skepp har vi misslyckats och gjort så stora förluster.

Demosthenes Dock räknade inte ens du med Gylippos och hans flottas ankomst. Han tog till och med världens säkraste fältherre Nikias med stor överraskning och lyckades därmed befästa Plemmyrion. Men det är nog icke det värsta som hänt.

Nikias Kan det inträffa någonting värre än det att vi fastnat i syrakusanernas fälla?

Demosthenes Spartanerna har gjort en ny invadering av Attika.

Nikias Sådana härjningståg har de nu lekt sedan urminnes tider.

Demosthenes Den här gången är det ej lek. De har intagit byn Dekeleia och byggt där en fästning från vilken de nu kontrollerar all landsbygd i Attika ständigt. Vi kan icke längre försörja oss genom vårt eget land.

Nikias Hur har de fått en så infernalisk och snillrik idé?

Demosthenes Alkibiades kom aldrig hem till Athen. Det har ryktats om att han gått över till Sparta i stället.

Nikias Vår främsta strateg, vårt omistligaste militärgeni en förrädare som gått till Sparta blott för att uppvigla den staten mot oss såsom hämnd för en låg förolämpning! Då är vi förlorade.

Demosthenes Vi måste genast nu bryta oss ut ur vår fälla och genom den syrakusanska blockaden.

Nikias Jag ville ej själv detta krig. Jag predikade mot det. Ändå gav man överbefälet åt mig just och tvingade mig ut i kriget. Demosthenes, varför tror du att vi lyckades segra mot perserna?

Demosthenes Vad har den saken att göra med situationen idag?

Nikias Vi besegrade perserna endast emedan vi hade all rätt på vår sida och utgjorde en utsatt minoritet.

Demosthenes Det är ej dags att filosofera när undergång hotar oss.

Nikias Ser du ej sambandet? Perserna sände emot oss en väldig armé som var ämnad att helt överväldiga, krossa och erövra Hellas. Med tre hundra tappra spartaner vid passet Thermopyle och med en instängd och blygsam eskader vid Salamis krossade vi hela Persiens arméer. Och vad gör vi, segrarna, sjuttio år senare? Jo, emot stackars Sicilien sänder Athen en erövringsarmada av oövervinneligt slag för att helt överväldiga, krossa och erövra det demokratiska fria Sicilien, vars minoritet snart har slagit vår världs största flotta och stolthet och segerarmé i förintade spillror.

Demosthenes (reser sig) Vi har icke tid att fördjupa oss nu i historiska spørsmål. Vi måste omedelbart ge oss iväg!

Nikias Ingen lärdom alls tog det snillrika Athen av de persiska krigen. I stället för att få distans till det persiska vansinnet tog vårt Athen själv helt frivilligt över just det samma vansinnet. Vi är förlorade, broder Demosthenes. Om icke vi blir avrättade här och det rättvist av syrakusanerna själva, så blir vi det av våra galna athenska kolleger för det att vi misslyckats med hela expeditionen.

Demosthenes Har vi något val? (*en soldat inkommer*)

soldaten Jag vill blott rapportera att hamnen är stängd. Nu har syrakusanernas fartyg med hjälp av spartanernas skepp helt blockerat infarten till hamnen.

Nikias Vi måste med andra ord kämpa och spränga oss ut.

soldaten Ja.

Demosthenes Det blir då en oerhörd sjöstrid med ohygglig trängsel inne i hamnen.

Nikias Ja. Alla skepp kommer blott att braka in i varandra.

Demosthenes Vi har ingen chans.

Nikias Vi har endast att välja nu mellan en självmordsstrid här eller ute på vattnet. Det slutar med fullständigt nederlag hur vi än gör. När vi sedan drar oss ut

ur striden så blir vi förföljda till döds. Och vart skulle vi fly här i främmande land? Vi kan kanske med litet tur komma ett stycke längs kusten, men sedan kringränner oss det sicilianska namnkunniga kavalleriet, och ingen skall skona Demosthenes eller den njursjuka Nikias. Inbillar du dig, Demosthenes, fortfarande att vi nogsamnt bör stressa och skynda? (*Demosthenes har gått liksom de andra soldaterna.*) Han är icke här längre. Han har visst gått. Ja, dra ut då, försvagade dödssjuka rest av det mest ärorika Athens underbaraste härskara! Hur stor var ej Athens glans, makt och rikedom när hon utsände den vackraste flotta som världen har sett mot de fåfänga syrakusanerna! Perikles själv trodde att han med blott tio tusen renrasiga genomathenska medborgare skulle ha kraft att behärska all världen, men alla hans äkta renrasiga söner fick pesten och dog. När kung Oidipus såg sin stad anfrätt av pest och beslöt att ta reda på orsaken visste han ej att han själv var dess orsak; men Perikles visste att han ensam själv hade inlett det peloponnesiska kriget och att han blott hade sig själv att ge skulden när alla hans barn dog i pesten. Och Perikles krig fick nytt liv genom hans favoritmyndling, krigshetsaren Alkibiades, och nu förgås genom fortsättningskriget Athens hela flotta på 200 fartyg och sammanlagt minst tio tusen ungdomliga friska och käcka soldater. Så dör Athens ära och framtid och hopp och liv och möjligheter. Ej någonsin mer skall Athen våga tro på sig själv.

Ändå vet jag att mitt underbara Athen hade rätt. Vi for ej till Sicilien för att undertrycka och erövra. Det var Egesta som kallade på oss till hjälp mot de för övermäktiga syrakusanerna. Nu förblir syrakusanerna vid ännu större makt över Sicilien än förut, och detta Sicilien är gjort som för självsväld och grovt tyranni. Syrakusa skall krossa de kvarvarande demokratiska städerna här på Sicilien, och Sparta skall krossa Athen och dess demokrati. Om ett hundratal år skall det ej finnas kvar någon demokrati alls i världen. Så dör med Athen Solons dröm om ett rättfärdigt samhälle som styrs av visdom, upplysning och människors fredliga samråd allt inom en kulturell ram av högt stående litteratur, fantasi, religiösa mysterier och fromhet inför många generationers nedärvda kulturtraditioner. Vad får vi i stället? Vad är all kulturs enda alternativ? Enda alternativet är våldet, som ej ens Athen lyckats hålla ifrån sig, och som alltid endast förstör, som den gudomlige Alkibiades lyckats förstöra den vackraste av våra myter om riket Atlantis med att ta den som förevändning till att börja krig. Ack, eländiga mänsklighet, ha dina sagor, ha dina välsignade drömmar om skönhet och ha dina gudomliga ideal, men tro aldrig att de kan ge dig någon makt; ty all makt här i världen är enbart till skada, i synnerhet för allting vackert och ädelt och oegennyttigt.

(*Scenen drunknar i krigslarm och dödsskrin från kämpande, utslitna och förtviolade athenare.*)

Scen 6. Frygien.

Lysander Vem är han då?

tjänaren Det ville han inte säga, men han påstod att ni gärna skulle vilja träffa honom.

Lysander Och du är säker på att det inte är en lejd mördare?

tjänaren Ja. Han är helt obeväpnad.

Lysander Visa in honom då. (*tjänaren går*) I tjugosju år har vi kämpat mot athenarna och äntligen vunnit seger, men segern är bara halv så länge den piraten Alkibiades ännu går fri. Kanske denne okände främling vill förråda Alkibiades åt oss. (*främlingen visas in maskerad*)

Vad vill du, främling?

främlingen Har jag ert beskydd?

Lysander Vem du än är kommer du att ha friaste lejd även tillbaka varifrån du kom. Du medför nyheter om Alkibiades?

Alkibiades (*visar sitt ansikte*) Ja.

Lysander Alkibiades själv!

Alkibiades Du har lovat mig fri lejd tillbaka.

Lysander Hur vågar du komma hit till oss personligen?

Alkibiades Det finns ingenting som inte Alkibiades vågar.

Lysander Hans dumdristighet ruinerade Athen. Vad vill du?

Alkibiades Jag vill veta mitt öde. Jag vill veta era planer mot mig.

Lysander Min vän och lysande kollega, den främste av generaler vid sidan av mig, du är förlorad. Till och med Kritias, den lysande athenaren med stort inflytande, har personligen sagt till mig, att det aldrig kan bli lugn och ordning i Hellas så länge Alkibiades alltjämt lever. Och som du vet har vi spartaner ännu större anledning att önska dig död än dina egna av dig förförda athenare.

Alkibiades Jag svek aldrig Athen. Det var alltid Athen som svek mig.

Lysander Ha! Store Alkibiades, det enda som alltid har vållat ditt fördärv är att du aldrig har kunnat tala sanning. Med lögner och svek lyckades du mörda Nikiasfreden för tolv år sedan, med lögner och svek lyckades du få den athenska expeditionen till Sicilien till stånd, med lögner och svek övergav du själv denna expedition varpå Athen förlorade hela sin flotta, hela sin armé och alla sina generaler som avrättades av syrakusanerna och särskilt den gamle gode Nikias, med lögner och svek fick du oss att återuppta kriget mot Athen medan du lägrade vår konungs hustru och gjorde henne med barn bara för att sedan förråda oss på nytt och bli athenare medan du samtidigt med lögner och svek friade till perserna så att athenarna övergav dig igen varpå ni förlorade kriget. Hela ditt liv är bara lögner och svek, och du har bara dig själv att skylla för ditt eget och Athens fördärv.

Alkibiades Vad tänker ni göra med mig?

Lysander Vi tänker döda dig.

Alkibiades När, var och hur?

Lysander Välj själv hur du vill dö, och vi skall nog kunna tillfredsställa dina sista nycker.

Alkibiades Ensam och kämpandes.

Lysander Naturligtvis. Inga soldater lyder dig ju längre, och du kan inte annat än slåss. Jo, du kunde också förföra vilka damer som helst, men det har aldrig hjälpt dig. Tvärtom.

Alkibiades Jag skall förskansa mig hemma. Ni får hämta mig där.

Lysander Bra. Håll dig redo. Vi skickar mot dig en armé av asiater, så får du slåss länge och döda många innan du blir besegrad.

Alkibiades Men ingen feighet från er sida, om jag får be.

Lysander Vi spartaner är aldrig fega, men vi håller oss för goda för att själva nedlåta oss till att ta ditt liv. Hur asiaterna önskar gå till väga kan vi inte ansvara för. Antagligen försöker de bränna dig inne eller skjuter de till måls mot dig på säkert avstånd.

Alkibiades Det är just sådant jag kallar fegt.

Lysander Det är inte du som är feg i så fall.

Alkibiades Jag skall hålla mig beredd. En fråga till. Vad har ni i Sparta för användning av all den athenska makt och rikedom som ni nu har erövrat?

Lysander Ingen alls. Sparta drunknar nu och förgås i det athenska överflödet. Den athenska rikedom har redan förvandlat Spartas män till kvinnor.

Alkibiades Se där vad ni stred för i tjugosju år.

Lysander Därför ämnar vi straffa dig med döden, för det var du som gav oss segern.

Alkibiades Jag beklagar att jag inte kunde bistå athenarna vid Aigospotamoi. Hade de följt mina råd då, så hade kriget kunnat pågå i tjugo år till.

Lysander Alkibiades, att det inte blev så beklagar även jag. Jag hade hellre mött dig ärbart i någon strid än sett dig dö ärelöst som ett offer för freden.

Alkibiades Farväl, Lysander. Hälsa min och kung Agis' hustrus son i Sparta.

Lysander Han är utesluten från tronföljden men mår väl och får leva.

Alkibiades Tack för det.

Lysander Det är ingenting att tacka för. Vi spartaner dödar inte folk i onödan, och vi beklagar att Athen skulle bråka så mycket med oss att vi måste oskadliggöra det.

Alkibiades Det var mitt fel alltihop.

Lysander Ja, det var Perikles förtjänst att kriget började men ditt fel att det avlöpte så illa.

Alkibiades Farväl, Lysander. (*går*)

Lysander (*efter att han gått, väntar en stund men kan till slut inte behärska sig:*)
 Dra åt fanders, Alkibiades!
 (*kastar i dåligt humör en kruka efter hans avlägsnande.*)

Scen 7. Areopagen.

domaren Sokrates, vi har kallat dig hit inte för att rannsaka och döma dig, utan för att få veta sanningen om dig. Utom dig själv har vi därför även kallat vittnen av vilka inga är direkta fiender till dig. Vi har till och med kallat några av dina lärjungar.

Sokrates Jag ber att själv ensam få tala för mig själv.

domaren Det kan vi icke bevilja dig då vittnesmålet om dig själv i så fall skulle bli alltför ensidigt.

Sokrates Vilka vittnen har ni kallat?

domaren Vi har bara kallat sådana som känner dig väl.

Sokrates Har ni kallat min hustru?

domaren Nej, det har vi icke. Vår undersökning inkräktar icke på äktenskapets helgd.

Sokrates Det tackar jag för, ty hon ensam känner alla mina ofördelaktiga sidor. Hennes uppgift i mitt liv har nämligen varit svårare än min egen. Hon har fött mina barn och kokat min mat, allt sådant har jag därför sluppit, och därför har hon alltid grälat på mig. Skulle hon uppträda inför er skulle hon bara fortsätta gråla på mig till ingen nytta. Men vilka är det ni har kallat?

domaren Vi har kallat komediförfattaren Aristofanes.

Sokrates Om ni kan lyssna på en sådan skojare kunde ni lika gärna lyssna på mig.

domaren Sedan har vi den tappre Xenofon.

Sokrates En sådan torrboll kan aldrig komma med något intressant.

domaren Så har vi din egen lärjunge Platon.

Sokrates Tro inte ett ord av vad han säger. Han har alltid lagt ord i min mun som jag aldrig har sagt.

domaren Men först vill vi från dig själv veta sanningen om dig själv i form av svar på vissa frågor.

Sokrates Ni gör verkligen klokt i att börja med mig när det gäller mig själv.

domaren Som du vet, Sokrates, så har vi nyligen gjort oss av med de vidriga trettio tyrannerna från Sparta, som sattes över oss efter det slutgiltiga nederlaget mot Sparta efter tjugosju års krig, du vet, det krig som din vän Perikles startade, som Nikias tillfälligt räddade oss från genom den kloka freden för tjugo år sedan, som sedan din vän Alkibiades bröt varvid hela Hellas definitivt kastades in i fördärvet. Våra frågor gäller framför allt omständigheterna kring denne Alkibiades uppgång, för Athen så fatala karriär och hans totala moraliska fall. I vilken relation stod du till Alkibiades?

Sokrates Jag älskade honom.

domaren Varför och hur?

Sokrates När Perikles dog i pesten hade Alkibiades ingen som tog hand om honom. Perikles var ju Alkibiades förmyndare, och även Perikles älskade honom. Alla vet ju hur schön och grann och duktig Alkibiades var. Ingen har vunnit sådana segrar i idrotten som han. Man kan säga att jag ärvde Perikles förmynderskap över gossen. Perikles räknade ju mig som en nära vän och förtrogen, så arvet av relationen med Alkibiades var praktiskt taget naturligt.

domaren Alkibiades var ju en mycket utsvävande natur. Uppmuntrade du eller tuktade du hans laster?

Sokrates Jag försökte uppfostra honom. Den otukt som han drev med andra förekom aldrig mellan mig och honom, och det var bara därför han såg upp till mig och föraktade alla andra.

domaren Det kan inte ha varit så att ert umgänge inspirerade honom till att idka så mycket mera lastbart umgänge med andra?

Sokrates Det kan jag inte svara på. Om jag inspirerade honom därtill så gjorde även Perikles det före mig.

domaren Tror du på Athens gudar, Sokrates?

Sokrates Vars och ens tro är vars och ens egen sak.

domaren Det är inget svar på frågan. Jag frågade vad du tror, Sokrates.

Sokrates Jag tror på vad som är rätt och förnuftigt och sant, och det gjorde även Perikles.

domaren Du undviker frågan. Även Perikles var beryktad för ett visst fritänkande i religiösa saker. Bland annat lär han ha omfattat Pythagoras dunkla föreställningar om att hela världen endast behärskas av en enda gudom. Är du av samma åsikt?

Sokrates Jag förnekar ingen hans rätt att få ha egna religiösa åsikter.

domaren Alkibiades fostrades av dig och Perikles. Även han var mycket frisinnad. Omedelbart före expeditionen till Sicilien påfanns vissa helgerån ha ägt rum varvid misstankarna riktades mot Alkibiades och hans vänner, vilka var kända för brist på vördnad för religionen. Han kallades till förhör, vilket blev anledningen till att han förrådde Athen och övergick till Sparta, vilket blev den avgörande orsaken till att vår expedition till Sicilien misslyckades och vi förlorade hela det peloponnesiska kriget. Vet du om han var skyldig till helgerån eller ej?

Sokrates Hela Athen vet att jag avrådde från att utrusta en expedition till Sicilien. Hela det företaget med allt vad det innefattade stod Alkibiades ensam för. Och ni var dumma som gick på hans tokerier. Knappt hade ni blivit av med demagogen Kleon och fröjdades ni åt att ha blivit honom kvitt, så krönte ni äventyraren och fördärvaren Alkibiades i stället, varvid ni förlorade den sansade Nikias, den enda kloka man Athen har haft efter Perikles.

domaren (till en annan domare) Han vet inte om Alkibiades var skyldig eller ej.

den andre (tillbaka) Dock är det ganska klart att han uppmuntrade Alkibiades panteism.

Sokrates Jag hör vad ni säger. Och jag säger er, att även ett så vanvettigt företag som Alkibiades expedition till Sicilien hade lyckats, om ni inte med er inskränkta avund hade retat vildhjärnan med att kalla honom till kränkande förhör just som han stod beredd att segra vid Syrakusa. Det var bara er kränkande behandling av honom som drev honom över till spartanerna.

domaren Saken blir inte bättre av att du kränker oss. Betänk att vårt förhör kan leda till åtal.

Sokrates Jag har sagt sanningen i hela mitt liv, och den sanningen kränker är falsk som människa.

domaren Håll din tunga i styr, Sokrates!

Sokrates Det är ni själva som kallat mig hit för att be mig tala.

den andre domaren Det är nog. Kalla in Aristofanes.

Sokrates Hej, Aristofanes, din ärkeskälm.

Aristofanes Goddag, Sokrates, din gamle kanalje.

domaren Vi har egentligen bara en fråga att ställa dig, Aristofanes. Är Sokrates en sofist?

Aristofanes Vad är han annars?

domaren Är han en förförare av ungdomen?

Aristofanes Han levde i årtal ihop med Alkibiades. Är icke vad denne yngling blev tillräckligt svar på frågan?

domaren Är Sokrates religiös?

Aristofanes Ja. Han tror på sig själv och sin demon.

domaren Vad är hans demon?

Aristofanes Det som intalar honom att han ensam har rätt medan alla andra har fel.

den andre domaren Sokrates gör alltså anspråk på ofelbarhet?

Aristofanes Ja.

domaren Tack. Det var allt vi ville veta.

Aristofanes Beklagar, Sokrates, men även en annan måste få tala sanning ibland också och inte bara du.

Sokrates Och så beskyller domarna mig för att vara ensidig i mitt vittnesmål om mig själv! Jag ber att få korsförhöra Aristofanes.

domaren Här förhörs ingen utom av oss.

2 domaren Kalla in nästa.

domaren Xenofon! (*Xenofon inträder, kylig och avmätt, knappt 30 år.*)
Var hälsad, Xenofon. Känner du mannen där?

Xenofon Ja, jag känner nog den där sofisten, den där satyren, den där fula gubben som springer efter alla Athens sköna ynglingar för att, som han säger, uppfostra dem.

Sokrates Någon måste ju utveckla dem intellektuellt när inte Athen gör det.

Xenofon Du hindrar Athen från att göra det med att vara Athens värsta pratmakare. Du pratar i munnen på hela Athen.

Sokrates Är det bättre att vara i sold hos perserna?

Xenofon Det är bättre att strida oegennyttigt i främmande länder än att stanna och slåss egennyttigt hemma när hela Hellas ligger i inbördeskrig. Då var du i smöret minsann! Före kriget var du bara en misslyckad bildhuggare, men efter kriget har du bara varit fullständigt misslyckad.

Sokrates Jag var Perikles bäste vän, och han var den förste bland athenare!

Xenofon Även Fidias var Perikles bäste vän, och alla vet vi hur det gick för honom fastän han inte ens var misslyckad som bildhuggare.

Sokrates Han var oskyldig och blev ett offer för Athens avundsjuka precis som jag.

Xenofon Nej. Han förskingrade guld som skulle ha varit till hans religiösa skulpturer, precis som du förskingrar ynglingars själar som skulle ha blivit till dugliga män.

Sokrates Du bara förtalar mig.

Xenofon Gör jag? Var inte Alkibiades din favorit? Var han inte Athens vackraste man? Fick han inte smak för omoral och extravagans under de åren som ni umgicks som flitigast? Och blev han inte till Athens och hela Hellas fördärv?

Sokrates Kriget börjades av Perikles.

Xenofon Men det slutades av Nikias. Sedan började Alkibiades kriget på nytt, och det största offret i det blev Nikias, den bästa och klokaste mannen i Hellas efter Kimon.

2 domaren Jag tror att vi har hört tillräckligt.

domaren Tack för ditt vittnesmål, Xenofon. Du kan gå.

Xenofon Men jag har ju bara blivit störd av Sokrates hela tiden.

2 domaren Vi har inga fler frågor.

Xenofon Sokrates kan då prata omkull vilka sammanhang som helst. (*går åt sidan förtretad.*)

2 domaren Kalla in Platon.

domaren Platon! (*Platon inträder, ännu yngre än Xenofon.*)

Sokrates Han är för ung för sånt här. Låt honom vara.

domaren Platon, känner du mannen här?

Platon Ja, det är min lärare Sokrates.

domaren Anser du dig känna honom väl?

Platon Ja, så väl som någon som umgås med honom dagligen.

domaren Är ni många som umgås med honom dagligen?

Platon Ja, vi är en ansenlig skara.

domaren I vilken ålder ungefär?

Platon I min egen ålder.

domaren Alltså huvudsakligen mellan 30 och 40 år yngre än han själv?

Platon Ja. Ligger det något klandervärt i att efterfölja ålderdomens erfarenhets visdom?

domaren Så du betraktar dig själv inte som förförd av honom?

Platon Nej, lika litet som Alkibiades.

2 domaren Menar du att Alkibiades inte känd sig förförd av honom, eller att du inte ansåg Alkibiades förförd av honom?

Platon Båda delarna.

domaren Kände du Alkibiades?

Platon Ja, jag beundrade honom som alla andra.

domaren Och du anser inte att Sokrates förförde honom?

Platon Sokrates har aldrig förfört någon.

domaren Det vore bra om du kunde bevisa det.

Platon Alla som har haft någonting med Sokrates att göra kan vittna om att han inte har några sexuella vanor, om det är det ni åsyftar. Han har aldrig förfört någon sexuellt och i synnerhet aldrig någon man.

domaren Ändå har man ofta hört till och med från Sokrates egen mun att han exempelvis älskade Alkibiades. Kan du förklara det?

Platon Vad Sokrates menar med kärlek är inte vad vanliga snuskhumrar menar med kärlek. För Sokrates är kärlek enbart andlig gemenskap och aldrig någonting köttsligt.

domaren Likväl har Sokrates hustru städse varit svartsjuk för de unga mäns skull som Sokrates alltid har omgivit sig med.

Sokrates Ni lovade att inte blanda in min hustru.

domaren Ursäkta oss, Sokrates. Jag medger att en hustrus svartsjuka inte är någonting att bygga på i en eventuell process. Du förnekar alltså, Platon, all skuld för Sokrates del till uppkomsten av förräddarfenomenet Alkibiades?

Platon Ja.

domaren Hur förklarar du då Alkibiades?

Platon Han var en fälla för Athen som någon illasinnad gudom gav Athen för att vålla Athen fördärv, precis liksom Helena blev Ilions fördärv. Alkibiades var till det yttre en fullkomlig människa. Därför tog sig Perikles och Sokrates an honom så generöst. Vad ingen anade var, att lika fullkomlig som Alkibiades var i skönhet, duglighet och kraft, lika karaktärslös, omoralisk och hänsynslös var han inuti. Perikles och Sokrates var inte de enda som älskade honom. Hela Athen dyrkade honom och förlät honom gärna alla hans brott, bara för att han såg så bra ut och hade en sådan oemotståndlig charm. Om Sokrates är skyldig till förförelse av Alkibiades så är hela Athen medskyldigt därtill. Endast Nikias genomskådade honom och

varnade Athen för honom, men även Nikias var för snäll för att själv öppet våga motarbeta honom. Hade han fått Alkibiades ostrakerad då för ett tjugotal år sedan i stället för att acceptera en inbjudan till samarbete med honom, så hade Athens öde blivit lyckligare. Beträffande den sicilianska expeditionen var planen lysande och utförbar, precis liksom Perikles bedömde Athens utsikter till framgång rätt vid det peloponnesiska krigets början; men liksom Perikles beräkningar omintetgjordes av oföutsedda skickelser från ovan, så strandade den sicilianska expeditionen på de oföretsda intriger från athenskt håll som ledde till Alkibiades förräderi.

domaren Vad tror du om helgerånet och stymplingen av Hermesstatyerna?

Platon Ett symptom på vår brytningstid. För femtio år sedan hade efter ett sådant tecken en Sicilien-expedition aldrig fått segla ut. Nu kommenderades expeditionen ut i alla fall till dess eget fördärv, medan stymplingen av gudabilderna ansågs ha utförts av dödliga människor, vilket kanske var ett teologiskt misstag. Faktum är att brottet, om det var ett brott, aldrig har kunnat utredas.

domaren Det är möjligt att du har rätt, Platon, och att vad vi har att göra upp med bara är en serie olyckliga tillfälligheter. Men vi har ett vittne till.

Platon Har jag försvarat dig väl, Sokrates?

Sokrates Som vanligt har du framställt mig skönare än vad jag är.

Platon Jag ämnar försvara dig inför hela evigheten om det behövs.

Sokrates Du går för långt i din idealism. Du får inte vara med när jag en gång dör.

Platon Du dör aldrig, Sokrates.

2 domaren Vi ber att få kalla in Timon.

Sokrates Timon! Den människofienden! Vad tror ni er kunna få ut av honom?

domaren Lika mycket sanning som av dig, Platon, Xenofon och Aristofanes men förhoppningsvis från ytterligare en ny sida av saken. Timon, känner du Sokrates?

Timon Ja. Han är en idiot.

domaren Din uppfattning om människors karaktärer är vi alla redan väl bekanta med. Är du av den åsikten att Sokrates har fördärvat Athen och dess ungdom?

Timon Ja, och det har han gjort med all rätt och med den äran.

domaren Förklara vad du menar.

Timon Sokrates är en man som alltid säger sanningen, men sanningen är alltid destruktiv. Väl medveten om detta fortsätter Sokrates att envisas med att tala sanning med den påföljd att hela Hellas förlorar alla sina ideal, sin tro och sina gamla gudar. Vad är då den envishet som driver Sokrates härtill? Jo, det är Sokrates berömda demon. Han har aldrig förfört någon människa fysiskt, men desto fler har han förfört rent psykiskt. Alla hans nuvarande lärjungar inklusive den ädle Platon är desillusionerade resignerade förtidsåldrade parasiter utan tro liksom jag, och praktexemplet på hans psykiska förförelsekonst var Alkibiades, som Sokrates lyckades så bra med att Alkibiades lyckades fördärva hela Hellas. Sokrates har all ära för sin så utsökt skickliga och fördärvliga förförelsekonst.

domaren Då återstår det bara att bena ut Perikles eventuella medskyldighet till denna som du kallar förförelsekonst. Perikles och Sokrates var ju goda vänner. Var även Perikles en psykisk förförare? Var han medskyldig eller icke till Alkibiades dåliga karaktär?

Timon Sokrates var mot Perikles som mot alla andra: han sade alltid Perikles sanningen rätt upp i ansiktet, och Perikles var därför alltid föremål för attacker från Sokrates sida. Men Perikles var en tolerant man, och ju hårdare han ansattes, desto generösare var han mot sina fiender. Därför kunde ingen skada honom och inte ens Sokrates. Athen däremot kunde endast bli skadat av Sokrates emedan Athen aldrig har kunnat tolerera honom. Den universella toleransen i Athen dog med Perikles.

domaren Alltså hade Perikles ingen demoni?

Timon Nej. Även han var en folkförförare men enbart konstruktiv som sådan.

domaren Vi tackar för ditt värdefulla vittnesmål, Timon, och vi måste därmed tyvärr konstatera, Sokrates, att det föreligger grund för ett åtal mot dig. Tre av våra fyra vittnen har vittnat mot dig, och Platons utmärkta försvarstal har tyvärr jävats av Timons skarpa iakttagelser. Det kommer att väckas ett åtal mot dig för att ha förfört Athens ungdom och lockat den bort från dygdens och idealismens konstruktiva väg.

Sokrates Ni utser mig till syndabock för era egna politiska misstag.

domaren Nej, Sokrates, vi försöker luttra oss från våra misstag i det förflutna med att komma till rätta med deras upphov. Perikles handlade i god tro när han inledde kriget, och samma gjorde Nikias när han avslutade det. Alkibiades däremot handlade i ond avsikt när han kastade Athen in i kriget på nytt, och det blev Athens tillfälliga undergång. Till följd därav har vi fått riva våra murar, upplösa vårt handelsimperium och uthärda trettio spartanska tyranner över oss. När vi nu försöker börja om på nytt vill vi bli av med alla våra gamla skulder, och vi har funnit Sokrates vara en av dem när han fortfarande går omkring och desillusionerar ungdomen, såsom han en gång av allt att döma berövade Alkibiades hans från början lovande karaktär. Du har icke skapat dåliga karaktärer, Sokrates, men i det att du lagt dig på yngre mäns karaktärer och haft ett dominerande och negativt inflytande på dem har du näpst dem i växten och fått dem att växa fel. Utan dig hade kanske Platon här blivit en stor diktare eller politiker. Nu blir han bara filosof, för alltid fixerad vid ditt exempel.

Sokrates Herrar domare, ni propagerar för gamla dygder och ideal. Tror ni då verkligen på Homeros och alla hans avgudar? Tror ni verkligen på Solons amsaga om att Athen för 9000 år sedan lyckades erövra hela det obefintliga Atlantis?

domaren Det spelar ingen roll vad vi tror, Sokrates. Vi är tillräckligt realistiska för att förstå att dessa myter inte spelar någon roll för verkligheten, som vi har att brottas med här och nu och inte för 9000 år sedan, och ur den synpunkten har vi faktiskt aldrig ännu lyckats erövra Atlantis. Vi lyckades kanske i viss mån därmed genom perserkrigen, men vår vinst då gick förlorad i det peloponnesiska kriget. Vad vi vet, Sokrates, är dock att dessa myter existerar som myter och att de har betydelse för vår karaktär och identitet. Men du vill beröva oss dessa myter med att ifrågasätta dem. För bevarandet av Athens integritet kan vi icke acceptera detta.

Vi ostrakiserar inte längre dominerande karaktärer som vi gjorde förr, Sokrates, ty ostrakismen visade sig vara en alltför stor ära när det gällde skurkar och slynglar. Likväl rekommenderar vi dig att du lämnar Athen, och vi rekommenderar dina lärjungar att uppmuntra dig till att lämna staden. Vi ber dig, Platon, att framföra detta till Sokrates övriga lärjungar.

Sokrates Jag är sjuttio år gammal. Ni kan inte kräva av en gammal gubbe att han skall lämna det hem han levat och verkat i under sjuttio år. Inte ens Sofokles kunde som senil tvingas till förflyttning av sina egna söner.

domaren Vi kommer bara med rekommendationer, Sokrates. Ingen vet hur processen kommer att avslöpa. Därmed avslutar vi förhandlingarna. (*domarna bryter upp.*)

Sokrates De är ute efter mitt skinn, så sant jag lever!

Aristofanes Det är rätt åt dig, Sokrates.

Sokrates Men ställer de en gubbe mot väggen får de finna sig i att han står där. Jag ämnar inte falla.

Xenofon Då drar du med dig hela Athen i fallet.

Sokrates Det är i så fall Athens sak och inte min. Det blir i så fall Athen som faller och inte jag.

Epilog

(som prologen, men ingen Schubert spelas längre i bakgrunden.)

d.ä. Efter Sokrates död slocknade småningom demokratin. Alexander den store erövrade visserligen hela perserriket men trampade demokratin under fötterna. Demokratins hopp och framtid blev Rom, men där försvann den genom familjen Caesars maktfullkomlighet. Sedan var demokratin död i tusen år. Under de tusen åren paralyserades den civiliserade världen av barbarstormarna, och Grekland tvångsislamiserades. Demokratin uppstod på nytt för första gången på Island, sedan i de italienska renässansrepublikerna, sedan i England på 1600-talet, och med Englands och Lord Byrons hjälp befriades Grekland på nytt i början av förra seklet. Men då låg Akropolis i ruiner sedan sekler tillbaka, och athenarna var mera utblottade, skadade, bittra och misstänksamma än någonsin. Likväl började de om från början igen, och som du säkert har sett återställer man nu Akropolis och Parthenon igen sten för sten. Men en hellen litar aldrig på en utlänning längre, och därför kan heller en utlänning inte lita på någon hellen.

d.y. Tror du det blir bättre?

d.ä. Två tusen är av sår tar tid att hela. Det blir bättre hela tiden, men det går oändligt långsamt. Vad grekerna idag behöver är tid och omvärldens tålmod med dem.

d.y. Du har bara flyktigt berört upplösningsprocessen genom det peloponnesiska kriget och Perikles och Sokrates död. Anser du att det riktiga Hellas gick under då?

d.ä. Ju mindre sagt om det peloponnesiska kriget, dess bättre, och det gäller särskilt Alkibiades. Men Perikles tragedi och Sokrates död var inte slutet för Hellas.

d.y. Vad var då slutet?

d.ä. Slutet kommer aldrig.

d.y. Vad var då Perikles och Sokrates död?

d.ä. Det var bara de sista födslovåndorna. När Sokrates tömde giftbägaren var Hellas färdigt framfött och redo för evigheten. Sedan dess har Hellas kanske upplevat sin första och svåraste dag såsom nyfödd men ingenting mer.

d.y. Och Atlantis?

d.ä. Atlantis var avlelsen, befruktningen, samlaget. De nio tusen åren därefter var graviditeten. När Syndaflo den dränkte Asien och Kreta gick under genom explosionen på Thera började födslovärkarna. Sokrates var den sista barnmorskan. Sedan dess sprattlar barnet.

d.y. Vi har talat hela natten, och mitt tåg går klockan sex i morgon bitti.

d.ä. Då har du en timme kvar på dig att sova.

d.y. Jag tror att jag skall utnyttja den.

d.ä. Gör du det. Jag går ut och tar en kopp kaffe så länge. (*reser sig och börjar gå*)

d.y. För resten, vad heter du?

d.ä. Det spelar ingen roll. Låt mig för dig få vara den okände athenaren. (*går*)

(*d.y. lägger sig till rätta med armarna under huvudet men sluter icke ögonen utan fortsätter att tänka.*)

Slut.